ARGEȘ

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă
■ Anul XXIV (LVIII) ■ Nr. 10 (508) ■ Octombrie 2024 ■ 5 lei ■

ION ȚUCULESCU - Compoziție

ADRIAN ALUI GHEORGHE: Lumea în două file *sau* despre un caz de mizerie ”amicală” *p. 16-17*

Ninel Ganea

Mâncătorul de oameni

Werner Herzog nu are telefon mobil. Din recomandările sale reiese că nu iubește prea mult tehnica, deși e un regizor de film. Cu toate acestea, Herzog a făcut un film documentar provocator despre internet, lumea virtuală și inteligență artificială. Stimulul filmului nu vine din electrocutarea prejudecăților noastre prin obscenități gratuite, în maniera ultracunoscută, obositoare și jalnică a cineaștilor moderni. Nu așa este realizat *Lo and Behold*. Herzog pune cele mai directe și omenești cu putință întrebări, fără niciun fel de teamă de ridicol sau stânjeneală, într-un stil accesibil, chiar dacă pe alocuri neliniștitor. Iar de aici se naște nu doar un film, ci o întreagă meditație asupra lumii artificiale și, mai ales, a ceea ce înseamnă să fii om, în aceste condiții.

Lawrence Krauss, de pildă, unul dintre cosmologiștii intervievați de Herzog, discută tranșant despre dispariția persoanelor în universul virtual. Internetul, spune el, a fost gândit astfel încât indivizii să interacționeze unii cu alții, fără ca identitatea lor să conteze în vreun fel. ”În trecut persoana cu care discutai era la fel de importantă, cel puțin, ca mesajul pe care îl aveai de transmis. În epoca internetului persoana a devenit lipsită de importanță”, susține Krauss. Dincolo de ecran, poate fi oricine, chiar și un robot care tastează. Krauss se ferește de predicții, cu toate că nu îi este greu să anticipeze un viitor în care copiii nu vor mai avea prieteni umani. Și nu își poate ascunde groaza pentru un astfel de scenariu, chiar dacă omul de știință din el încearcă să o camufleze.

În interviurile date pe marginea filmului, Herzog comentează, la rândul său, evanescența persoanei. El amintește cazul industriei modei, care trebuie să se adapteze la tendința de autoreprezentare permanentă prin Facebook. Nu mai contează aproape deloc ceea ce porți la un eveniment. Relevantă devine, în primul rând, imaginea pe care o pui cu tine, pe Facebook, de la evenimentul respectiv.

În interviurile date pe marginea filmului, Herzog comentează, la rândul său, evanescența persoanei. El amintește cazul industriei modei, care trebuie să se adapteze la tendința de auto-reprezentare permanentă prin Facebook. Nu mai contează aproape deloc ceea ce porți la un eveniment. Relevantă devine, în primul rând, imaginea pe care o pui cu tine, pe Facebook, de la evenimentul respectiv.

Deși nu este realizat de un jurnalist presupus obiectiv, *„Lo and Behold, Reveries of the Connected World”* dă cuvântul atât unor detractori ai noilor tehnologii, cât mai ales avocaților, susținătorilor și vizionarilor. Iar aici te izbește direct, în plin, o senzație neplăcută. Cu doar câteva mici excepții (Elon Musk, de exemplu, un personaj, se pare, suficient de straniu, încât să-și ascundă entuziasmele, „nu-mi aduc aminte decât coșmarurile, visele frumoase nu mi le amintesc”) aproape toți cei aflați în tabăra prointernet au niște zâmbete nefirești, o veselie nepotrivită, o privire fixă și înfricoșător de optimistă în viitor. Pentru ei viitorul nu are secrete, nu are nebuloase, penumbre și, mai ales, nu are loc pentru oameni.

Un tânăr cercetător indian de la Carnegie Mellon ”antrenează” o echipă de fotbal formată din roboți pentru a putea să învingă campioana mondială din anul 2050. Un altul, Sebastain Thrun, fondatorul Udacity și un inovator Google în domeniul mașinilor care se conduc singure, este absolut convins că mașinile ”performează” aproape întotdeauna mai bine decât oamenii. ”Când o mașină face o greșeală, toate celelalte mașini vor ști despre acest lucru, inclusiv toate mașinile nenăscute încă”, spune Thurn. În viziunea sa, avantajul nu se limitează nicidecum doar la automobile, ci privește întreaga inteligență artificială.

Confruntat cu o astfel de credință, Herzog remarcă ingenuu că mașinile nu se pot îndrăgosti, precum o fac oamenii. Replica omului de știință, în prezent la Stanford, „Și ar fi oare util pentru mașini să se îndrăgostească? Am vrea oare să avem mașini exact ca oamenii? ”, dă seama despre un reducționism și utilitarism înfiorător. Potrivit lui Thurn, motivul pentru care nu am dori ca mașinile să fie ca oamenii, adică, de pildă, să fie capabili să se îndrăgostească, ține de o scădere a eficienței.

Doar pentru a mai tempera ceva din frenezia iubitorilor de inteligență artificială, putem să amintim, fără să insistăm, pe urmele furnizate de exemplul unui prieten, că încă nu avem măcar un program cât de cât acceptabil de traducere a unui text dintr-o limbă în alta... Și cel mai probabil nici nu îl vom avea vreodată.

În aceeași ordine de idei, până și un cercetător în domeniul roboților remarcă diferența incredibilă dintre un gândac și cel mai avansat robot: „Poate evita pericolele, își poate găsi singur mâncarea, se poate reproduce singur”.

Herzog glosează cu talent pe tema pericolelor derivate din internet, fără să pice în tezism. Într-una din cele mai relevante imagini ale filmului, un grup de călugări budiști tineri, aflați pe o peluză, sunt surprinși în timp ce tastează de zor pe telefoanele mobile. Twitterul pare a fi noul dumnezeu impersonal... nihilist

Regizorul german decelează suficiente malformații provocate de mediul virtual, astfel încât meditația asupra internetului să capete o seriozitate filosofică. De la dependența patologică până la distrugerea relațiilor umane cele mai firești, onlineul nu se relevă nici pe departe a fi vreo nirvana neutră din punct de vedere antropologic. Ba mai mult, inclusiv câțiva dintre pionerii mișcării au serioase îndoieli legate de beneficiile sale. „Computerele și, într-un anumit sens, internetul sunt cei mai mari dușmani ai gândirii critice. Copiii se uită la numere în loc să privească idei și nu reușesc să înțeleagă concepte. Asta este o problemă”, mărturisește Leonard Kleinrock.

Dacă luăm în considerare și ambiția întregului proiect de inteligență artificială, așa cum apare, de pildă, la Krauss, putem spune că Herzog ne furnizează suficientă muniție pentru o dezbatere metafizică. Mai ales că întrebările sale perpendiculare țintesc și problema conștiinței.

Filmul nu oferă, însă, răspunsuri categorice sau rețete, dar pune suficiente probleme într-o modalitate foarte atrăgătoare pentru a trezi chiar și naturi mai letargice. În intervențiile sale private, regizorul german recomandă cititul cărților (în format fizic) drept antidot la euforia maniacală a internetului. Dar mai recomandă și să gătești mâncare de trei ori pe săptămână măcar, să cânți la un instrument și să călătorești cât mai mult pe jos. Nici pe departe cele mai proaste sfaturi cu putință. Ne putem da seama din aceste indicații cam ce se amputează în imersiunea virtuală și de ce internetul conduce la dispariția oamenilor.

litere

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

Iubire până la capăt

Păcatul lui Adam și al Evei apare deslușit într-o întreită dimensiune: intelectual, voluntar și afectiv.

Este o mare minune că în Biserica Ortodoxă se fac aceste rugăciuni foarte stăruitoare pentru cei care au plecat dintre noi. Avem credința că Dumnezeu ușurează și iartă. Știe în atotștiința Sa și în atotbunătatea Sa cum să orânduiască lucrurile. Datoria noastră este să avem iubire până la capăt și să stăruim în rugăciune și pentru cei vii și pentru cei care au plecat dintre noi.

Dacă nu avem în cuget, în inimă și în simțiri, adeverirea, ca și Iov, că suntem păcătoși și nu vom striga precum orbul din naștere, când trecea Iisus, nu vom face primul pas spre divina iertare!

O, Sfântă împăcare cu Tine, Doamne, Dumnezeule! Fă ca să dureze pururea această împăcare, prin spovedanie sinceră și totală de păcate, rugăciune fierbinte și Împărtășirea cu Trupul și Sângele Tău în Sfânta Taină a Euharistiei și să nu mai fim străini de Tine în veci! Nimic nu ne mai poate clinti din credința noastră, știind dumnezeiescul Adevăr, că Iisus, Împăratul Ceresc, are stăpânire și peste cei morți, și peste cei vii! Iată Adevărul! Iată bucuria și nădejdea Învierii! Câtă bucurie sfântă, câtă mângâiere cerească și nădejde mântuitoare!

Dacă stăm drept și ne judecăm pe noi înșine, fiecare, fără să ne acordăm nicio scuză, vom vedea deslușit că trebuie urgent să ne îndreptăm cărările, nu doar unul dintr-o mie, și fiecare cu sine însuși război să ducă, așa încât în solidaritate creștină, să pornim pe drumul cel bun.

Sacrificiul nu înseamnă nici amputare, nici pocăință. Este în mod esențial un act. Este dăruire de sine făcută Ființei din care pretindem că ne tragem.

Hristos ne-a poruncit, pentru totdeauna, să ne bucurăm din toată inima, din tot sufletul și din tot cugetul! Să alungăm crisparea, mohoreala, îndârjirile de tot felul, încruntările și privirile fulgerătoare ca sabia ce despică.

Cine va putea lua vreodată bucuria aceasta de la noi? Bucuria bucuriilor și nădejdea nădejdilor! Inimă plină de focul iubirii lui Dumnezeu se cere acum și de la noi. Învierea lui Iisus din morți ne umple inima de focul iubirii dumnezeiești, de nădejde sfântă și de credință neclintită. Nimeni și nimic, niciodată, nu ne mai poate despărți de dragostea lui Dumnezeu! Ajută-ne, Doamne, Dumnezeule, să iubim pe aproapele nostru cu iubire sfântă, precum îl iubești Tu, să simțim și să cugetăm pururea cu sfințenie la tot ce ai creat Tu din iubire veșnică!

Calinic Argeșeanul

Gheorghe Grigurcu

„Poezia străzii”

■ Un imaginar atașat unor momente ale satisfacției ori decepției, cum o reacție colaboratoare a spiritului. Momentele de indiferență se dispensează de imaginar.

■ Un vis nu e niciodată pedestru, ci plutitor, din motive de securitate.

■ A iubi înseamnă a intui un soi de dăruitoare permisivitate în ființa iubită. O familiaritate astfel îngăduită în locul admirației proclamative ori a prosternării ce i le-ai dedica. Iubirea nu e o cedare, ci o îmbrățișare de sorginte divină.

■ A trăi clipa realmente înseamnă a avea simțământul că te poți întoarce oricând la acea clipă, că ea s-a statornicit în ființă pentru totdeauna.

■ Îndemn pe care cineva mi-a spus că i l-a dat un preot, la spovedanie: să te faci că nu-ți observi micile slăbiciuni laterale, greșelile minore ale ființei pentru a nu pierde total încrederea în tine, trebuitoare pe drumul esențial al purificării. O tactică a lumii noastre pecabile. Dumnezeu te poate ierta pentru ceea ce, până la un punct, crezi că îți poți ierta tu însuți.

■ „Eroarea ca mobil, ca sursă de energie. Mi se pare că zăresc un prieten. Alerg spre el. De ceva mai aproape îmi dau seama că cel spre care alerg e un altul, un necunoscut. La fel facem atunci când confundăm relativul cu absolutul, lucrurile create cu Dumnezeu. Toate mobilurile particulare sunt erori. Energia care nu provine de la nici un mobil e unica energie bună: a te supune lui Dumnezeu, adică, în măsura în care Dumnezeu întrece tot ceea ce putem imagina ori concepe, a te supune nimicului. Ceea ce e imposibil și necesar totodată – cu alte cuvinte supranatural” (Simone Weil).

■ Senectute. Amânarea, de atâtea ori o față caritabilă a imposibilului.

■ Unui prieten îi poți face orice confesiune dorești. Unui amic doar una care i se potrivește cum o pereche de pantofi cu un anumit număr.

■ Dificultățile de care ai avut parte în tinerețe le poți integra acum în propria lor imagine, ca și cum ai privi un tablou care a suferit avarii de-a lungul timpului, restaurat de curând.

■ „Răutatea, un anumit tip de lașitate” (Cehov).

■ „Uneori îmi închipui, cel puțin, că atunci când va sosi Judecata de Apoi și când marii cuceritori, oamenii legii și politicienii vor veni să-și primească răsplata – coroanele, laurii, numele gravate pentru totdeauna în marmura nepieritoare – Atotputernicul se va întoarce către Petru și va spune, nu fără o anume invidie, văzându-ne cum ne înfățișăm cu cărțile sub braț: «Iată, aceștia nu au nevoie de nici o răsplată. Aici nu avem nimic să le dăm. Lor le-a fost drag să citească»” (Virginia Woolf).

■ Trecutul adesea purificator, similar unui dezinfectant.

■ Complicitatea angelică a zâmbetului, complicitatea divină a plânsului.

■ Amiază caniculară. Vântul umflă grațios-patetic frunzele copacului pe care îl privesc, apoi se oprește brusc, apoi arborează iarăși un elan juvenil, nesătul de sine însuși, asemănător unei ființe.

■ Senectute. Amnezie crescândă. Uitând ceea ce s-a întâmplat, uiți ceea ce s-ar mai putea întâmpla. Un beneficiu?

■ Scriptor. Îți dai seama compasional că viața rămâne într-o încăpere dosnică, asemenea unei slugi, în casa textului.

■ „Frumosul trebuie să rămână *în afară*. Există pe lumea asta nebuni ce-și închipuie că sunt frumoși; chiar și ei însă știu că nu pot fi decât pe dinafară. «Frumusețea lăuntrică» este o contradicție în sine. Oglinzile au adus mai multă frumusețe pe lume; chiar și îndepărtarea se reflectă în ele; o bună parte din frumusețea cea străveche ar putea proveni dintr-o privire aruncată peste suprafața apei. Dar oglinzile au ajuns să fie prea numeroase. Astfel ele nu mai oferă îndeobște decât lucrurile așteptate” (Elias Canetti).

■ A.E.: „O aversă pasională de vară cum o ejaculare celestă”.

■ Destine. Autorul X mai cunoscut pentru că trăiește în Capitală, autorul Y mai cunoscut pentru că trăiește în provincie.

■ „«Cine se poate mândri că ar fi fost înțeles vreodată? Murim toți fără să fim cunoscuți.» Iată vorba femeilor și a scriitorilor” (Balzac).

■ Starea de odihnă „perfectă” nu e una favorabilă scrisului. În momentele acesteia scriptorul se simte precum ar sta întins pe plajă, sub o solaritate care suprimă orice umbră, într-un egotism pasiv, imagine a unei nudități deopotrivă trupești și morale. Viața e astfel o euforie despotică, nemaiavând nevoie de expresie.

■ Existența își experimentează pe tine efectele cum ale unui medicament mereu nou.

■ „Omul civilizat a făcut trăsură, dar a pierdut uzul picioarelor. Se sprijină în cârje, dar îi lipsește sprijinul mușchilor. Are un ceasornic admirabil din Geneva, în schimb nu are iscusința de a cunoaște ora după soare. (...) Notițele îi slăbesc memoria, bibliotecile îi supraîncarcă spiritul, societățile de asigurare măresc numărul accidentelor și e o întrebare dacă mașinăria nu îl stânjenește, dacă n-am pierdut o oarecare energie prin cultură, o oarecare vigoare de virtute primitivă printr-un creștinism îndrăgit de instituții și forme” (Emerson).

■ A.E.: „Constatarea slăbiciunilor unui mare creator te poate tonifia uneori în mai mare măsură decât cea a calităților sale”.

■ Scriptor. E necesară o armonizare între ceea ce știe și ceea ce nu știe, între ceea ce dorește și ceea ce nu dorește, între ceea ce poate face și ceea ce nu poate face, cum a notelor muzicale, sub bagheta unui bun dirijor. Cu toate că nu o dată atrag atenția în special disonanțele...

■ „Gânduri care cad necoapte din pom” (Wittgenstein).

■ Scriptor. Brodează zilnic detalii pe un veșmânt care s-ar putea să fie al nimănui.

■ A.E.: „Subiectivitatea duratei te ferește adesea de compromisurile la care te îndeamnă disciplina timpului generic. Te legitimează pentru a te accepta în cuibul tău individual, amice. Nu avea dreptate Bergson?”

■ „Un studiu recent al unei echipe de criminologi britanici a arătat că Oxfordul medieval era un loc cu adevărat sângeros. Nu doar că rata omuciderilor era, în veacul al XVI-lea, de 50 de ori mai mare decât astăzi, dar numărul omuciderilor era de vreo cinci sau șase ori mai mare la Oxford decât la Londra sau York, orașe cu populație mult mai mare. Dintre ucigașii prinși, 75% erau studenți ai Universității, cunoscuți pe atunci drept «clerici» (la singular «*clericus*»). Și dintre victime, 72% erau «clerici». Asta înseamnă că studenția oxfordiană era un sport periculos. Studenții de atunci erau numai bărbați, cu vârste între 14 și 21 de ani, care se asociau în fel de fel de confrerii ce se confruntau între ele” (*Dilema veche*, 2023).

■ Iunie 2024. Aflăm de la un post tv. că un kilogram de caise costă nu mai mult de 5 lei și 99 bani. Așadar putem economisi un ban! O generozitate comercială.

■ Halientică: arta pescuitului.

■ La radio, pe o melodie, un pragmatism melancolic: „fie totul la timpul potrivit.”

■ A.E.: „Scriptor: credința în propriul său scris, dureroasă, nescutită de dubii, nu altminteri decât credința în Dumnezeu. Erezie sau revărsare a sacralității?”.

■ „Chiar și în mediile conformiste ale religiei instituționalizate, numele lui Dumnezeu poate provoca, într-un suflet de altfel sincer, un reflex imediat de plictiseală. Frumoasa mediocritate a celor care «gândesc bine», și se iau în serios impune stilul apăsător al regulilor și al constrângerilor și mentalitatea lor exprimată prin discursuri edificatoare și predici ale căror formule goale de conținut sunt etalate în mijlocul inflației verbale universale. O viață religioasă domestică, socializată, democratizată dă naștere celor mai puțin atrăgătoare aparențe. N-au afirmat, oare, Părinții Conciliului Vatican II, în mod clarvăzător, că cel mai mare vinovat pentru ateismul modern este creștinătatea însăși, cu teologia ei scolastică, cu predica ei arhaică, cu catehismul ei neadecvat la obiect?” (Evdokimov).

■ Ajuns pe stâncă asemenea unui vultur, nu mai poate cobori asemenea unui om.

■ X, un poet al cărui exclusiv factor de inspirație e o luciditate care, precum o lamă, taie bucăți de real, inclusiv de ființă. Anafectiv pe toată linia. Perspectiva sa amintind unele tablouri lipsite de a treia dimensiune.

■ Dimineața și seara, stările de vis ale zilei.

■ Fortuitul îmbărbătându-ne când nu e altă scăpare.

■ „China a emis oficial prima certificare din lume pentru un taxi zburător autonom și electric, a anunțat compania producătoare, semn al unei potențiale autorizări iminente privind exploatarea comercială a acestor vehicule în întreaga țară, informează Agerpres” (*Click*, 2023).

■ Scrie pentru a se afla concomitent în stare de ființă și de obiect. Pagina scrisă, condiția secundă a „omului de hârtie”.

■ Senectute. Existența ta de captiv al sfârșitului, precum a unei învoiri pe care o capătă un ins cu domiciliul forțat pentru a ieși în oraș, de la ora cutare până la ora cutare.

■ „Pisicile, femeile și criminalii au ceva în comun: reprezintă un ideal inaccesibil și au o capacitate de a se iubi pe sine care ne face să ne simțim atrași de ei” (Freud).

■ Raportarea la real grație metaforei, un episod de eliberare din captivitatea acestuia.

■ Primăvara: o adolescență a cerului.

■ „E seară. Mă tot gândesc la ce-am scris azi-dimineață. Da, dacă avem conștiința separării noastre, e pentru că am fost (cuvintele «am fost» sunt inexacte, fiindcă exprimă timpul, când de fapt e vorba despre atemporalitate) neseparați, sau mai degrabă faptul că ne simțim separați e o conștiință iluzorie sau «temporală», dar în realitate nu încetăm să fim una cu întregul (în limbaj religios asta înseamnă că în noi trăiește Dumnezeu). Această separare și neseparare simultană ne dăruiește puterea, libertatea, atotputernicia, ne dăruiesc viața și binele ei. Prin urmare, moartea e doar distrugerea conștiinței iluzorii, temporale a separării. Nu știm dacă ea va fi înlocuită cu o altă conștiință, nu putem ști și nu trebuie să știm, pentru că această știință ar distruge libertatea vieții noastre” (Tolstoi).

■ Naiv pentru că nu e capabil a fi rău.

■ Senectute. Unele complexități mai treacă-meargă, simplitățile rămân ireconciliabile.

■ Impostura unei umbre care s-ar strădui a nu mai semnala corpul de la care a pornit.

■ „Mi se acrește repede de prieteni. Când țin la ei prea mult, îi detest, când nu mai țin ei la mine, îi disprețuiesc. Nu-s bun de nimic, nici să nu mă port ca un proprietar, nici să dau de pomană. Cât despre talentul meu, ce să mai vorbim. E destul o pagină din Saint-Simon sau din Flaubert ca să roșesc. Imaginația mea este o sticlă, un fund de flacon gol. Cu un pic de obișnuință, un reporter ar egala ceea ce numesc, dându-mi ifose, stilul meu” (Jules Renard).

■ Poezia străzii. Pe un perete al unui local cărbuneștean, în prezent închis, o inscripție cu litere de-o șchioapă: „Loc de oftat”.

■ „În Marsilia s-a deschis o piscină pentru sirene în care poți învăța să înoți ca o sirenă, purtând o coadă artificială asemănătoare cu cea a unui pește” (*Dilema veche*, 2023).

■ „Geniul e totdeauna un posedat, un posedat de propriul spirit ca de un spirit străin” (Blaga).

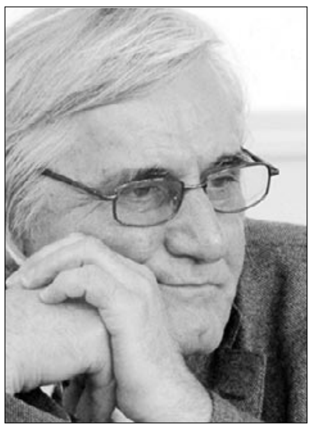
■ A fi fericit e inclusiv o așteptare care nu e conștientă de sine.

■ Nu numai misterele se ascund, ci și simbolurile, acele altare prea adesea neluate în seamă la care oficiază misterele.

X, un poet al cărui exclusiv factor de inspirație e o luciditate care, precum o lamă, taie bucăți de real, inclusiv de ființă. Anafectiv pe toată linia. Perspectiva sa amintind unele tablouri lipsite de a treia dimensiune.

jurnal de idei

Nicolae Oprea

Ioan Moldovan a trecut prea devreme în neființă, în plină forţă creatoare, în ziua de 7 septembrie 2024. Celebrând viaţa în anonimat – motivul ordonator pregnant încă de la începuturi – autorul *Artei răbdării* o înţelege ca tranziţie spre moarte. Mai mult de-atât, laboratorul poetic pare un sediu al morţii, precum *Olimpul* premoniţiei expiatoare prin actul profan al creaţiei.

In memoriam

Ioan Moldovan (1952-2024)

Modelarea artistică a lui Ioan Moldovan este marcată de climatul echinoxist al deceniului opt, care anunţă o nouă generaţie în literatura contemporană. El face parte dintr-o serie poetică omogenă a *Echinox*-ului din anii 1973-1976, împreună cu Aurel Pantea, Ion Cristofor, Mircea Petean şi Augustin Pop (prematur trecut în neființă). Promoţia lor, ataşată din mers generaţiei optzeciste, este comparabilă valoric cu a poeţilor şaptezecişti din seria fondatoare: Adrian Popescu, Dinu Flămând, Ion Mircea, Mariana Bojan, Aurel Şorobetea, Alexandru Pintescu; pe lângă precursorii din cenaclu Nicolae Prelipceanu, Horia Bădescu ş.a. Îi separă aproape un deceniu între debuturile editoriale: primii în 1971, secunzii, în 1980. Moldovan s-a născut în 20 martie 1952, în Mureşenii de Câmpie din judeţul Cluj, şi s-a şcolit în centrul cultural al Transilvaniei. După şcoala primară din acelaşi oraş (1959-1967), a absolvit Liceul „George Bariţiu" din Cluj-Napoca în 1971, unde ne-am intersectat pe coridoarele vechiului liceu în anul şcolar 1968-1969, fiind în promoţii diferite. A urmat cursurile Facultăţii de Filologie a Universităţii din Cluj în anii 1972-1976, când e promovat în redacţia longevivei reviste studenţeşti. După stagiul obligatoriu de profesorat la Cavnic, Baia Sprie şi Baia Mare, poetul maturizat sub comunism a fost ales în 1990 redactor-şef al revistei *Familia*.

A debutat cu întârziere după absolvirea facultăţii, în 1980, cu volumul *Viaţa fără nume*, prefaţat de mentorul *Echinox*-ului Ion Pop. „Poet al meditaţiei grave şi al emoţiei supravegheate de intelect" – cum îl caracteriza acesta –, poetul echinoxist evoluează consecvent în această direcţie, avansând în profunzimea substanţei care compune următoarele cărţi: *Exerciţii de transparenţă* (1983), *Insomnii lângă munţi* (1989) şi *Arta răbdării* (1993). Primul grupaj publicat în post-comunism, după vreo două decenii de la debutul în revistă, cred că încheie etapa iniţiatică a creaţiei poetice. După alţi şase ani de pauză conjuncturală, tânărul poet revine în circuitul editorial cu *Tratat de oboseală* (1999), urmat de alte grupaje - unele, antologii de autor - în mileniul al treilea, care ilustrează încă din titlurile insolite particularitatea tematică şi stilistică: *Interioarele nebune, Celălalt peşte, Însemnări primitive, Recapitulare, Mainimicul* şi *Timpuri crimordiale*. Ilustrativă pentru evoluţia poeticii lui Moldovan este antologia cu titlu generic *Poeme*, în care reuneşte selectiv - în colecţia *Opera omnia* a Editurii Tipo Moldova -, grupajele intervalului 1980-2010: *Arta răbdării*, *O uitare de texte, Tratat de oboseală, Interioarele nebune, Celălalt peşte, Însemnări primitive, Recapitulare, Mainimicul* şi *Avantajele insomniei*.

Volumul de debut reunea trei poeme ample – poemul titular, *Cu tandreţe, din malaxor* şi *Lentilă* -, fiecare fiind alcătuit din mai multe secvenţe complementare, în maniera colajului. În toată trilogia, cotidianul apare redimensionat printr-un gen de visare non-lirică, refuzând cu scepticism tradiţia („aceleaşi metafore dulcege"). *Viaţa fără nume* afirmă astfel un poet al dispoziţiilor sufleteşti aflate în relaţie antagonică faţă de real, întrucât lirismul se naşte din scrutarea atentă a existenţei banale, cu episoade prozaice care nu mai coincid cu aspiraţia ideală a subiectului liric. Aş spune că poetul nu acceptă „starea de graţie" decât ca stare implicit existenţială şi din perspectivă morală. El operează secţiuni adânci în realitate pentru a-i surprinde sângele colcăind, a-i atinge venele pulsând de viaţă. Privind viaţa, se priveşte pe sine la modul impersonal, întrucât imaginarul devine, în concepţia sa, o prelungire a realului, îmbogăţit, însă, cu „vedenii" sau imagini de coşmar ilustrând absurdul cotidian. Astfel, discursul poetic se edifică prin cumul de senzaţii fine, detalii şi nuanţe expresive ale concretului transferate în perimetrul vieţii interioare.

Poemele lui Ioan Moldovan, impregnate de livresc, păstrează nealterată seva lucrurilor recuperate în spaţiul scriptural, dar cu o strunită fervoare senzorială. Textele ca atare devin supape prin care pătrund în memoria avidă, ca un burete uscat şi poros, faptele de viaţă, prelungite în viziuni onirice. Poetul cu privirea iscoditoare, însetată de cunoaşterea universului cotidian, înregistrează printr-o lentilă puternică surâsuri şi culori, reflectări ale obiectelor şi faptelor insignifiante, iar celelalte simţuri îl ajută să perceapă acut miresmele şi sunetele vieţii organice a acestora. Pare că nu lucrurile în sine, cât *spaţiul* dintre ele reverberează în straturile profunde ale conştiinţei poetice, în registrul clar-obscurului. Într-o secvenţă din *Viaţa fără nume* apare astfel imaginea poetului: "scria perfect senin un poem senin/ despre reflectarea apei în aer/ nota lumina de pe obrazul iubitei, clătinându-se încoace şi încolo"; adăugând în alta: „astfel golul se haşurează/ obţinem alchimica umbră/ despre care am putea vorbi". Iar în *Colajul* care deschide volumul *Exerciţii de transparenţă*, poetul enunţă: „Aerul povesteşte mai bine decât Şeherezada". Imaginile poetice se succed la fel ca negativele benzii de celuloid în care mişcarea eroilor, spre a putea fi redată cinematografic, necesită aparenta repetare a gesturilor, cu imperceptibile deosebiri de la un cadru la altul. Însă memoria afectivă a poetului uzează de procedeul filmării accelerate pentru a realiza, în text, o proiecţie lentă a mişcărilor. Din asemenea reprezentări care surprind continuitatea într-un clişeu discontinuu, poetul reuşeşte să recompună aievea dinamica realului. Acuitatea percepţiei senzoriale conduce, astfel, la realizarea poemului ca *sunet continuu* (în enunţ liric: „Între cuvinte limba osteneşte/ asupra unui sunet continuu").

De n-ar fi ajuns, inevitabil, în stadiul post-modernismului, Ioan Moldovan ar fi fost un pastelist desăvârşit. Se şi vede în atare ipostază când mărturiseşte: „nu sunt decât un peisagist". Ar fi încă una dintre nostalgiile voluntar întreţinute – acordul cu natura. I-ar place să se piardă în peisaj: întins "în iarbă la liziera pădurii" să asculte "cum iarba creşte" sau "printre tufe întunecate", "sub stele ce tocmai ţârâiau răsărind" şi mai ales "printre lupi feerici / în văi poetice şi fermecătoare". Nu degeaba, sensibilitatea lui e violentată de ofensiva civilizaţiei citadine asupra peisajului care devine "apocaliptic", cum se prefigurează într-un veritabil poem ecologist: „Pe la amiază veni vorba de grăsimi / cum stam aşa întinşi în iarbă la liziera pădurii / cu creierii adânciţi în cutiile lor / din care doamnele vor scoate roşiile, brânza, slănina / şerveţelele / Priveam fără ţintă în manualul tânărului apicultor // conştienţi de ironia soartei / şi de lipsa apei din jur / O, doamne / pădurea respira din zdrenţele ei tărcate / dosea ciuperci, creaturi, sticle sparte / şi-n tot acel pastel apocaliptic / nu mai lipsea decât furtuna, care a şi venit apoi / săltând niţel grele gâşte prin aerul pluvios / ducându-ne la un praznic / pre noi care-ţi cântăm ţie, aliluia" (*Dejun la iarbă verde*). Totul este, de fapt, o convenţie acceptată tacit, fiindcă iluzia refugiului se spulberă în faţa posesiunii cărnii şi invaziei cărţilor. *Minciuna poetică* este deconspirată auto-ironic: „Casele au miezul vânăt, deşi varul/ e stins demult şi nu gândeşte nimic. Peste / minciuna poetică răcoarea de dimineaţă / Cu peisaje trece timpul mai uşor şi dincolo / de deal începe să ningă: broderii obosite / mileuri roase / sub care / carnea e furioasă şi cărţile ţin gura încleştată".

Textele poetice ale lui Ioan Moldovan se înscriu uneori pe orbita discursivităţii *poesiilor* lui Mircea Ivănescu, a cărui formulă şi-a lăsat amprenta asupra unui mod, totuşi personalizat, de provocare a lirismului obiectual. El surprinde aceeaşi lentoare şi acalmie a lucrurilor încremenite, fixează limitele unei realităţi ale cărei irizări abia pătrund printre genele unei priviri, de fapt, iscoditoare, însetată de cunoaşterea universului cotidian. Rezultă un timbru monocord, de tip bacovian, care omogenizează discursul nu totdeauna fluent, sau mai degrabă rupt din când în când de ezitarea sau incertitudinea meditativului ins dedat contemplării lumii dintr-o deprindere estetică. Invoc, spre exemplu, reprezentarea interiorului bântuit de nelinişti şi melancolii nedefinite dintr-un frumos poem, *Bunicul nu e pregătit*: "Glasul tău şi un plâns mut în albeaţa salonului / ochii trec / prin lumina seacă de februarie / - am vorbit aşa de puţin / un ghem nedesfăcut de viaţă / slab-slab trupul ca o linie în care s-au prăbuşit / toate dimensiunile / cum s-ar putea o mângâiere să stea deasupra frunţii / sufletul are răni neîntâlnite pe trup / un întuneric nevinovat de pânze şi monede / eliberezi câte un cuvânt care se clatină pe coridor / şi se întoarce şi te priveşte cu lungă insistenţă / şi apoi dispare / acum răsar brânduşele şi ne răstoarnă / împreună în amintire".

Ioan Moldovan a trecut prea devreme în neființă, în plină forţă creatoare, în ziua de 7 septembrie 2024. Celebrând *viaţa* în anonimat – motivul ordonator pregnant încă de la începuturi – autorul *Artei răbdării* o înţelege ca tranziţie spre moarte. Mai mult de-atât, laboratorul poetic pare un sediu al morţii, precum *Olimpul* premoniţiei expiatoare prin actul profan al creaţiei: „Nimeni să nu intre: mor tot timpul / Puţină discreţie, ce dumnezeu! / Ce să se vadă, ce-i de văzut în olimpul / acesta de minereu? / Staţi afară, aşteptaţi, şi-aşa-s destule / aici: singurătatea-i o înghesuială – / între prima verba şi ultima thule / cineva a întins ritualic o obială. / Nimeni să nu intre: mor tot timpul / după această perdea, ce dracu'! / Ce-i de văzut, ce, în olimpul / acesta nici profan şi nici sacru?" (*Să ne rugăm*). Forând substraturile existenţei şi ale conştiinţei, fiinţa poetică va fi cuprinsă curând de oboseală. „Am obosit să tot mor, să tot fiu / Mirosul poetic de crini şi ţigări se ia direct din creier" – sună *O parafrază* care comunică încordarea tensională produsă prin acuitatea observaţiei realiste şi printr-un fel de control cerebral al acesteia. Detensionarea, restabilirea echilibrului se încearcă în poemele cu titlu voit prozaic *Simplă proză* - ceea ce constituiau *Simplele povestiri* din *Insomnii lângă munţi* - şi cu rol contrapunctic. Lirismul se coagulează în punctul de ruptură, într-un topos poetic unde nu se mai resimte "frigul din bibliotecă", dar nici căldura peisajului. În acel cadru, limbajul se aspreşte, îmbracă accente ironice, în pofida tutelei asigurate de "doamna Mélancholy".

studii

Biblioraftul cronicarului:

Ion Pillat, *Primele versuri. Poezii inedite şi variante timpurii (1905-1912)*, Ediţie îngrijită de Carmen Brăgaru, Ed. Spandugino, Bucureşti, 2024;

Marian Popa, *Postdecembrism // De la comunismul cu faţă inumană la capitalismul cu mască umană*, 1290 pag., Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2024;

Mihai Cimpoi, *Mircea Horia Simionescu. Scrierea ca fiinţă şi lucru*, *Eseu monografic*, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2024;

**** Şcoala de la Târgovişte (ediţia a XI-a). Tradiţie şi continuitate*, scriitorii vizaţi: *Ana Dobre, Ecaterina Petrescu Botoncea, Carmen Georgeta Popescu, Dan Gâju*; volum îngrijit de Mihai Stan, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2024.

Octavian Soviany

Dorul de moarte eminescian și masca mortuară a lui Eminescu (2)

Ca și imaginea cerului-sarcofag, tabloul ruinelor din *Melancolie* e de fapt un „peisaj sufletesc”, care consemnează moartea spiritului, paralizia aspirației spre idealitate: *„Bogată în întinderi stă lumea-n promoroacă,/Ce sate și câmpie c-un luciu văl îmbracă;/Văzduhul scânteiază și ca unse cu var/Lucesc zidiri, ruine pe câmpul solitar./Și țintirimul singur cu strâmbe cruci veghează,/O cucuvaie sură pe una se așează,/Clopotnița trosnește, în stâlpi izbește toaca,/ Și străveziul demon prin aer când să treacă,/Atinge-ncet arama cu zimții-aripei sale/De-auzi din ea un vaier, un aiurit de jale./ Biserica-n ruină/Stă cuvioasă, tristă, pustie și bătrână,/Și prin fereste sparte, prin uși țiuie vântul - /Se pare că vrăjește și că-i auzi cuvântul - /Năuntrul ei pe stâlpii-i, păreți, iconostas,/Abia conture triste și umbre au rămas;/Drept preot toarce-un greier un gând fin și obscur,/Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur.”* Sunt semnele unei stări de criză care smulg câteva dintre cele mai profunde accente elegiace din lirica lui Eminescu, scoțându-i la vedere, aproape impudic, natura de homo duplex, a cărui contradicție lăuntrică atinge aici paroxismul: *„Credința zugrăvește icoanele-n biserici - /Și-n sufletu-mi pusese poveștile-i feerici,/Dar de-ale vieții valuri, de al furtunii pas/Abia conture triste și umbre-au mai rămas./În van mai caut lumea-mi în obositul creier,/Căci răgușit, tomnatec, vrăjește trist un greier;/Pe inima-mi pustie zadarnic mâna-mi țiu,/Ea bate ca și cariul încet într-un sicriu./Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură/Încet repovestită de o străină gură,/Ca și când n-ar fi viața-mi, ca și când n-aș fi fost./Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost/De-mi țin la el urechea - și râd de câte-ascult/Ca de dureri străine?... Parc-am murit de mult.”*

Tabloul astral din *Melancolie* se leagă organic de lumea oglinzilor eminesciene. Într-un foarte interesant comentariu pe marginea imaginarului lui Eminescu, Mircea Cărtărescu (*Visul chimeric*) considera că imaginea primordială din care se dezvoltă întregul univers imagistic al poetului este aceea a copilului care se autocontemplă în apa izvorului din poezia *O, rămâi*: *„Eu te văd răpit de farmec/Cum îngâni cu glas domol,/În a apei strălucire/Întinzând piciorul gol.//Și privind în luna plină/La văpaia de pe lacuri,/Anii tăi se par ca clipe,/Clipe dulci se par ca veacuri.”* Din perspectiva lui Cărtărescu ar fi vorba aici de imaginea poetului care se privește în oglinda propriei opere. Interpretare legitimă, de vreme ce teoreticienii textualismului (Marin Mincu, *Ion Barbu. Eseu despre textualizarea poetică*) au subliniat apropierea dintre simbolismul oglinzilor și acela al textului, afirmând că a fi oglindit e echivalent cu a fi scris. Dar lucrurile pot fi duse încă și mai departe, dacă avem în vedere că tot Marin Mincu arăta că „a fi oglindit”, „a fi scris” este totuna cu a fi mort. Oglinda de apă, ca și oglinda cerească, arăta chipul mort al „arheului” (care sfârșește prin a se confunda cu toate întruchipările pasagere ale idealului, cu „reginele” și cu „iubitele” eminesciene), iar actul oglindirii invită la moarte, de vreme ce lumea „din oglindă” e aceea a morții: *„În fereastra despre mare/Stă copila cea de crai/Fundul mării, fundul mării/Fură chipul ei bălai.//Iar pescarul trece-n luntre/Și în ape vecinic cată/Fundul mării, fundul mării,/Ah! demult un chip i-arată.//<<Spre castel vrodată ochii/N-am întors și totuși plâng/Fundul mării, fundul mării/Mă atrage în adânc>>”* (*În fereastra despre mare*). Și din acest moment, aspirația spre idealitate devine explicit dorință de moarte. *„Mai am un singur dor:/În liniștea serii/Să mă lăsați să mor/La marginea mării;/Să-mi fie somnul lin/Și codrul aproape,/ Pe-ntinsele ape/Să am un cer senin./Nu-mi trebuie flamuri,/Nu voi sicriu bogat,/Ci-mi împletiți un pat/Din tinere ramuri.//Și nime-n urma mea/Nu-mi plângă la creștet,/Doar toamna glas să dea/Frunzișului veșted/Pe când cu zgomot cad/Isvoarele-ntr-una,/Alunece luna/Prin vârfuri lungi de brad./Pătrunză talanga/Al*

serii rece vânt,/Deasupră-mi teiul sfânt, /Să-și scuture creanga.” (*Mai am un singur dor*). Dacă în alte creații eminesciene, ritualul erotic căpătă conotații funebre, de data aceasta experiența morții este cea percepută erotic: mormântul devine par nupțial, momentul trecerii este un prilej de voluptate aproape orgasmică, la care participă toate simțurile, căci moartea înseamnă anularea contradicției care macină personalitatea poetului, reîntoarcerea în unitatea materiei primordiale, integrarea în cosmic, în timp ce tragicul *Odei* e substituit aici de o mistică panteistă, care are, socotesc comentatorii, rădăcini mioritice. Iar chipul arheului, reflectat în oglinda cerului și în lumina luceferilor, e acum senin, liniștit, din nou apolinic. Căci aceasta este masca mortuară pe care Eminescu a vrut s-o lase posterității, masca pe care și-o confecționează în 1883, anul fatal al întunecării, cu ultimele sale picături de luciditate: *„Cum n-oi mai fi pribeag/De-atunci înainte,/M-or troieni cu drag/Aduceri aminte./Luceferi, ce răsar/Din umbră de cetini,/Fiindu-mi prietini,/O să-mi zâmbească iar./Va geme de patemi/Al mării aspru cânt.../Ci eu voi fi pământ/În singurătate-mi.”* Forma aticistă iese așadar încă o dată triumfătoare asupra fondului anarhic, vizionar, asianic. Dar triumful ei e concretizat într-o mască. Care ascunde întotdeauna - așa cum scria undeva Constantin Noica - o neîmplinire, nu e crescută organic, e un *raccourci*. Și mai ales în volumul de *Poesii* din 1883, ce ilustrează perfect „pedagogia” junimismului și „romantismul bine temperat” al esteticii maioresciene și în care se realizează echilibrul dintre formă și fond, dar fondul rămâne subordonat formei, prins în chingile inflexibile ale acesteia. Magmele vizionare rămân abandonate în paginile postumelor. Iar această renunțare are ceva din renunțarea eroică a lui Hyperion la mirajul fericirii terestre. Sarcina de a-l descoperi pe „celălalt Eminescu” avea să-i revină posterității.

În volumul editat de Maiorescu în 1883 Eminescu ilustrează perfect romantismul clasicizant spre care se îndreptau preferințele poetice ale mentorului Junimii. Importanța acestui volum este capitală în evoluția poeziei românești. Eminescu a izbutit aici ceea ce nu reușiseră înaintea sa nici Heliade, nici Alexandrescu, nici Bolintineanu, nici Alecsandri: să creeze un model, o paradigmă care, impunându-se cu autoritate, va avea o influență durabilă asupra poeziei de mai târziu, și nu doar a posterității imediate, ecourile ei mergând până la poeții generației 1960, până la Nichita Stănescu, Cezar Ivănescu sau Mihai Ursachi. De aceea se poate spune cu certitudine că adevăratul creator al limbajului poetic românesc a fost Eminescu. Volumul cuprinde câteva poeme fără egal în toată literatura română: *Melancolie, Sunt ani la mijloc..., Când însuși glasul gândurilor tace, Dorința, Despărțire, De câte ori, iubito, Luceafărul, Trecut-au anii, Peste vârfuri, Nu mă înțelegi, Oda, Mai am un singur dor* - sunt creații apropiate de perfecțiune. Scrisorile păcătuiesc, e adevărat, printr-o anumită discursivitate, dar nu sunt mai discursive decât poeme celebre ale lui Hugo, Lamartine sau Vigny. E adevărat și că predispoziția poetului spre filosofare e uneori excesivă sau că unele din poeziile sale de dragoste au început să capete un „aer de epocă”. Dar asta nu-i știrbește cu nimic rolul copleșitor din istoria poeziei românești. A fost cel mai mare poet român? E o întrebare care nu poate primi un răspuns cert. Și începând de la un anumit nivel ar performanței artistice, asemenea ierarhizări nu-și mai au locul. Dar a fost cu siguranță un mare poet. Aduce poezia lui Eminescu vreun accent particular în contextul poeziei universale? După părerea mea, el e unul dintre marii poeți ai dorinței de moarte din lirica europeană și ilustrează, poate mai bine decât oricare altul, faza târzie și declinantă a romantismului, confruntat cu propria-i agonie. Oboseala existențială din versurile lui Eminescu e oboseala romantismului însuși, De aceea nu e greșit să fie numit ultimul mare romantic european.

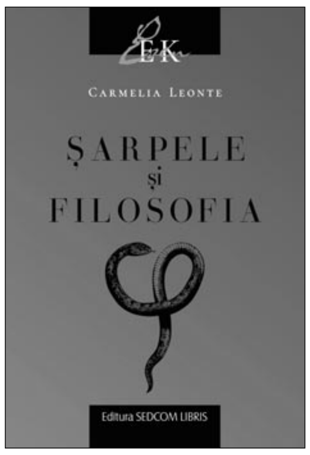
Cât despre postume, ele reprezintă acea parte a creației eminesciene pe care autorul și-a amputat-o de bună voie. Despre meritele lor a vorbit frumos și convingător I. Negoițescu. Intrate mai târziu în conștiința cititorilor de poezie, n-au impus un model și au avut într-un fel destinul *Istoriei Ieroglifice* sau al *Țiganiadei*.

Scrisorile păcătuiesc, e adevărat, printr-o anumită discursivitate, dar nu sunt mai discursive decât poeme celebre ale lui Hugo, Lamartine sau Vigny. E adevărat și că predispoziția poetului spre filosofare e uneori excesivă sau că unele din poeziile sale de dragoste au început să capete un „aer de epocă”. Dar asta nu-i știrbește cu nimic rolul copleșitor din istoria poeziei românești. A fost cel mai mare poet român?

Sorin Lavric

...dincolo de obsesii, ce izbeşte e frica autoarei de a nu fi ascultată. Să scrii în gol, fără nici un ecou din partea cuiva, e un supliciu, iar Carmelia fuge de supliciu alegîndu-şi drept ţintă a peroraţiilor spectrul lui Dumnezeu.

cronici

Cronica ideilor

Solilocvii lirice

CARMELIA LEONTE, *Şarpele şi filosofia*, Editura *Sedcom Libris*, Iaşi, 2019, 162 pag.

Ar fi un accent meschin ca, judecînd cele şapte eseuri din volumul Carmeliei Leonte, să le categorisesc drept solilocvii lirice cărora le lipseşte fermentul speculativ. Tenta meschină vine din legarea trăsăturii lirice, care este sursa subînţeleasă a dospirii poetice, de calapodul unei gîndiri în care ciocnirea de paradoxuri e condiţie obligatorie. Carmelia Leonte, avînd o fire lirică, nu are nerv de speculaţie beligerantă, adică nu-şi preschimbă ideile în tot atîtea cauze de război doctrinar. Speculaţia cere neapărat o oglindire agresivă în ideile pe care le respingi, numai că autoarea are graţia politicoasă a unei fiinţe prevenitoare. A-i cere să muşte din adversari pentru a-şi apăra distincţiile nu intră în deprinderile ei. Dacă s-ar fi oglindit agresiv în ideile din carte le-ar fi respins pe motiv că sunt expresia unui conformism dictat de spiritul epocii. Dar acceptîndu-le ca fiind ale ei, autoarea păşeşte pe un teren cu reguli previzibile. Lucru cu atît mai bizar cu cît, citindu-i gândurile, simţi prea bine că sunt rodul unui veritabil zbucium sufletesc.

Eseurile sînt scrise sub forma unui dialog cu un interlocutor privilegiat, căruia autoarea nu-i dezvăluie identitatea, dar la a cărui părere în mod evident ţine, de vreme ce se străduieşte să-l convingă de stringenţa unor teme precum: libertatea, frumuseţea, iubirea, suferinţa, sinceritatea, trăirea mistică. Cum preopinentul nu răspunde, dialogul ia forma unui monolog în cursul căruia, vorbind despre sine, Carmelia Leonte face uz de celălalt ca de un pretext retoric: „Prieten drag, eu nu plîng amar pe umărul tău, şi nu din semeţie, ci pentru că mă gîndesc că nu ar ajuta la nimic. Unde eşti acum, ca să te impresionez cu fiinţa mea golită de mine? Spun toate aceste vorbe care nu salvează situaţia, nu schimbă lumea, dar poate că mă salvează pe mine. Să spun ce am de spus, cu orice risc, chiar şi acela de a te pierde, poate fi un ideal. La ce e bun un ideal care nu răscoleşte morminte, nu învie oameni? Apropo, ţie nu ţi se întîmplă uneori ca, mergînd pe stradă, să ai impresia că te strecori printre cadavre? Sunt oameni cerniţi, fără credinţă şi fără aspiraţii, oamenii care au acceptat o stare de inferioritate fără să încerce mai mult. Tu vrei să faci asta din mine? Chiar vrei?“ (p. 100).

Depănarea acestor nuanţe de monolog sumbru e întreruptă de suita unor meditaţii cu rost de reflexie doctă, iscate în marginea unor obsesii durabile. Dar, dincolo de obsesii, ce izbeşte e frica autoarei de a nu fi ascultată. Să scrii în gol, fără nici un ecou din partea cuiva, e un supliciu, iar Carmelia fuge de supliciu alegîndu-şi drept ţintă a peroraţiilor spectrul lui Dumnezeu. E motivaţia cea mai însemnată a volumului, aceea că, în absenţa unui ecou în carne şi oase, Carmelia intră în dispută cu bolta divină. Pentru autoare, solilocviul nu e meditaţie solitară, ci suplicaţie îndîrjită spre o fiinţă mută, în a cărei tăcere îşi aude propriul glas. Şi chiar asta face Carmelia Leonte aici. Nu întîmplător, în primele două eseuri, poezia mistică e ridicată la rang de comunicare predilectă cu misterul ceresc. Scrierile Sfîntului Ioan al Crucii, alături de cele ale călugăriţelor beghine (rugătoare) din Olanda (Beatrice de Nazareth, Mathilde de Magdeburg, Hadewijch d'Anvers), devin proptea ajutătoare în vederea înţelegerii „razei întunericului divin“, expresie oximoronică menită a surprinde intensitatea cu care „coincidenţa contrariilor“ domneşte înlăuntrul lui Dumnezeu. Natură credincioasă, Carmelia Leonte nu face analiză literară, ci incursiune mistică, de aceea izbucnirile de extaz religios îi slujesc drept pîrghie spre a da glas intuiţiilor personale. Şi fiindcă cunoaşterea mistică începe acolo unde înţelegerea raţională ia sfîrşit, mărturiile beghinelor se cer degustate sub unghi „descreierat“, în sensul că partea logică a creierului trebuie lăsată deoparte, altminteri, citite la rece, cu un ochi de luciditate stearpă, fragmentele maicilor flamande par dodii atinse de o platitudine mergînd pînă la inepţia crasă.

Aplecarea spre literatura mistică e o însuşire frapantă la o autoare care, încă din „Argumentul“ de la începutul cărţii, se consideră o fiinţă cerebrală: „Fiind o fiinţă cerebrală, sînt perfect conştientă de patetismul care răzbate la tot pasul din carte.“ Nu-i adevărat, tonul patetic e de găsit numai în pasajele de efuziune spăimoasă, cînd autoarea deplînge neputinţa interlocutorului de a o înţelege. E aici o lamentaţie bătînd spre actul de a-şi plînge sieşi de milă. În rest, în părţile de analiză punctuală, Carmelia Leonte e clară, lapidară şi erudită. Atîta doar că eleganţa frazei se roteşte în jurul a prea multor citate luate dintr-o puzderie de gînditori. De la Heidegger la Süskind, de la Grigorie Palama la Noica, panoplia autorilor convocaţi e apăsător de numeroasă. Dintr-un scrupul de modestie bizară, autoarea a preferat să-i delege pe alţii spre a spune ce ar fi putut rosti şi singură, de aceea postura în care se complace, aceea de spirit docil ascultînd de argumentul lui *magister dixit*, îi răpeşte din îndrăzneala ideilor, de aici obiecţia pe care o făceam la început: lirică prin natură şi reflexivă prin exerciţiu, Carmelia Leonte se fereşte de speculaţia tăioasă, adică de respingerea ideilor la modă. În ciuda vervei cizelate cu care scrie, Carmelia Leonte e sub tipar de conformism politicos.

De departe cel mai atrăgător eseu e cel care dă titlul volumului (*Procesul Evei sau Şarpele şi filosofia*), unde căderea în păcat a Evei, urmată de pierderea condiţiei de fiinţă nemuritoare, e socotită drept evenimentul fără de care nu ar fi apărut în lume filosofia. Cu vorbele autoarei, „a fost nevoie să fie creată moartea pentru a deveni necesară filosofia, aceasta din urmă fiind situată la graniţa dintre lumi: ocupaţia ei este să ia ceva vieţii pentru a da morţii şi să fure învăţături de la moarte pentru a îmbogăţi viaţa.“ (85). Treptat eseul se preschimbă într-o pledoarie pentru cît de complementari îşi sînt bărbatul şi femeia, cu respingerea egalităţii tîmpe dintre ei, dar totodată cu repudierea unei stări ierarhice în care, dacă unul e superior, celălalt e implicit inferior. Prea deşteaptă pentru a cădea în lozinci stupide cu iz de corecţie politică, Carmelia Leonte e adepta ideii că potrivirea cere, drept liant obligatoriu, sentimentul izbăvitor al iubirii. În fond, toate eseurile din carte au drept laitmotiv rolul copleşitor pe care iubirea îl are în cursul acestei întîmplări enigmatice căreia obişnuim să-i spunem „viaţă“.

Cît despre situaţia stranie de a fi în trup de femeie, autoarea e tranşantă: „A fi femeie este o demnitate ce nu trebuie şi nu poate fi părăsită. Egalitatea de gen nu înseamnă uniformizare, ceea ce duce la eşec total, la faliment uman; ci înseamnă valorificarea calităţilor fireşti ale fiecăruia şi respectul pentru această valoare.“ (p. 105) Iată un pocnet sec de silabe goale, fiindcă „valorificarea calităţilor fireşti ale fiecăruia“ are ceva din sunetul bont al unui şlagăr răsuflat. E un exemplu de cum poate un adevăr indubitabil să fie ucis de clinchetul inert al clişeelor la modă. Moartea valorilor stă în valorificarea lor, adică în mortificarea lor sub pretext că le punem în lumină.

Una peste alta, stilul – vervă sintactică şi lexic cult – dă cărţii un aer elevat. Carmelia Leonte scrie graţios, pe picior de frază elegantă. Pe deasupra are vederi holiste, fiind încredinţată că binele, adevărul şi frumosul nu pot fi separate, ceea ce înseamnă că numai *kalokagathon*-ul, îmbinarea lor într-o armonie strînsă, le poate păstra rolul de repere vii. În schimb, ruperea lor, cu aruncarea frumuseţii în afara adevărului şi a acestuia în afara binelui, dă naştere degringoladei în care respirăm azi.

Cea mai sibilinică frază din carte, pe care mă feresc s-o comentez pentru a nu isca proteste ginecofile, este: „Femeile sunt, în primul rînd, forme din care, în chip dramatic, trebuie să se smulgă pentru a vorbi.“ Fraza apare chiar pe aripa coperţii întîi. Îi rog pe cititori s-o înţeleagă după cum îi taie capul.

Daniel Cristea-Enache

Istorie literară

Sorescu al doilea (II)

În *Spânzuratul*, personajul central e un anume Mitrele, care de câte ori se ceartă cu muierea lui, se îndreaptă decis „la sălcii, în vale”, să se spânzure. Comedia neagră este memorabilă, mai întâi prin pitorescul gestului inedit devenit repetitiv, iar apoi prin aceste insert-uri soresciene, făcute într-un alt limbaj decât cel al personajelor urmărindu-l de aproape pe Mitrele. Voi marca prin italice versurile și cuvintele cu care Sorescu își arată predispoziția ironică, adăugându-le din loc în loc la istoria grotescă și comică a celui care se tot spânzură: „Nu moare omul cu una cu două nici de foame, nici de/ Nimic,/ Nu vă uitați la Mitrele?!/ *Ajunsese să fie dat exemplu de longevitate*.”[1]. Sau: „Omul lui dumnezeu, îl *încuraja* Țicu pe Mitrele, care/ Se arăta mahmur ca Lazăr după înviere, nu știa ce/ *Atitudine să ia*”.

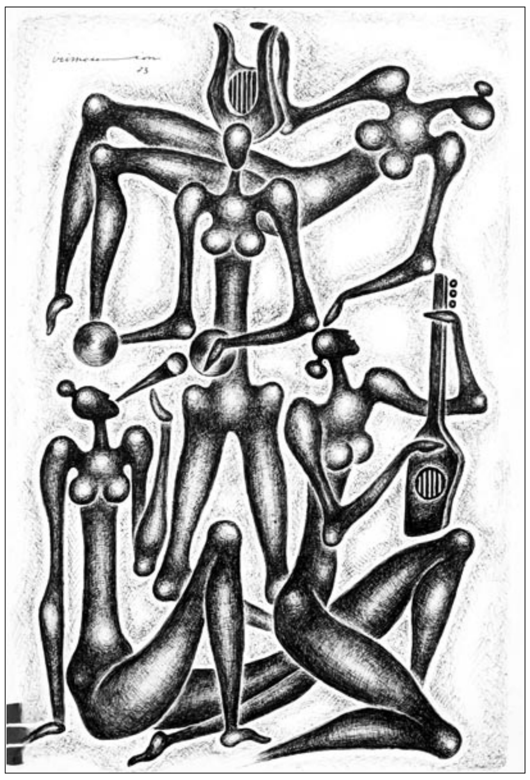
La fel în *Fusul*, unde copilul se ține de fusta mamei, la propriu, la moară, dar în istorisirea scenelor apar imagini și termeni de la o altă vârstă: „— De ce râd ăștia/ întrebam *enervat*, ce-au găsit de rânjesc?/— Taci, mă, că așa e la moară./ Mă țineam de fusta mamei, înspăimântat să nu mă pierd în/ *Furnicarul acela industrial*”.

Cea mai clară disociere a celor două voci și perspective (a copilului transformat în personaj de către autorul știutor, care și-a pierdut inocența) poate fi găsită în *Craiova văzută din car*, poem al cărui început introduce un alt prezent: nu acela al întâmplărilor istorisite, ci unul narativ, al celui care face narația. În acest rând, Sorescu fixează explicit planul unui „acum” dinspre care privirea lui se întoarce către copilărie și trecut: „Craiova văzută din car e cel mai frumos oraș din lume,/ Rămân și acum încremenit când mă gândesc, îmi lasă gura apă./ Era și primul oraș care-mi ieșea în cale,/ Poate și asta contează, aveam retina proaspătă, fără gunoaie”.

Revenind la vârsta personajului și observând, fără vreun efort special, că ea este cea a copilului de la țară visând să meargă la școală, la oraș, rămâne să răspundem la întrebarea: când anume s-a consumat această copilărie? S-a vorbit abundent despre *locul* pe care Sorescu l-a pus pe harta poeziei și literaturii române, despre Bulzeștii deveniți, datorită lui, spațiu poetic; dar mai puțin despre timpul în care se petrec întâmplările din prezentul reconstituit de poet. Ar fi destul de facil să ne uităm în calendar și să verificăm între ce ani s-a consumat copilăria autorului, pentru a o pune în corespondență temporală cu fundalul istoric al cărții. Trebuie să găsim în interiorul acesteia, în chiar materia ei, fundalul istoric. Iar acesta, odată identificat, nu are nici cea mai vagă legătură cu *„cheful”* în care Eugen Simion vedea „adevărata temă a poemelor”. Prezentul copilăriei din *La Lilieci*, I, este acela al războiului al doilea mondial, care apasă, de la distanță, pe viețile personajelor din sat. Majoritatea lor e formată de copii, femei și bătrâni, întrucât „tații și frații mai mari sunt pe front”. Se poate spune că poetul își leagă la vedere, cu bandă neagră, poezia din *La Lilieci*, I, de fundalul îndepărtat și înfricoșător prin consecințe al războiului.

În *De-a-n boul*, unde copiii se joacă aruncând cu ciomegele („bâzdoacă” e regionalismul folosit), compararea rezultatelor va fi legată ingenios de realitatea teribilă a războiului: „Tații și frații mai mari sunt pe front, despre unii s-aude c-ar fi murit,/ Aproape în fiecare dimineață altă femeie împarte colivă cu bomboane moi din cauza lacrimilor”.

În *Minunea*, unde un sătean l-a văzut pe Dumnezeu noaptea în „pătuiag” și apoi este rugat de tot satul să povestească *vedenia*, o femeie necăjită („poate Veta lui Iedu”, adică exact femeia amărâtă din *Ciudin*) își face loc printre țăranii strânși în jurul lui Lungu și începe să se vaite tare, ca s-o audă Cel din pătuiag. Fragmentul este excepțional, ca întregul poem, și la finalul lui apare din nou fundalul războiului: „— Și tu ce-ai răspuns, mormolocule, țipa una, care nu reușea/ Să se-apropie mai în față, poate Veta lui Iedu./ Trebuia să-i spui că n-avem de niciunele./ Uu-u! că n-am fost eu./ Știam ce să zic!/ Ieri mi s-a umflat boul — așa degeaba — și-a

pleznit. Bărbatul/ Mi-a pleznit pe front — copiii o să-i fac slugi./ Ăla din pătuiag știe toate astea?/ Tu, dacă ți s-a arătat, de ce-ai stat ca Mutu Ioncică?/ O fi venit să afle, să-i fi spus tot, dar auzi tu: tot.”.

În *A bătut clopotul*, vedem cum chiar unul dintre frații personajului central este „pe linia-ntâia, în Tatra”. E vorba despre Nicolae, care vine împreună cu prietenul lui Gogu lui Duluman în sat „pentru două zile/ Acasă în permisie”. Gogu „a căzut după un an”, iar vestea ajungând în sat îi face pe cei din familia lui să țipe „ca la cutremur”. Cu o tensionare magistrală a compoziției poetice, Sorescu descrie nu moartea tânărului, ci felul în care ea este primită de familia lui. Din fundalul războiului care se poartă undeva departe vin spre centrul tabloului, în viața bulzeștenilor (al căror unic sentiment sacru ar fi, după Eugen Simion, *„sentimentul nutriției”*...), asemenea vești îngrozitoare, resimțite ca atare. Familia înregistrează șocul, unora nu le vine să creadă, speră în minuni, după care biata mamă îi va face „rostul, ca la morți”. Versurile sunt puternice: „Gogu a căzut după un an./ Era pe aceeași linie cu Nicolae, se-ncurajau unul pe altul,/ Și scriau amândoi o singură scrisoare acasă, că nu prea/ Aveau litere, ori nu știu ce le lipsea acolo pe front,/ Într-o zi primim doar o jumătate de scrisoare./ La Sandu lui Duluman/ Au început să țipe toți ca la cutremur,/ Când se mișcaseră casele și căzuseră cloțele de pe ouă, de-au răcit puii./ Și nimănui din sat nu-i venea să creadă, cum se-ntâmpla/ De fiecare dată când murea cineva, că era foarte greu să/ Crezi că ăla n-o să mai fie deloc, gata./ — Poate n-o fi adevărat, își dădea mama cu părerea,/ Deși după semnele pe care le avusese ea.../ «Știu eu pe cine-or fi îngropat ei?/ Că-i adună bucăți, nu se mai cunoaște; el o fi numai/ Dispărut,/ Ori rănit pe undeva, cine știe! Pe front se mai/ întâmplă și minuni»…/ Da' de unde minune,/ Mumă-sa a început să-i facă rostul, ca la morți,/ Că și morții au rostul lor, trebuie să ții pasul.”.

În *Lelița*, femeia cu comportament, îmbrăcăminte și gesticulație de nebună, „văduvă din războiul ălălalt”, are amândoi băieții pe front și primește când de la unul, când de la altul câte o carte poștală scrisă cu creion chimic (dar nu de ei, „că nu știau carte”). Când nu mai primește vești, biata mamă vine „speriată la noi”, găsind aici o aceeași îngrijorare maternă pentru soarta lui Nicolae al Soreștilor, fratele lui Marin: „Când n-a mai primit/ Nimic multă vreme a venit speriată la noi:/ Ce-o fi pe-acolo, Nicoliță?/ Mama a dat din mâini, luată de gânduri:/ — Văd că și Nicolae-al meu tace.”. Lelița Floarea e diagnosticată cu *pelagră* de sanitarul Gorici, care arată: „Asta întunecă mintea din cauza vremurilor tulburi./ Războiul măcar să fi fost c-o idee mai scurt./ Zicea că așteaptă niște doctorii când s-o termina.”.

Războiul acesta prelungit include, evident, fronturile succesive din Uniunea Sovietică, despre care Sorescu nu putea face vorbire (nici măcar în poezie) în 1973, dar care nu pot fi șterse din viața și din memoria personajelor reale din Bulzeștii reali din anii 1941, 1942, 1943, 1944, abia ultimul consemnând, în august, întoarcerea armelor și noua alianță, cu sovieticii. Între 23 august 1944 și 9 mai 1945 sunt mai puțin de nouă luni, între 22 iunie 1941 și 23 august 1944 sunt peste trei ani.[2]

În sfârșit, în ultimul poem din carte, intitulat *La Lilieci*, moartea este, așa zicând, la ea acasă în întregul tablou, Liliecii fiind cimitirul satului, iar ziua fiind aceea a „morților, când se face pomană”. După ce „se împart oalele, ulcelele”, femeile satului „merg în cimitir și-ncep dintr-o dată să se jelească în gura mare, cu șiroaie de lacrimi, în mod barbar, ca pe vremuri,/ Plivind câte-o buruiană, încercând să îndrepte crucea de lemn/ Care-a putrezit”; iar cele „care au morți mai noi au mai tras un ropot de plâns/ De cum au intrat pe poartă și-au pus banițele jos din cap”. Spre deosebire de femeile plângându-și iarăși morții „mai noi”, celelalte „au fost numai triste și căzute pe gânduri”.

Am putea cădea și noi pe gânduri, recitind cartea întâi din *La Lilieci* nu numai în cheie comică și umoristică, așa cum s-a tot făcut, ci și într-o lumină declinantă, într-o ecuație dramatică și tragică.

1 Toate citatele din *La Lilieci*, cartea întâi, sunt după ediția princeps apărută în 1973 la Editura Eminescu. În această ediție, Dumnezeu este grafiat la fiecare ocurență (cu o excepție) cu literă mică: „dumnezeu”.

2 Că Sorescu scria, după cum am văzut în *A bătut clopotul*, despre „linia-ntâia, în Tatra” poate fi exact, biografic, în istoria familiei, dar poate fi și o „mutare” strategică, în condiții de Cenzură, a polului dramatic și tragic dinspre Estul războiului cumplit contra sovieticilor înspre Vestul fazei ultime a războiului.

Cu o tensionare magistrală a compoziției poetice, Sorescu descrie nu moartea tânărului, ci felul în care ea este primită de familia lui. Din fundalul războiului care se poartă undeva departe vin spre centrul tabloului, în viața bulzeștenilor (al căror unic sentiment sacru ar fi, după Eugen Simion, *„sentimentul nutriției”*...), asemenea vești îngrozitoare, resimțite ca atare. Familia înregistrează șocul, unora nu le vine să creadă, speră în minuni, după care biata mamă îi va face „rostul, ca la morți”.

Dumitru Ungureanu

CHIBIȚOTECA

Mărturisiri, fără anateme

Ultima zvâcnire glumeață, înainte să ne despărțim, a fost în ton cu opțiunea lui politică: un distih-înjurătură la adresa blondei care conduce UE, cu rimă previzibilă, și — favor făcut mie — repetarea asertiunii ce-o rostisem intempestiv: „Ortodoxia are prea mulți popi și prea puțini preoți!" Ceea ce s-ar putea spune despre orice religie gestionată de oameni organizați ierarhic după canoane prea cunoscute ca să le reproduc aici.

Într-o dimineață m-am trezit aproape râzând, ușor euforic după un vis intens. Nu visasem că mi s-a mărit pensia peste limita de indecență, ca poetului Sibiceanu, nici că petrecusem o noapte în pat cu cea mai sexy actriță (n-o pot numi, din pudoare!), nici nu consumasem de cu seară niscai substanțe cu eliberare prelungită, fiindcă n-am căpătat asemenea deprinderi de hipster. Nimic din toate astea. Ci altceva, ce încă îmi stârnește râsul, la câteva ore bune: disputasem aprig chestiunea dacă Dumnezeu zâmbește! Mi-e neclar cu cine dialogam: un prieten, un dușman literat, o cunoștință oarecare? Cum se petrece câteodată în vise, prezența care te agasează intelectual ori te fericește senzual este informă, imprecisă, perfect apropiată și totuși complet străină, stranie, stupidă. Însă de data asta preopinentul era cu siguranță un bărbat care se răstea la mine că Dumnezeu nu știe de glumă (cu dovezi din Vechiul Testament).

Și mi-am amintit, la trezire, înainte să-mi beau cafeaua contraindicată de medicul cardiolog, că în ziua precedentă avusesem o dispută pe lângă temă cu un vechi sau fost amic (mai tânăr cu vreo patru ani), întâlnit întâmplător în orașul prost administrat unde s-a nimerit să domiciliez. Am scris *fost* deoarece, de la pensionare, el locuiește în satul natal împreună cu mama lui, pe care o îngrijește cu devotament firesc de copil recunoscător. Astfel că ne vedem rar la o bere, deși conversăm fără consistență, telegrafic, pe *Whatsapp*. Diabetul și ceva probleme cardiovasculare l-au obligat la nenumărate sacrificii habitudinale, recent renunțând la vodcă și vin (dar vinul e aliment, nu băutură alcoolică, nu-i așa?). Obligația nu i-a diluat umorul. „Am aniversat *23 August* cu hotărârea nestrămutată de a deveni abstinent. Ori de tot, ori deloc!" mi-a zis, cu o privire șăgalnică, de trăznit ratat în actorie, în căsnicie, în meserie și-n alte întreprinderi tipice de ghinionist valah. Nu mă așteptam din partea lui să devină credincios cam habotnic ortodox, susținător al unui personaj politic mincinos, vulgar și tupeist (nomina odiosa). (Am scris politician mincinos? Scuzați pleonasmul!) Să-i fi reproșat noului ostaș *bisericit* evoluția? Mai degrabă involuție, aș zice, dacă mi-ar sta în *feldeință* păcatul deținerii adevărului absolut...

Înfruntarea colocvială s-a întețit când i-am citat *pretinului* replica din filmul fraților Coen, *Hail, Caesar!* (2016), pusă în gura unui rabin convocat la o discuție cu șefii locali de culte de un producător de la Hollywood grijuliu ca scenariul să nu deranjeze adepții vreunei religii. Cu istețimea și umorul specifice poporului său, rabinul — care nu contesta deloc existența lui Dumnezeu-Yahveh, precum alți companioni — întreabă: „Dumnezeu râde? Are câine de companie? Se spală pe dinți dimineața?" (Invit răbdătorul cititor să vadă acest film, de unde poate afla multe despre cum se iscă și câtă patimă naște ficțiunea.) Amicul — căruia nu i-aș spune *fost*, pentru că-mi lipsește sentimentul curgerii timpului și trăiesc un prezent perpetuu, alături de prieteni pe care nu i-am văzut de ani și ani, deseori uitându-le chipul și năravul — a insistat neconvingător în controversă, admițând anevoie că popimea contemporană parcă se străduiește din răsputeri să scoată ortodoxia din sufletul românilor de certă credință, săraci în știința de carte. Ultima zvâcnire glumeață, înainte să ne despărțim, a fost în ton cu opțiunea lui politică: un distih-înjurătură la adresa blondei care conduce UE, cu rimă previzibilă, și — favor făcut mie — repetarea asertiunii ce-o rostisem intempestiv: „Ortodoxia are prea mulți popi și prea puțini preoți!" Ceea ce s-ar putea spune despre orice religie gestionată de oameni organizați ierarhic după canoane prea cunoscute ca să le reproduc aici.

N-am căderea să judec alcătuirile din Biserica Ortodoxă Română. Simplu creștin de extracție rurală, să zic așa, eu constat doar o anumită tendință a clerului spre îmbogățire și fast, amăgiri ce-mi par nu tocmai potrivite cu nevoile omului de rând, covârșit de greutăți. Știu că unele așezăminte bisericești fac fapte de caritate, fără tam-tam și reclamă, uneori și fără rost. (Un preot se plângea că i s-au refuzat darurile, pe motiv că nu-s la fel de bune *ca alea de afară!)* Cum ipocrizia mi se pare detestabilă (măcar că nu m-am dezbărat complet de viciul ei!), încerc să n-am contact cu lumea din jur și evit din răsputeri s-o combat. Aș trăi precum asceții, dacă s-ar admite în meniu whisky la cinzeacă, muzică rock la discreție și femei la nevoie...

M-am întors acasă, mărturisesc, nițel șocat de ideile amicului dedulcit la excursii pe la mânăstiri, unde în treacăt m-a invitat. Ajuns pe strada mea, am găsit în preajma porții pe unul dintre cei doi slujitori ai parohiei de care țin, și-un băiat însoțitor, cu găletușa de agheasmă. Veniseră „cu botezul" prilejuit de începutul anului nou bisericesc. I-am primit, desigur. Și mi-a fost rușine că le-am dat doar 10 lei. Neimpozabilii.

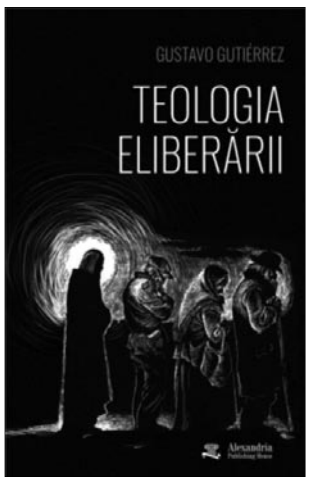
polemos

Lucian Sârbu

Teologia eliberării în limba română

Cu o întârziere de numai... jumătate de secol, iată că a apărut și în limba română traducerea unei scrieri teologice fundamentale a secolului trecut: *Teologia eliberării*, de Gustavo Gutierrez (Alexandria Publishing House, Suceava 2022, traducere de Irina Dogaru). Dacă înainte de 1989 e de înțeles de ce o asemenea carte nu putea să fie tradusă în România, biserica și religia fiind privite îndeobște drept „opium pentru popor", care nu pot însemna și nu pot aduce nimic

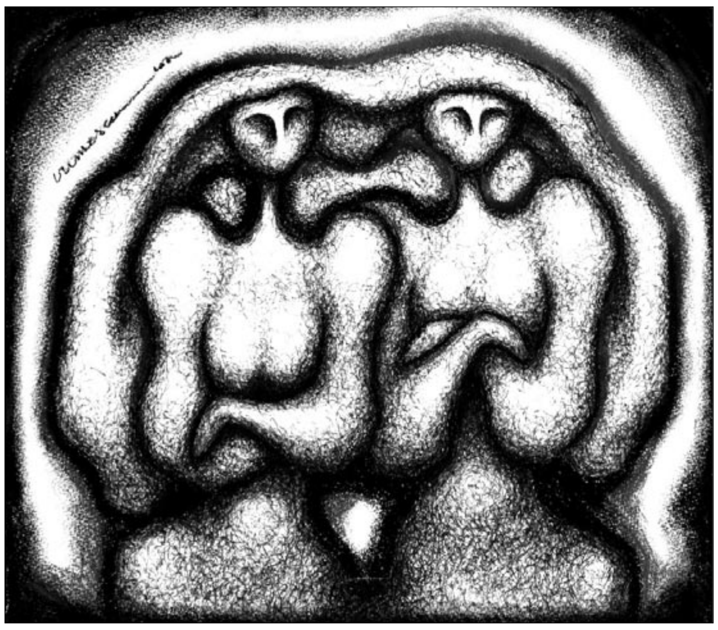
pozitiv, după 1989, în epoca de capitalism multilateral (sub-) dezvoltat traducerea ar fi fost iarăși inoportună, deoarece doctrina teologiei eliberării nu reprezintă nimic altceva decât o critică socială din perspectivă teologică adusă nedreptăților și inechităților generate de acest „zeu" pe nume capitalism și de consoarta lui, „piața liberă".

Povestea teologiei eliberării începe în 1968, odată cu conferința episcopală de la Medellin (Columbia) la care au participat o serie de înalți prelați ai Bisericii Catolice din America de Sud care au adoptat o declarație, revoluționară la acea vreme, prin care Bisericile catolice din lumea latino-americană își asumau o implicare mai mare în societate, care să provoace schimbări sociale menite să corecteze nedreptățile și sărăcia de pe continentul american. Foarte curând, din cauză că dezideratele exprimate la Medellin erau identice, practic, cu ale mișcărilor de eliberare socială din zonă, conduse mai ales de comuniști sau de simpatizanți ai cauzelor de stânga (revoluția cubaneză, mișcarea sandinistă din Nicaragua ș.a.m.d.) teologia eliberării a ajuns să fie văzută ca o simplă anexă a mișcărilor de stânga dirijate de la Moscova, și mulți preoți și episcopi au ajuns să fie persecutați și chiar uciși pentru convingerile lor (cazul cu cea mai mare notorietate fiind cel al monseniorului salvadorian Oscar Romero, asasinat în 1980 chiar în biserică, în timpul slujbei) de către regimurile cvasi-fasciste din acea perioadă istorică instaurate în toată America latină cu sprijinul CIA în cadrul bine documentatei, de acum, „operațiuni Condor".

În realitate, diferențele dintre teologia eliberării și doctrina politică a socialismului sunt mai mult decât clare. Obiectivele sunt aceleași, dar inspirația și calea sunt complet diferite. Preotul peruvian Gustavo Gutierrez a fost martor direct al conferinței de la Medellin și a produs prima și, poate, cea mai importantă lucrare doctrinară despre teologia eliberării, în care explică atât noțiunile de bază, cât și diferențele specifice față de lupta de eliberare social-politică. În primul rând, teologia eliberării este o încercare de a reconcilia Evanghelia cu suferința și lupta pentru dreptate a celor marginalizați și oprimați, în contextul dificil din America Latină din cea de-a doua jumătate a secolului XX. Pentru Gutierrez, Dumnezeu se manifestă constant în istorie, prima „eliberare" fiind însăși eliberarea evreilor din captivitatea egipteană, ceea ce înseamnă că abordarea chestiunilor mundane, istorice, nu este deloc ceva lipsit de sens pentru teologi și pentru credincioșii creștini, ci dimpotrivă, deoarece „acțiunea eliberatoare a lui Hristos – devenit om în această unică istorie [...] - se află în inima curgerii istorice a umanității." (p. 339). De aceea, teologia înțeleasă ca „reflecție critică" asupra praxisului istoric nu poate fi decât o teologie centrată pe noțiunile de libertate (eliberare) și salvare promise de Iisus.

Libertatea este astfel opusă tematicii „dezvoltării", care în acea perioadă era la modă în America de Sud. Pe scurt, ideologii dezvoltării erau de părere că așa-zisa „lume a treia" e mai „înapoiată" decât Occidentul din cauza naturii ei periferice în ordinea capitalismului global, ceea ce o făcea să fie permanent „dependentă" de bunăvoința centrului de putere, adică de Occident. În acest sens, calea către reducerea dependenței, implicit a sărăciei, era cea dezvoltaționistă (investiții naționale masive), încercată și la noi sub Gheorghiu-Dej, după 1960, și, mai ales, sub Ceaușescu. Pentru Gutierrez dezvoltaționismul este o cale falsă, deoarece pune accent strict pe creșterea economică, sperând că libertatea va veni ulterior „de la sine" – ceea ce nu e cazul. Libertatea trebuie urmărită în mod explicit și tocmai aici intervine rolul decisiv al Bisericii.

În centrul teologiei eliberării stă, de aceea, așa-zisa „opțiune preferențială pentru cei săraci", adică angajarea directă a →

→ Bisericii în societate în favoarea săracilor şi a celor defavorizaţi. În acest sens exploatarea economică, ordinea socială injustă, îmbogăţirea – ca să zic aşa – fără just temei sunt văzute ca semne ale păcatului în această lume, caz în care Biserica e datoare să aibă un rol activ şi de „vârf de lance” în combaterea lor. Astfel, dacă în doctrina politică a socialismului lupta împotriva sărăciei şi în favoarea egalităţii se dă în numele unor idealuri imanente, pentru teologia eliberării această luptă trebuie purtată în numele lui Iisus, conform învăţăturilor din Evanghelie. Şi tocmai de aceea, dacă sensul final al „eliberării” marxiste este ruperea lanţurilor de dependenţă din această lume, cu tot ce înseamnă aceasta (eliminarea sărăciei, eliminarea exploatării omului de către om) pentru teologii eliberării libertatea politică e doar primul pas pe calea libertăţii, pasul final fiind eliberarea de păcat, singura formă de libertate „care merge la însăşi sursa injustiţiei sociale şi a altor opresiuni umane, şi ne reconciliază cu Dumnezeu şi cu ceilalţi” (p. 55).

Ceea ce au comun marxismul şi teologia eliberării sunt, aşadar, anumite puncte care ţin de critica socială a capitalismului, dar fundamentele sunt complet diferite şi, deşi în practică Bisericile sud-americane, prin anumiţi clerici, s-au apropiat deseori de revoluţionarii locali, în realitate una e una, şi alta e alta. Conform doctrinei teologiei eliberării, Biserica nu urmăreşte revoluţia de dragul revoluţiei, ci doar în măsura în care aceasta – actul de eliberare al omului de sub jugul uman – ajută la îndumnezeirea fiinţei umane şi la apropierea de Hristos. Clericii sud-americani au observat cu siguranţă în acei ani de restrişte, marcaţi de dictaturi feroce pe tot continentul, că oamenii simpli se îndepărtau de Biserică tocmai fiindcă o percepeau pe aceasta ca fiind un instrument în mâna puterii. Ceea ce Gutierrez recunoaşte sincer: „Preocupările popoarelor din aşa-numita Lume a Treia se învârtesc în jurul axei nedreptate-dreptate socială, sau, mai concret, oprimare-eliberare”, de unde şi o provocare foarte mare pentru păstrarea credinţei acestor popoare (p. 349). Teologia eliberării a fost, aşadar, şi un răspuns al Bisericii latino-americane la o posibilă criză internă.

Paradoxal, pare că suntem foarte departe de vorbele Sf. Apostol Pavel din scrisoarea către romani 13.1-2, 7: „Tot sufletul să se supună înaltelor stăpâniri, căci nu este stăpânire decât de la Dumnezeu; iar cele ce sunt, de Dumnezeu sunt rânduite. Pentru aceea, cel ce se împotriveşte stăpânirii se împotriveşte rânduielii lui Dumnezeu. Iar cei ce se împotrivesc îşi vor lua osândă. [...] Daţi deci tuturor cele ce sunteţi datori: celui cu darea, darea; celui cu vama, vamă; celui cu teama, teamă; celui cu cinstea, cinste.”

Numai că tot Sf. Apostol Pavel adaugă: „Nimănui cu nimic nu fiţi datori, decât cu iubirea unuia faţă de altul; că cel care iubeşte pe aproapele a împlinit legea.” (Romani 13.8). Şi pentru creştin nu există o dovadă mai mare de iubire decât a-l ajuta pe păcătos să se elibereze de păcat, inclusiv de păcatul monstruos al facerii de rău împotriva altor fiinţe umane.

Doctrină pro-revoluţionară?... un răspuns al Bisericii Catolice la criza contemporană marcată de secularizare şi de-creştinare?... simplă fabulaţie a unor preoţi „de la capătul lumii”?... orice ar fi ea, teologia eliberării a pus pe gânduri foarte multă lume, ajungând să fie oficial condamnată în anii 1980 de mediile catolice mai conservatoare (în frunte cu cardinalul Ratzinger, viitorul papă Benedict al XVI-lea), care vedeau în ea o apropiere mult prea dubioasă de ideile comuniste. Astăzi ea pare să-şi fi pierdut suflul, pe de o parte din cauza represaliilor la care au fost supuşi adepţii ei, pe de altă parte din cauza democratizării reale de care a avut parte America Latină în ultimii 30-40 de ani. Cu toate acestea marea ei reuşită rămâne spargerea unui tabu: a fi creştin nu înseamnă a fi indiferent la suferinţele acestei lumi, iar creştinismul nu îndeamnă câtuşi de puţin la supunere oarbă faţă de nedreptăţile acestei lumi şi faţă de monştrii care le comit.

Arthur Suciu

Poveşti de la marginea lumii

Depozite de contingenţă

Ceea ce face ca o biografie să devină ficţiune nu este relatarea unor fapte care nu au existat sau inventarea de scene şi personaje, ci introducerea unor elemente fantastice. Un personaj poate fi la fel ca cel din realitate chiar dacă romanul inventează acţiuni şi replici - aceasta pentru că autorul păstrează caracterul personajului real. Totul se transformă brusc în ficţiune dacă însă unul dintre personaje se trezeşte din somn fără nas. *A te trezi fără nas* - iată un element ficţional total, care anulează dintr-un foc orice pretenţie autobiografică.

Este imposibil să scrii într-un roman numai lucruri adevărate despre tine, după cum este imposibil să nu scrii nimic, să te plasezi în ficţiune pură.

Mi se pare ironic că, într-un Univers atât de mare (mai mare nu poate fi conceput), omenirea e ameninţată cu dispariţia din motive ecologice, mai exact pentru că exploatează excesiv un spaţiu mic, propriul spaţiu al vieţii, în care a rămas captivă, ca-ntr-un borcan.

Dacă ar exista viaţă dincolo de moarte, o viaţă în care oamenii şi-ar păstra identitatea, cei mai mulţi ar prefera să moară pentru veşnicie decât să rămână ei înşişi. Nu mă refer doar la cei care au suferit de boli sau infirmităţi grave sau şi-au pierdut minţile, ci la aceia care şi-au dat seama (sau îşi vor da seama după moarte) că fiinţa lor e lipsită de valoare, că sunt nişte oameni oarecare, aproape fără identitate, nişte mediocri care nu vor decât să se uite la *Insula ispitelor*. Oare, pentru aceşti oameni, perspectiva de-a face o veşnicie numai lucruri banale nu ar constitui un motiv de revoltă şi, odată ajunşi pe lumea cealaltă, nu şi-ar dori mai mult să li se schimbe fiinţa şi să nu mai fie sub nici un chip ei înşişi decât să continue să fie aşa pentru eternitate? Oare n-ar dori ei mai bine să moară decât să se uite 500 de ani la *Insula iubirii şi a ispitelor*? Dacă ar fi aşa, viaţa de după moarte nu ar mai reprezenta o atracţie decât pentru foarte puţini, căci oricât de mult ţi-ar plăcea să faci o anumită activitate, faptul că trebuie să repeţi acelaşi lucru la nesfârşit ar conduce la declanşarea unei uri totale fie faţă de sine, care n-ai avut chef de nimic mai serios în timpul vieţii, fie faţă de Dumnezeu, care te-a făcut atât de limitat. Cert e că, pentru veşnicie, ai fi condamnat la ură, ceea ce nu-i bine nici măcar pentru scurtimea vieţii.

Mediocritatea proprie ca obiecţie în faţa veşniciei...

Etica protestantă, care, după Max Weber, ar sta la originea capitalismului, e complet ignorată de Marx, care consideră că regimul capitalist a apărut nu prin abstinenţa şi perseverenţa credinciosului protestant, care a realizat un surplus din munca sa, surplus folosit ulterior în schimbul de produse sau în angajarea de forţă de muncă, ci prin jaf, cămătărie, hoţie, adică prin lucruri totuşi imorale. Capitaliştii n-au apărut prin muncă, aşa cum spune povestea optimistă, ci prin violenţă, aşa cum spune povestea pesimistă.

Comentând un roman al lui Michel Tournier, Gilles Deleuze spune că celălalt, adică omul care nu suntem noi, creează structura percepţiei noastre. Ceea ce numim realitate există ca urmare a structurii constituite prin celălalt. Acest lucru e foarte adevărat, dacă ne gândim la fotografie sau cinema, unde cadrele, mai îndepărtate sau mai apropiate, au în vedere, au în cel mai concret mod în vedere pe celălalt, iar imaginea e construită pentru celălalt, chiar dacă el poate să nu apară în cadru. Percepţia noastră e profund antropomorfă, dar şi antropomorfizată, astfel că dispariţia celuilalt nu conduce la o pură imagine a peisajului, a naturii, ci la dispariţia structurii perceptive însăşi şi, prin urmare, la psihoză.

La 25 de ani am intrat în presă pentru că pur şi simplu nu-mi găsisem un post de profesor în Bucureşti. Această mişcare nu era nicidecum prevăzută în planurile mele, care de fapt erau foarte sărace în obiective concrete. Am receptat deci intrarea în presă ca pe ceva străin de mine, de ceea ce eram şi voiam să fiu. Într-un fel şi mai dramatic am simţit, la 30 de ani, intrarea în comunicare, chiar dacă mă obişnuisem deja cu această viaţă „alienată”. Desigur, am făcut multe eforturi pentru a „interioriza” profesiile mele, dar am fost mereu nefericit din cauza lor. Aveam convingerea că mă născusem pentru altceva. Cu toate acestea, la un moment dat mi-am dat seama că făceam lucrul pe care trebuia să-l fac, nu ca pe un efect de acomodare cu ceea ce, iniţial, îţi este străin, ci având în vedere situaţia istorică dată. Desigur, la 20 de ani, când situaţia era alta, nu aveam cum să concep că voi ajunge comunicator politic. Deşi se repetă, timpul aduce mereu ceva nou, iar noi ne adaptăm la acest „nou” mai mult decât punem în aplicare un „plan de carieră”. Ceea ce, la început, mi s-a părut a fi o aventură, ceea ce la început *era* o aventură (şi viaţa, oricât de banală, se dovedeşte a fi o aventură oricând periculoasă), a devenit calea către fenomenul caracteristic al epocii mele: *comunicarea*. Contingenţa m-a aruncat în această direcţie sau am avut eu însumi o anumită intuiţie, o premeditare ascunsă? Când sunt mai bine dispus, îmi place să cred că sunt autorul vieţii mele, deşi ştiu că depresia şi anxietatea şi-au făcut în mine depozite de contingenţă din lucruri pe care n-am vrut să le fac, n-am avut cum să nu le fac, regret că le-am făcut, regret că nu le-am făcut, lucruri făcute peste capul meu, sensuri de care mi-am dat seama prea târziu, distorsiuni neaşteptate ale istoriei, minciuni revelate peste noapte, şocuri, reacţii somatice şi alte o mie de lucruri care m-au lovit în viaţă pe nevăzute.

Deşi se repetă, timpul aduce mereu ceva nou, iar noi ne adaptăm la acest „nou” mai mult decât punem în aplicare un „plan de carieră”. Ceea ce, la început, mi s-a părut a fi o aventură, ceea ce la început *era* o aventură (şi viaţa, oricât de banală, se dovedeşte a fi o aventură oricând periculoasă), a devenit calea către fenomenul caracteristic al epocii mele: *comunicarea*.

eseu

Dan Ciachir

Jurnal 2020

25 mai

Aurora a venit să-mi spună că, spre sfârșitul nopții trecute, a murit Înaltpreasfinţitul Pimen, la o lună după ce a fost atins de coronavirus și adus cu elicopterul la Spitalul „Matei Balș" din București. Dumnezeu să-l odihnească cu drepții! Născut pe 25 august 1929, era decanul de vârstă al Sfântului Sinod.

Aseară, cu o jumătate de oră înainte de miezul nopții, în emisiunea lui Cristian Curte de la Radio Cultural despre Înaltpreasfinţitul Pimen, o ieșire – pe care nu o regret – împotriva lui Ion Ţiriac, care în 1993 voia să construiască un hotel în coasta Mânăstirii Voroneț. Îmi dau seama că pe cât trece vremea, pe atât mai tare detest sportul, poate și pentru că este un reflex al democrației decadente.

26 mai

Ieri la prânz am plecat pe jos spre Institutul Cultural Român, ajungând la Statuia Aviatorilor după 45 de minute; m-am așezat pe o bancă pentru un sfert de ceas. Era foarte frumos la Șosea, cu trandafirii înșiruindu-se unul după altul, mulți înălțându-se pe spaliere de metal, unii fiind deja trecuți. Pretutindeni în jur cântau mierlele și zburau vrăbiile. Casa și vasta proprietate, întinsă pe patru străzi, a boierului Filipescu-Vulpe, păreau intrate într-un proces de restaurare.

29 mai

Am pierdut, rătăcit sau împrumutat, *Cinci cărți din Biblie*, traduse și comentate de Petru Creția, simțindu-le lipsa în ultimii doi-trei ani, de câte ori am vrut să recitesc *Ecclesiastul* în cea mai frumoasă versiune românească. Ieri am aflat că s-a retipărit cartea, așa încât am luat-o azi de la librărie.

30 mai

Am înconjurat Cișmigiul mirosind a verdeață, plin de trandafiri – nu numai în vastul „dreptunghi" dinspre nord –, regretând că în această primăvară nu am văzut, nici mirosit o floare de liliac, parcurile fiind până de curând închise.

4 iunie

Ce seară superbă! La capătul unei zile în care temperatura nu a depășit 23 de grade, i-am dictat Marianei *Un cenaclu mistic*, după care am deschis o sticlă de Merlot de Nazarcea.

100 de ani de la semnarea Tratatului de la Trianon.

10 iunie

Continuă să zboare pe aici, atât dis-de-dimineață, cât și seara, niște pescăruși superbi, care te duc cu gândul la mare și la Constanța.

14 iunie

Aleea din Cimitirul Bellu care pornește de lângă paraclis și pe care mergem spre mormântul mătușii mele a primit recent numele de Mateiu I. Caragiale.

16 iunie

Am intrat astăzi, după mai bine de trei luni, într-o biserică: în Biserica Dintr-o Zi, de pe Academiei, care strălucea de curățenie. Eram fără mască, am sărutat icoanele și capacul raclei cu moaște, spunând întâi *Tatăl nostru*, în timp ce o doamnă cred că făcea același lucru...

17 iunie

A plouat ușor noaptea trecută, apoi mult mai tare, de dimineață și după prânz, așa încât a continuat să fie răcoare. Cum mă face vremea fericit...

A plouat ușor noaptea trecută, apoi mult mai tare, de dimineață și după prânz, așa încât a continuat să fie răcoare. Cum mă face vremea fericit...

22 iunie

Aurora a făcut, împreună cu o colegă și cu soțul ei, o plimbare până la Giurgiu, unde au mâncat pe terasa unui restaurant de pe malul Dunării. Mi-a adus și mie o porție mare de șalău – era zi cu dezlegare la pește – nespus de gustos, excelent pregătit.

25 iunie

„Consider europeană și franceză orice palmă de pământ care a fost succesiv romanizată, creștinată și supusă spiritului și disciplinei grecești." (Paul Valéry)

26 iunie

Ieri a fost prima zi călduroasă, cu 30 de grade în București. Vara, din fericire, a întârziat mult anul acesta, însă nu putea să nu vină. Nopțile și diminețile au rămas răcoroase deocamdată.

2 iulie

Din „Formula AS" am aflat că a murit Anton Hrib, teolog civil, adică nepreoțit, și șef de cabinet al Arhiepiscopului Pimen, un om plăcut și cultivat cu care am vorbit de foarte multe ori la telefon, fără să-l fi întâlnit vreodată. Se pensionase în anul 2010, întorcându-se în Iașul natal. Mi-a părut rău aflând că s-a prăpădit. L-am pomenit în emisiunea radiofonică despre Înaltpreasfinţitul Pimen din mai. Dumnezeu să-l odihnească!

Iudita Dodu Ieremia

Corect/Incorect

Destinul unui popor depinde de starea gramaticii sale.
Nu există mare națiune fără proprietatea limbii. **(Fernando Pessoa)**

VÂNĂ, VINE/VINĂ, VINI

Sândel este un tânăr foarte cumpătat. Nu bea, nu fumează, se culcă devreme și se trezește în zori, aleargă în fiecare dimineață, merge de trei ori pe săptămână la sală, mănâncă doar bio etc. Bravo lui! Dar cum nimeni nu e fără de prihană, are și Sândel o singură plăcere vinovată: adoră să ia masa de seară în fața televizorului, în timp ce vizionează un film. Nu contează că posturile TV se întrec în a repeta difuzarea aceluiași film de cât mai multe ori. (Acesta nu este un reproș, dimpotrivă, este de admirat grija tuturor canalelor TV de a nu rămâne cineva să nu fi văzut vreun film ori vreun serial ceea ce este, totuși, puțin probabil.) Importantă era starea de bine, de mulțumire molcomă creată în aceste momente. Plăcerea deveni și mai intensă când începu s-o împărtășească cu noul său prieten, Gicuță. Tocmai apucase să mestece încet o jumătate de sărmăluță în foi de viță, stropită din belșug cu smântână acrișoară, când rămase cu îmbucătura în gură, cu mâna dreaptă suspendată în drumul către cealaltă jumătate de sărmăluță din farfurie și cu ochii rotunzi și sprâncenele ridicate.

- Ai văzut? se adresă intrigat prietenului, cu gura plină, cât pe-aci să se înece. În acel moment, Gicuță își punea a doua porție din savuroasele sărmăluțe.

- Ce să văd? spuse cam iritat Gicuță, mirându-se că prietenul său, pe care îl știa atât de inteligent și de educat, dă dovadă de impolitețe, vorbind în timp ce nu înghițise, fără să observe că această abatere de la codul bunelor maniere era, de fapt, semnul profundei tulburări de care era cuprins Sândel.

- Replica!

- Care replică? întrebă nervos Gicuță că a fost întrerupt chiar în momentul de grație al savurării unei alte sărmăluțe, nebăgând de seamă ce cacofonie a produs răspunsul său.

- Tu nu te uiți la film? izbucni Sândel, care încă nu apucase să înghită.

- Mă uit, dar...

- Replica femeii, dată unui bărbat care se dezvinovățea că și-a înșelat nevasta pentru că fusese ispitit: „Dacă nu ar exista ispita, cum ai răscumpăra **vinele** tale?", spuse pe nerăsuflate Sândel, și, în sfârșit, înghiți.

- N-ai citit tu atent, rosti calm și neîncrezător Gicuță, dar privirea lui Sândel îl convinse că prietenul său nu se înșelase.

Bănuiți, dragi cititori, ce a urmat. Amândurora le-a pierit pofta de mâncare și au pornit să interpreteze replica respectivă. Dacă bărbatul ar vrea să-și răscumpere „vinele", care este pluralul de la „vână" înseamnă că și-a vândut sângele cu tot cu vasele sangvine și acum îl vrea înapoi, simțindu-se vinovat că a căzut în ispita de a vinde în loc de a dona. Dar substantivul „vână" are și alte sensuri. Într-un moment de rătăcire, și-o fi amanetat mușchii ispitit fiind de jocurile de noroc pentru care avea nevoie de bani. Sigur că acum, după ce a pierdut toți banii, bietul om își vrea mușchii înapoi. Sândel și Gigel se întreceau în presupuneri, care mai de care mai fanteziste și nu reușeau deloc să înțeleagă ce i s-a întâmplat acelui om. Faptul că-și înșelase nevasta să-i fi produs asemenea traume? Bineînțeles că cei doi au verificat dicționarele pentru a vedea dacă nu cumva le-a scăpat vreun sens al cuvântului „vână". Iată ce au găsit: „VÂNĂ, cu pluralul VINE = I 1. Vas sangvin de diferite mărimi, care duce sângele de la organe și țesuturi la inimă; în registru familiar: orice vas sangvin; *venă*. 2. În registru popular: fibră musculară; tendon, zgârci; mușchi; *vână de bou* = cravașă făcută din ligamentul cervical posterior al boului. 3. În registru popular: parte a piciorului cuprinsă între genunchi și gleznă; gambă; *pe vine* = ghemuit, cu genunchii îndoiți. II 1. Pătură minerală continuă infiltrată între celelalte straturi ale solului; filon. 2. Șuviță, coloană de lichid; dâră, șuvoiul apei. 3. În botanică: nervură; fiecare dintre ramificațiile rădăcinii unui copac."

Într-un târziu, când sărmăluțele se sleiseră, Sândel și Gigel s-au gândit că, de fapt, nu era vorba de substantivul „vână", cu pluralul „vine", ci de substantivul „vină", cu pluralul „vini". „VINĂ, cu pluralul VINI = faptă care constituie o abatere de la ceea ce este considerat drept sau bun; greșeală, vinovăție, păcat; culpă; faptă pedepsită de lege; infracțiune; delict; crimă."

Prin urmare, replica buclucașă ar fi trebuit să fie aceasta: „Dacă nu ar exista ispita, cum ai răscumpăra **vinile** tale?" Păcat de sărmăluțe!

Sorin Antohi

Idei și zile

Limbile şi dialectele diasporelor. Schimbul meu e-mail cu Thede Kahl, german poliglot cu o cunoaștere incredibilă a limbilor mici și a dialectelor slave și romanice, a ajuns în faza unui proiect de conferință. Thede, acum profesor de slavistică la Jena, după o carieră în Austria, care e înzestrat și cu simțul umorului, îmi spune cît regretă că ne scriem în româna standard. De fapt, o facem rar, fiindcă de regulă sîntem amîndoi atrași de folosirea ludică, (auto)ironică și multiplu codată cultural, a unui idiom propriu care amestecă elemente din mai multe limbi. Cînd a trebuit, ca azi, să mă apropii de proiectul conferinței, am început, ca proces de deplasare spre *lingua franca*, engleza, să abuzez de perfecțiunea românei sale. Și mi-am definit tehnic poziția:

Eu sînt pentru un fel de bilingvism funcțional — limbă națională-dialect (limbă locală) —, cultivat și prin educație formală (ore de dialect/limbă local/ă, cel puțin pentru a asigura, alături de socializarea familial-comunitară, o competență de bază). Dar cu prudență și moderație, fără a folosi educația formală ca instrument de transformare artificială a limbii locale (sau a dialectului) într-o limbă nouă, care să intre într-o ideologie, apoi într-un program de construcție culturală națională, pentru a culmina într-o ideologie naționalistă (avînd la bază sau printre elementele centrale, alături de ontologia etnică, idolatria limbii autohtone – în termenii mei, logolatria).
Mobilitatea globală postmodernă (fizică și digitală) complică mult tabloul, fiindcă micro-identitățile comunitare pot renaște, pot cunoaște mutații: oșenii (ca să rămînem la cazul evocat de tine) emigrați pot dezvolta un plurilingvism în care dialectul lor se alătură simultan unui dialect din Italia, să zicem, precum și italienei literare (în special dacă imigranții fac studii de orice nivel), dar poate exclude româna literară. Cum eu nu idealizez nici actorii istorici, nici procesele istorice, rămîn flexibil și accept evoluțiile inexorabile, "organice" (de fapt, sistemice), cu cauzalități complexe și interactive, paradoxale și ambivalente etc. Exclud doar programele de asimilare forțată și ideologiile lor, fie cele alestatelor (naționale sau nu), fie cele ale grupurilor intenționale, ale activiștilor intra- sau extra-comunitari (chiar savanți). Uneori asemenea programe pot fi adoptate, mai mult sau mai puțin voluntar, strategic/tactic, chiar de anumite comuntăți, care văd în asimilare o șansă de emancipare. Asta seamănă cu procesele de conversiune la anumite religii dominante sau altfel avantajoase, în care factorii exogeni și cei endogeni nu se pot defini și separa mecanic drept *carrot/stick*, *pull/push*, voie/nevoie, (auto)colonizare etc.

Aceste aspecte și altele nu se prea mai pot discuta liber în Occident, unde ipocrizia (de toate tipurile: anxioasă, oportunistă, arivistă, idealistă etc.) a devenit prea puternică.
Dar eu așa aș vorbi la acea conferință. Așa am făcut la numeroasele conferințe pe care le-am organizat eu timp de decenii. Pentru mine, esențială este adequatio *intellectus ad rem*, analiza critică a lumii fenomenale.

Problema noastră devine astfel găsirea spiritelor afine. 4.04.2021

*

Dincolo de (toate) limitele traducerii. Aflu că Inteligența Artificială (IA, AI potrivit originalului englez al sintagmei, *Artificial Intelligence*, focarul unui nou capitol apocaliptic în istoria tehnologiei și societății) traduce limbajul găinilor pe înțelesul oamenilor. Mă întreb pe loc (în paralel cu o scurtă reflecție pe tema limbaj-limbă, pe care engleza o amorsează mai greu chiar printre lingviști): *dar invers nu se poate*? De pildă, Kant tradus în limba(jul) găinilor. Sau cel puțin basmele despre găina cu ouăle de aur sau cocoșul roșu, poeziile ca "Somnoroase păsărele" (propunînd implicit o ieșire din șovinismul galinaceelor spre zburătoare în genere) etc. La nevoie, pe măsură ce ne/le ridicăm la concept, cu un aparat critic, în special cu un studiu introductiv care să răstoarne perspectiva umană, tot mai intolerabilă în ultima vreme chiar pentru umani (cuvîntul românesc "oameni", chiar dacă nu e la fel exclusivist ca *hommes*, *uomini*, *men*, etc., trebuie și el folosit cu precauție, dacă nu chiar abolit). Un început bun al proiectelor inclusive libere de aroganța opresivă a speciei noastre, care ar angaja treptat tot universul (păsări, animale, insecte, bacterii, minerale, stele etc.) ar fi *Animal Farm*, în care alegoria lui Orwell e transparentă, iar animalele sînt deja antropomorfe (spre revolta animaliștilor, militanților pentru drepturile animalelor). Unul din exercițiile inclusive supreme (în care, deși vorbește un om/uman, ideea se naște din contemplarea unui stol de păsări, iar relația obiect-subiect nu e absolut netă și, oricum, nu e de strictă opoziție) este minunatul text al lui Borges „Argumentum ornithologicum", inclus în volumul său *El Hacedor* (Buenos Aires, 1960, p. 17). E vorba de o scriere chintesențială, care ajunge aproape de absolut în cîteva fraze. O reproduc în original aici, fiindcă este de o deplină claritate metalingvistică (nu e nici măcar nevoie de Google Translate, ce să mai vorbim de AI; totuși, adaug că versiunea românească se găsește la p. 26 a culegerii Jorge Luis Borges, *Făuritorul. Ficțiuni. Memoria lui Shakespeare*, Traduceri din limba spaniolă de Cristina Hăulică și Andrei Ionescu, Prezentări și ediție îngrijită de Andrei Ionescu, Polirom, 2021): *Cierro los ojos y veo una bandada de pájaros. La visión dura un segundo o acaso menos; no sé cuántos pájaros vi. ¿Era definido o indefinido su número? El problema involucra el de la existencia de Dios. Si Dios existe, el número es definido, porque Dios sabe cuántos pájaros vi. Si Dios no existe, el número es indefinido, porque nadie pudo llevar la cuenta. En tal caso, vi menos de diez pájaros (digamos) y más de uno, pero no vi nueve, ocho, siete, seis, cinco, cuatro, tres o dos pájaros. Vi un número entre diez y uno, que no es nueve, ocho, siete, seis, cinco, etcétera. Ese número entero es inconcebible; ergo, Dios existe.*

Cheia acestei bijuterii borgesiene, pe care o invoc aici cu un gînd la Luca Pițu și Grupul de la Iași, este desigur referința implicită și multiplu subversivă (de la ironie – o ironie care nu abolește totuși visarea — la *mise en abyme* și *Umwertung*) la *argumentum ontologium*, celebra încercare a Sf. Anselm din Canterbury de a demonstra existența lui Dumnezeu (falacioasă cel puțin pentru Toma d'Aquino, Hume și Kant, dar adoptată de Spinoza și Leibniz în reformularea lui Descartes). Am crezut de la prima lectură a lui Borges, în urmă cu peste o jumătate de secol, am crezut și atunci cînd am tradus în românește alte două scurte capodopere borgesiene ("Doctrina ciclurilor" și "Timpul circular", *Ateneu*, martie 1985, p. 15), că textele maestrului argentinian ar trebui ferite de industria paratextuală a (pseudo)interpretărilor laborioase și lipsite de inspirație, de la cele din critica literară la cele din istoria ideilor. Pur și simplu, am socotit mereu că, asemeni tuturor autorilor mari, Borges trebuie citit-recitit-discutat în toate fazele vieții tale, dar numai *în spiritul* lui (și *în sufletul* lui). Din păcate, specialiștii (aici folosesc peiorativ acest cuvînt) au făcut mereu mari eforturi să reducă potențial infinita deschidere a textelor lui Borges (pusă magnific de el în scenă încă din 1941, în „Biblioteca Babel") la cîteva scheme simple. Mai recent, așa au făcut J. Usó-Doménech, J. Nescolarde-Selva, H. Gash, „*Argumentum Ontologicum* and *Argumentum Ornithologicum*: Anselm of Canterbury and Jorge Luis Borges" (*Foundations of Science*, vol. 24, pp. 727-749, 1 aprilie 2019). Cred că Inteligența Artificială ar fi fost suficientă pentru scrierea unei asemenea lucrări. Revenind la logica traducerii pe înțelesul găinilor și subvertind-o iar, cred că s-ar putea traduce *Miorița* în limba(jul) ovinelor, pentru a le izbăvi de logocentrismul uman și, simultan, a-l obliga pe cioban să devină poliglot în sensul cel mai larg. Iată o altă temă pentru Inteligența Artificială, iar exemplele similare se pot multiplica la infinit. Eu, din nefericire, încă mai simt nevoia unor intervenții, oricît de modeste, ale Inteligenței Naturale. 28.09.2023 și 30.09.2024

*

Inclusivitate prin excludere. Ceremonia de deschidere a Jocurilor Olimpice de la Paris, dincolo de toate acuzațiile justificate și de încercările ridicole de disculpare ale organizatorilor (care se dădeau mai culți decît culții), va rămîne un moment de referință: o punere în scenă a fantasmelor LGBTQIA+ (lista se extinde mereu, dar nu și pentru subspeciile umane majoritare) *de culoare* și o excludere a tuturor celorlalte forme ale imaginarului social. 28.07.2024

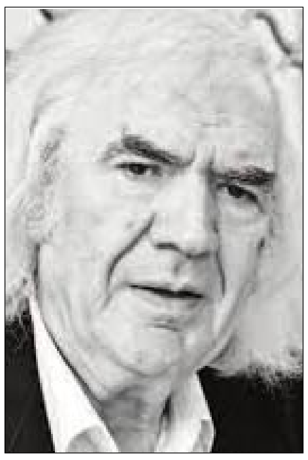
*

Mîndra Lume Nouă. O perspectivă din 2024. Dorin Tudoran a trecut prin multe versiuni ale Mîndrei Lumi Noi: în România, a avut de înfruntat comunismul național (și l-a înfruntat); în Statele Unite, a trăit într-un focar al capitalismului global, cîndva un sinonim pentru Lumea Liberă. Amîndoi, prin lecturi și experiență, am cunoscut cam toate diversele proiecte și preparative pentru Mîndra Lume Nouă. Știam că Shakespeare era ironic atunci cînd scria (*The Tempest*, V, II) *brave new world*; într-un fel, anticipa deopotrivă *cea mai bună dintre lumile posibile* a lui Leibniz și negarea ei de către Voltaire (cel din *Candide*); era și de-a dreptul critic, fiindcă exclamația inocentă a Mirandei a fost prompt respinsă de Prospero, tatăl ei; știam că Huxley era în 1932 ironic la gradul al doilea, preluînd sintagma lui Shakespeare ca titlu al unui roman înspăimîntător (și tot mai actual), iar ieșirea lui din ironie (*The Island*, 1962) a fost o încercare de a salva ce era pozitiv din banalitatea utopiei și de a opri deriva tuturor lumilor către distopie. Acum știm cu toții mai multe, sîntem mai pățiți. Istoria nu s-a mulțumit cu ficțiuni și experimente mentale. În România, în Europa, în SUA, în toată lumea, a trecut la fapte. Oare am învățat ceva? Înțelegem mai bine? *(Titlul și o parte din preambulul meu pentru dialogul cu Dorin Tudoran în ediția CII a seriei Idei în Agora; încă o ediție realizată în colaborare cu IICCMER.)* 24.09.2024

(Extrase din manuscrisul Idei și zile *au mai apărut în* Trivium, Observator cultural *și, începînd din iulie 2023,* Argeș.*)*

Pur și simplu, am socotit mereu că, asemeni tuturor autorilor mari, Borges trebuie citit-recitit-discutat în toate fazele vieții tale, dar numai în spiritul lui (și în sufletul lui). Din păcate, specialiștii (aici folosesc peiorativ acest cuvînt) au făcut mereu mari eforturi să reducă potențial infinita deschidere a textelor lui Borges (pusă magnific de el în scenă încă din 1941, în „Biblioteca Babel") la cîteva scheme simple.

Radu Cange

Acolo e iarnă,
plutește septembrie-n adâncuri
și vara-i plecată.

Petrece-se ora în albii
și sufletul pur
ridică-se-n slavă.

Ce înger sălbatic cu-aripa
lui albă îmi zgârie cerul?

Ce demon se-abate
din calea-i deplin omenească?

poesis

Metamorfoză

Începi să ai
un aer venerabil.
Lucrurile, cu oarecare sfială,
vin cunoscute către tine.
Și ca să abați alte gânduri,
străine poate,
încerci să memorezi:
Nebun în singurătate...

Poetul și Dumnezeu
sunt supușii
acestei toamne irepetabile.

Falsul elixir

Nu mai beam din
băutura aceea neînțeleasă.
Licoarea vodcii se veștejise
de uitare. Nu mai doream
niciun fals elixir.

Nu mai doream decât
șuieratul săgeții care
mă ajungea
din urmă
într-o fugă disperată.

...Până când,
m-am oprit din senin
cu voința
unui leneș sinucigaș.

Bolesc, adorm

Îți umblu la sâni,
viță de vie pârguită.
Găsesc fructul,
îl miros, îl mângâi
și, oricât m-aș juca,
nu-i strugure,
ci e mirare.

Bolesc, adorm
pe un pat zburat
de un albatros.

O altă imensitate

Picioarele mele
calcă pe aripi zburânde,
cerul e moale.

Lacrima lui Dumnezeu
îmi dilată inima
până când ea
devine imensitate.

Haiku

Ca Midas...
pe tot ce pun mâna
devine Singurătate.

Ferestra

în amintirea poetului
Vasile Petre Fati

Nu mă mai auzi,
ca și cum moartea
mi-ar fi desăvârșit cuvântul.

Cu privirea
speli trupul meu.

-Încet, din tine, iarbă
verde răsare pustietatea,-

În fereastra uitată,
se odihnește umbra.

Poveste

Licheaua a dat mâna cu dracul,
ca să treacă puntea.
Dar satana a avut o clipă de
demnitate și văzând cu cine are
a face, a lăsat licheaua să ajungă
la mijlocul punții.

După care, senin, a prăbușit-o.

Un albatros

Sunt zile
când împing valurile
cu aripile-mi obosite,
ca să freamăte marea,
sătul de-atâta
zare necuprinsă.

...Și mă gândesc că,
nu de puține ori,
moartea merită toată lauda.

Semnal

Aș dormi
tot somnul lumii
pe balanța
magnoliei și a lebedei.

Alunecând, alunecând,
n-am să-mi dau seama
că singurătatea
alunecă și ea
până când
Francisco de Goya
va ridica din
penelul său disperarea.

Sunt prizonierul

Sunt prizonierul surdei mandragore,
Orice mișcare fac, ea mă pândește,
Pașii mi-i numără și-i socotește.

Nu pot să o aduc în umilință,
Căci umilit la rându-mi sunt, decât

S-o-nvălui cu eșarfa-mi albă, suplă
Și-un pact să fac pe-un timp ceva mai scurt.

Sunt prizonierul surdei mandragore.

Trece ușor

Iubito, iubito,
în noaptea întunecată,
moartea îmi sparge
auzul cu pașii ei de vată.

Trece ușor,
ca o lebădă albă,
pe un mal singuratic
cu nuferii-n salbă.

Vine, prin toți porii
cu teama să-mi pătrundă.

Simt cum moartea
e tot mai rotundă...

Elegie

Acolo e iarnă,
plutește septembrie-n adâncuri
și vara-i plecată.

Petrece-se ora în albii
și sufletul pur
ridică-se-n slavă.

Ce înger sălbatic cu-aripa
lui albă îmi zgârie cerul?

Ce demon se-abate
din calea-i deplin omenească?

Aici ard cocorii-n
triunghiuri pe zarea celestă
și verdele ierbii îngăduie pașii
înalți ce-s pe ape.

Pleoapa-și aruncă-a ei rază,
poetul pe-aproape-i.

Haiku

Cu tine aș vrea
să rătăcesc
prin memoria luminii.

Amețeală

Mă înfior,
pe stradă trec rânjinde,
vagabonde,
măștile lui Maldoror.

Vers

Mai smulg câte ceva,
câteodată,
din insomnia lunii, legănată.

Efigia

Ai fost frumos, acuma ești bătrân,
Dar cum, ce mulțumire-o fi mai mare?
Strigarea ta nu este încă fum,
Făptura ta puțină-i gârbovită.

Vin alții, cu atât mai bine lor,
Natura naște încă generații.
Și fii senin, că loc e de speranță,
Efigia , de poți, le-o dăruiește.

În antichitate

poem de sertar

Filozofii râd de poeți.
Poeții își permit
să râdă de filozofi.

Râsul e la discreție.

Tiranii, ei înșiși,
se tem de acest râs.

De multe ori
le îngheață puterea pe buze.

Cetatea

Moarte,
ca mâinile împreunate,
ura și demnitatea
pândindu-se-n cetate.

Nu putem
-variantă-

Aici stăm,
alături de omul necunoscut.

Nu putem ști gândurile lui
bolnave care-și caută loc
în sufletele noastre.

Nu putem să facem nici
măcar un gest pentru a ne ascunde.

Nu putem schița decât șoaptele,
oarbele șoapte,
ascunse de teama hienelor
ce mișună printre noi.

Chiar înaintea ei

A doua noapte
după beția neagră...
și o mireasmă de aer
mai pur ca orice dimineață
desprinsă din an.

O voce invocându-l
pe cel Atotputernic -
din străfunduri o voce
ieșită din tine
cum nașterea copilului
salvat de forceps.

A doua noapte
după beția neagră...

Vezi tu, îmi spunea îngerul,
e atât de ușor să fii
cuminte - ca o rugăciune.
Ca o rugăciune ce te sufocă,
monotonă, chiar înaintea morții.

Arama din tine

Octombrie, curge arama din tine,
Eu îmbrăcat doar în frunzele,
frunzele tale,
Tu exalând doar migdale amare,
Octombrie, curge arama din tine.

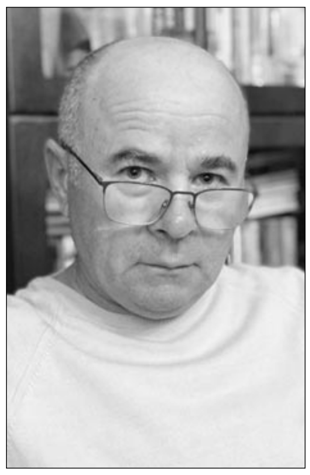
Bacovia, iată sensul tristeții,
Îngemănat cu viori,
cu viori vagabonde,
Și hărțuit de aceleași patetice fronde,
Bacovia, iată sensul tristeții.

Cernerea timpului
peste silueta-i bolnavă,
Sunet de-argint prăvălit
peste opera-i gravă,

Bacovia, Bacovia, iată sensul
tristeții.

Leonid Dragomir

Un contemplativ al vremurilor noastre

Din jurnalul de peste 1000 de pagini, ținut în format electronic de Mihail-Radu Solcan între 1 august 2007 și 17 ianuarie 2013 (care îl continuă pe unul mai vechi), antologatorii, Mircea Flonta și Constantin Vică, au selectat notațiile capabile „să restituie contururile mari ale unui remarcabil gânditor", „o viață cu adevărat interesantă", cum îl caracterizează ei în substanțiala *Schiță de portret* plasată la începutul cărții *Vremuri noi, vremuri vechi. Jurnal 2007-2013* (Editura Art, București, 2020). Pentru ei, ca și pentru mine care l-am avut profesor în anii '90 ai secolului trecut și cu siguranță pentru mulți dintre cei care l-au cunoscut, jurnalul a constituit o mare surpriză. Deși îmi amintesc cu plăcere cât de dăruit era profesorul formării noastre într-ale filosofiei, cum ne lua în serios spusele și încercările puse pe hârtie, mi-am dat seama, citindu-i cartea, că nu știm mai nimic despre el ca intelectual și mai ales ca om. Se considera el însuși, aflăm din jurnal, o persoană *low profile*, discretă, deci care nu voia să ocupe prim-planul, absența notorietății fiind, cum o spun prefațatorii, prețul plătit pentru independența gândirii. Aceasta este o trăsătură care te izbește în orice judecată a autorului despre oameni și evenimente, ca și despre principiile generale ce guvernează societatea românească sau lumea. Demolarea diverselor constructe ideologice, de tip totalitar sau chiar democratic, a șabloanelor, etichetelor, de la sine înțelesurilor reprezintă o constantă a reflecțiilor autorului care nu se exclude nici pe sine, supunând criticii propriile convingeri mai vechi sau mai noi. Scopul nu este însă unul negativist, ci vine din dorința de a regândi totul cu propria minte, unul dintre principiile sale fiind: „privirea critică are prioritate față de convingere". Și într-adevăr sunt chestionate o mulțime de „certitudini" propagate de media, de partidele politice, de diverse instituții, inclusiv Facultatea de Filosofie, ca și cărțile consacrate, de pildă *Istoria literaturii române*, a lui Nicolae Manolescu. Prin această prismă sceptic-interogativă sunt chestionate chiar și opțiunile sale fundamentale, de pildă libertarianismul. Deși se consideră un libertarian, adică un adept al maximei autonomii a individului față de stat și față de orice putere, nu ezită să-și asume și limitele unei astfel de poziții în situații concrete; de aceea se autodefinește mai precis ca „libertarian sceptic". Mai ales puterea politică trebuie suspicionată continuu: „Puterea, orice putere, scrie el admirabil, n-are nimic sfânt. De aceea m-am socotit anarhist. Nu din cine știe ce pornire utopică sau înclinații de a distruge prin violență ordinea existentă, ci din scepticism față de orice putere". Constantă este orientarea fundamentală a gândirii sale social-politice, una de stânga, dar care încearcă să evite dihotomia stânga-dreapta, rămânând neînregimentată și recunoscând anumite merite și unor idei de dreapta. De altfel, radicalitatea unor judecăți ale sale este temperată permanent de un dezvoltat simț al nuanțelor. Nonconformismul este vizibil în articole favorabile legalizării consumului de marijuana, conform principiului că fiecare este liber să facă ce vrea atâta timp cât nu lezează interesele celorlalți sau în contestarea drepturilor de proprietate la informație, în vederea accesibilității generale la sursele cunoașterii. Dar până și atitudinea sa de stânga, axată pe egalitatea șanselor și deci opusă conceptelor de dreapta, inegalitare, ierarhice, este atipică, fiindcă se întemeiază pe ideea de libertate, nu pe egalitatea de care uzează în mod tradițional stânga politică, inclusiv cea marxistă (ce-i drept se va îndoi și de rolul fundamental al libertății).

În lungul proces de instaurare a capitalismului la noi (care s-a numit tranziție), după căderea comunismului – în care Mihail-Radu Solcan mărturisește că a crezut, fiind un cititor asiduu al lucrărilor lui Marx, Lenin sau Althusser, până la finele anilor '70 ai secolului XX – ceea ce s-a pierdut din vedere, remarcă el, este libertatea, urâtă sau ignorată de mai toate categoriile sociale. Or, libertatea înseamnă în lumea modernă, diversitate, pluralism al opțiunilor, formelor de viață și valorilor, care coabitează pașnic într-un climat de toleranță, configurat într-un cadru liberal neutru, deci neaparținând partidelor care poartă această titulatură. Pe scurt, libertatea este „arbitrariul bine temperat", o definiție în acord deplin cu atitudinea de respingere a instituționalizării în toate planurile și mai ales în cel religios, al credinței. Deși ortodox, pare a se fi îndepărtat atât de Biserică, cât și de Iisus Hristos, Dumnezeul întrupat. Are totuși, până într-un anumit punct, un soi de credință într-o transcendență impersonală, un Dumnezeu care nu este Creatorul, ci „un proces de judecare" a deciziilor noastre de către minți, nu neapărat umane, care gândesc în lumi posibile și care nu neapărat vor exista vreodată.

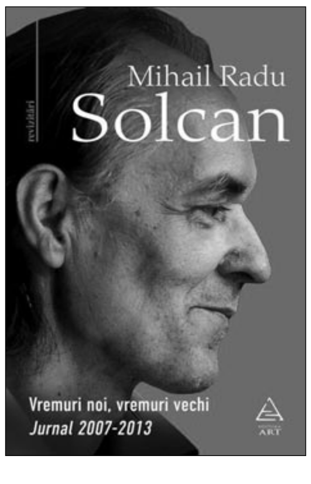
Cred că și această credință exprimă o trăsătură definitorie a personalității sale, pe care aș numi-o destruparea inteligenței. Revelatoare mi se pare în acest sens o însemnarea din 9 septembrie 2010: „Ar trebui să zic câteva cuvinte și despre mine. În primul rând mi-e teamă să mă uit în oglindă. Mi-e teamă de trupul meu. Detest chelia care s-a instalat pe creștetul meu. Mă tem să nu ajung să am burtă. Prefer să am o viziune fantezistă despre corpul meu – deși n-am avut niciodată nici cel mai mic succes la femei –, ba chiar aș zice că, în genere, sunt un om care se teme de lumea largă și trăiește refugiat în cea a gândurilor sale". Sinceritatea din pasajul citat, prezentă de altfel în tot jurnalul publicat, ne dezvăluie un om a cărui viață intelectuală pare să fi dobândit o independență aproape totală față de corp. Pe lângă activitatea profesională, existența lui Mihail-Radu Solcan pare a fi acaparată de două pasiuni covârșitoare: crearea de programe pe calculator capabile de operațiuni sofisticate cu rezultate în lingvistică, gramatică, învățarea limbilor străine, mai ales a celor clasice, greacă și latină, sau exotice, chineză sau japoneză, realizarea unor dicționare și altele. Cealaltă pasiune este cumpărarea cărților vechi de prin anticariatele bucureștene. Declară repetat că ar vrea să se lase de acest obicei costisitor și din punct de vedere financiar, dar nu o face, recunoscând că achiziționarea de cărți funcționează în cazul său ca un drog. Nu este însă numai o pasiune de colecționar sau a unui erudit, ci o dragoste reală față de acele cărți, atât ca obiecte fizice, cărora le admiră hârtia, legăturile, copertele, tiparul, vechimea, cât și față de conținutul lor, pentru că, indiferent de domeniu, și sunt foarte diferite, le citește cu febrilitate și meditează asupra lor. „Mă îndrăgostesc de cărți, cum alții se îndrăgostesc de femei", notează undeva. Lectura – preferă cărțile pe hârtie celor electronice – care îi procură o plăcere mai mare decât scrisul, pare a avea o funcție cvasireligioasă, soteriologică: „Scăparea este în cultură. Nu în sensul de a-ți face un nume care să rămână în cultură, ci în căutarea de a trăi fiecare clipă în chipul cel mai interesant din punct de vedere intelectual". Preocuparea centrală a autorului este de a-și procura hrană pentru minte. În acest sens scrisul, de care îi e teamă și la care se „așterne" cu greu, slujește acestui scop: „Trebuie să scrii? Cred că da. Nu ca să transmiți altora ceva. Pentru a avea o oglindă care să permită o mișcare a minții bazată pe reflecția ei în oglindă și rafinarea gândurilor prin această mișcare". De aici ar reieși că scrisul rămâne o activitate închisă în ea însăși, adică tot un mod de a rămâne captiv în propria minte.

Și totuși, realitatea trupului i se impune cu brutalitate în vara anului 2011, când este operat de o tumoră la colon. „Operația aceasta venită absolut peste noapte m-a făcut însă să fiu ateu", notează după revenirea din spital. „Îmi văd corpul ca pe o mașinărie, pe care o repari așa cum repari un dispozitiv. Desigur, dispozitivul este capabil să-și caute un loc în lume. Zile n-am de la Dumnezeu, ci în funcție de fiabilitatea mașinăriei corporale". În spital a luat contact și cu vulgaritatea oamenilor din popor, pe care o va întâlni apoi și pe stradă. Separarea inteligenței de corporal, de material pare să se radicalizeze, laolaltă cu un puternic sentiment al solitudinii. „Discipoli? Auditoriul de la facultate? Nu mai aștept cu plăcere revenirea în sala de clasă. Va citi vreodată cineva cu atenție ce-am scris? Nu cred. Toate acestea mă fac să resimt povara unei singurătăți absolute", mai scrie profesorul care se străduia în fiecare an să conceapă un curs nou și să gândească problemele acolo în fața studenților (pentru aceasta îl apreciază pe Nae Ionescu). Când află că mai are de trăit doar câteva luni și își dă seama de inutilitatea tratamentelor, adoptă următorul principiu: „Fiecare zi e o veșnicie. Trăiește-o din plin". Și reușește să-l urmeze continuându-și activitățile de dinainte de operație: colindarea prin anticariate în căutarea de cărți vechi, lecturile, meșteritul la calculator, ținerea cursurilor într-o notă tot mai personală, coordonarea doctoratelor, terminarea ultimei sale cărți: *Filosofia Științelor Umane: O introducere*, învățarea sau perfecționarea unor limbi. Un mod de viață pur intelectual, adică după unii non-viață. Și totuși, din paginile jurnalului răzbate constant un sentiment de plenitudine, de bucurie a gândului propriu sau al altora.

Am afirmat că lectura cărții lui Mihail-Radu Solcan lasă impresia că în pasiunea sa există un clivaj, aș zice cartezian, între minte și corp. Adaug că nu este vorba aici de o dramă, ci de faptul că inteligența sa este atât de vie, de cuprinzătoare, încât reușește să ducă într-adevăr o viață proprie, dobândind o mare autonomie față de biologic. Poate că mai adecvat ar fi să considerăm că este vorba de o asceză laică. Oricum, cred că dincolo de ideile sale atât de originale, aceasta e trăsătura care îl face să fie o personalitate într-adevăr interesantă. „Motorul" acestei vitalități, cel care impune o formă, o ordine și un sens curiozității sale nesățioase nu este sublimarea instinctelor, cum ar zice psihanaliștii, ci pasiunea pentru reflecția filosofică. Mihail-Radu Solcan filosofează pornind din diverse surse, livrești sau nelivrești (la un moment dat le recomandă filosofilor să meargă în talcioc).

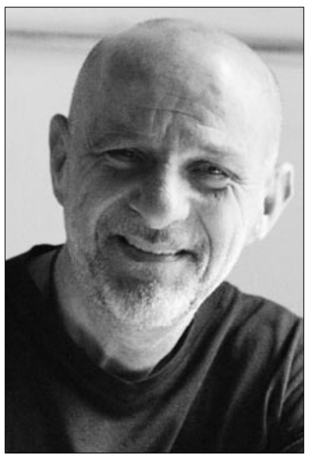
...libertatea înseamnă în lumea modernă diversitate, pluralism al opțiunilor, formelor de viață și valorilor, care coabitează pașnic într-un climat de toleranță, configurat într-un cadru liberal neutru, deci neaparținând partidelor care poartă această titulatură.

Există în carte pasaje unde filosofia este privită ca o activitate de bricolaj sau ca un fel de tinichigerie, de meșterire a conceptelor și a legăturilor dintre ele: „A râs președintele Băsescu de noi, filosofii, dar filosofia este o tinichigerie a conceptelor. Trasezi distincții. Unifici conceptele. Le ajustezi". În altele acuză filosofia analitică și fenomenologia de inspirație heideggeriană că au contribuit la ruinarea filosofiei în secolul 20 și la pierderea interesului pentru ea, prima deoarece a favorizat exclusiv domeniul științific, cealaltă fiindcă a privilegiat exclusiv limbajul poetic. De aceea: „Este nevoie astăzi de un gen de sinteză à la Kant, de această dată între gândirea calculatorie și perspectiva poetică asupra lumii". Astfel de reflecții și altele unde pledează pentru idealul combinației dintre talentul literar și capacitatea analitică au darul de a apropia filosofia de interesele reale, mai ales ale tinerilor căutători de înțelepciune. Pe aceasta, Mihail-Radu Solcan o va dovedi în ultimele luni ale vieții. Atunci apar notații referitoare la obiectele din atelierul său și la satisfacțiile contactului fizic cu acestea, la legătura mai strânsă ca oricând cu soția sa și îngrijorarea față de viitorul fiicei sale sau la dragostea față de cele patru pisici pe care le deține. Dar mai ales reiese din aceste notații finale, demnitatea acceptării suferinței și a morții, fără a fi copleșit de spaime, ci având doar grija de a nu-i încurca pe alții. O atitudine libertariană transpusă în plan existențial. (Într-una dintre cărțile sale a propus conceptul de *individualism relațional* sau *conexionist*, care mi se pare definitoriu și pentru atitudinea sa etică.)

De o mare bogăție ideatică, rezultat al unei efervescențe intelectuale dublate de autenticitate, adică sinceritate față de sine și față de ceilalți, *Vremuri noi, vremuri vechi*, jurnalul lui Mihail-Radu Solcan ne dezvăluie profunzimea reflecției existențiale a unui gânditor format în tradiția filosofiei analitice. Pentru mine, întrucât l-am cunoscut, aceasta a fost, cum spuneam, o mare surpriză, dezvăluindu-mi că nu l-am cunoscut cu adevărat. Sunt convins însă că și pentru cei care nu l-au întâlnit, fie ei intelectuali formați sau în formare, lectura cărții poate să ofere, pe lângă o multitudine de reflecții profunde, idei sclipitoare, clarificări conceptuale etc., o dovadă că viața contemplativă, orientată spre cunoaștere și înțelegere ca scopuri în sine, poate fi posibilă chiar și acum, în atât de agitatul secol XXI.

Radu Aldulescu

Bineînţeles că-s un diavol

N-ar fi avut cum să uite vreodată râsul acela fluturând ca o flacără olimpică în vântul victoriei pe chipul spelb al tuşei Eufrosina, când îl alinta cu Robert Diavolul, somată de surorile ei să înceteze cu prostiile şi blestemăţiile, dar tuşica Eufrosina n-avea astfel de prejudecăţi misticoide. Roberţel era frumos, precum Robert Diavolul, a cărui legendă o povestea adesea surorilor ei cu mare artă şi meşteşug. Ascultaţi numai şi pe urmă să-mi spuneţi. Robert Diavolul e os domnesc, sânge albastru nobil.

proză

Creştea ca din apă, precum voinicul din poveste, într-o lună cât alţii într-un an. Creştea hrănindu-se cu dragostea a nu mai puţin de cinci mame care şi-l treceau una alteia din Colentina în Dudeşti, din strada Luterană din buricul oraşului în strada Trompetului din mahalaua Ferentarilor, din strada Mozart din cartierul Floreasca în zona Chirigiu – Sebastian, din Calea Griviţei la Sfântu Gheorghe şi tot aşa, prin fundături de curţi din periferie surpate-n buruieniş şi zloată înnoroiată, prin camere de paiantă, mansarde de blocuri interbelice, băi şi bucă - tărie comune în blocuri ruseşti, construite la începutul anilor '50, demisoluri şi mansarde de vile naţionalizate, căci tuşica Dora, tuşica Rica, tuşica Natalia, tuşica Valeria şi tuşica Eufrosina erau şi ele într -o continuă mişcare printr -un Bucureşti dezmeticindu-se prin vremurile în schimbare de după război, cu lozinci -benere pe pânză roşie cu litere albe de un stat de om şi portrete de tovarăşi conducători vegheaţi de părinţii bărboşi ai marxism-leninismului aliniate pe faţadele clădirilor şi duse pe umeri puternici de proletari şi sportivi la defilări, cozi la economate, alimente pe cartelă şi pe puncte, bonuri la cărbuni şi lemne de foc, nevoinţe de toată mâna de care Roberţel abia dacă apuca să prindă de veste fixând şi cumpănind lumea din jurul lui cu ochi mari şi albaştri de îngeraş blond, îmbujorat-bucălat.

Îl scuipau să nu-l deoache, uită-te numai la el – nasu' şi bărbia, guriţa, ce mai, e leit mă-sa. Sora lor cea mai mică, da, pe care tot ele o crescuseră, fiindcă părinţii li se prăpădiseră de timpuriu, când sora lor Flavia era la fel de mică ca Roberţel... E leit mă-sa, da, numai de n-ar semăna şi-n alte privinţe – un detaliu important, dar la care Roberţel n-a luat aminte nici după vârsta de zece ani, când l-au socotit îndeajuns de copt ca să-i spună: sora lor şi mama lui a murit când el avea un an, lăsându-se pradă ispitei crunte de a-şi lua zilele, a luat medicamente, un pumn de pastile, sau şoricioaică cu sticlă pisată, sau leşie de sodă caustică, aici nu erau prea sigure şi se contraziceau. Oricum erau de acord că-n privinţa asta era de dorit ca el să nu-i semene maică-sii, iar peste câţiva ani i-au povestit şi cum a fost, în afară că necuratu' şi-a băgat coada, mă rog, cică din dragoste, dacă poţi concepe aşa ceva, cică de mult ce l-ar fi iubit pe bărbatul ce se bănuieşte c-ar fi tatăl lui Roberţel. Nici ăstuia n-ar fi fost de dorit să-i semene, de vreme ce a părăsit-o lăsând în urmă pustiu şi nenorocire şi pe Roberţel, cu numele de domnişoară al maică-sii. Nu-i puţin lucru altminteri că numele ăsta, Stan, a menţinut vie o bună bucată de vreme afecţiunea mătuşilor, poate unde a fost şi numele lor până ce unele din ele l-au pierdut prin măritiş, iar pierderea mezinei a contribuit desigur şi ea la frăgezirea sentimentelor pentru Roberţel.

Îl drăgăleau şi-l răsfăţau în draci cu toatele. N-ar fi avut cum să uite vreodată râsul acela fluturând ca o flacără olimpică în vântul victoriei pe chipul spelb al tuşei Eufrosina, când îl alinta cu Robert Diavolul, somată de surorile ei să înceteze cu prostiile şi blestemăţiile, dar tuşica Eufrosina n-avea astfel de prejudecăţi misticoide. Roberţel era frumos precum Robert Diavolul, a cărui legendă o povestea adesea surorilor ei cu mare artă şi meşteşug. Ascultaţi numai şi pe urmă să-mi spuneţi. Robert Diavolul e os domnesc, sânge albastru nobil. A fost fiul ducelui Normandiei şi al ducesei de Burgundia, oameni buni, temători şi iubitori de Dumnezeu, care au trăit în secolul al XIII-lea în oraşul Rouen din Ţara Normandiei... Şi dacă erau aşa buni, retoriza tuşa Natalia, cine i-a pus să-şi boteze copilul aşa?... Aveţi răbdare şi ascultaţi, dacă vreţi să nu muriţi proaste. Mulţi ani după ce s-au căsătorit, au făcut milostenii, au postit şi s-au rugat neîncetat la Dumnezeu să le dea un moştenitor. Trecând însă de patruzeci de ani ducesa şi-a pierdut nădejdea în iubirea şi ajutorul lui Dumnezeu, cum de altfel multora ni se întâmplă. Ea a cerut ajutorul diavolului şi astfel a venit pe lume Robert, fiul diavolului. Naşterea lui a fost vestită de nişte semne: cerul s-a întunecat şi s-a despicat sub un nor negru uriaş, care a făcut să se înnopteze în plină zi, iar din nor s-au ivit fulgere părând să cheme sfârşitul lumii. S-au aprins păduri şi case, s-a zguduit pământul şi a crăpat, s-au iscat furtuni teribile.

Robert zis şi Diavolul s-a născut cu dinţi şi maxilare puternice, cu care muşca sânul dădacelor care au încercat să-l alăpteze, aşa încât a trebuit alăptat cu o pâlnie făcută dintr-un corn de ţap... Robert asculta fascinat văzând pruncul cu cornul în gură şi tuşa Natalia, tuşa Valeria, tuşa Dora şi tuşa Rica aplecate peste pătuţul lui şi turnând lapte cu cana în cornul de ţap, nemaiprididing să se minuneze, da-bineînţeles că asta-i o minune diavolească, iar tuşa Eufrosina că la cinci luni el vorbea deja şi era voinic precum un copil de cinci ani. Creştea ca din apă asemenea nepotului lor, dar avea tot mai multă aplecare spre răutăţi: lovea copiii cu care se juca, buşea cu ei de pământ şi-i lovea cu pietre, drept pentru care toţi fugeau de el şi-i strigau: diavole! tu eşti diavolul! Până şi cu profesorii se certa şi se bătea, iar pe unul din ei l-a înjunghiat, l-a ucis, întristându-şi rău de tot părinţii, care s-au luat de gânduri. Tot în nădejdea c-or să-l vadă potolindu-se, când a făcut şaptesprezece ani au hotărât să-l facă cavaler, ceea ce avea să-l împingă însă la răutăţi şi mai mari. Şi-a făcut o ceată de cavaleri tâlhari cu care a început să umble prin ţara Normandiei, omorând mulţi oameni, tâlhărind la drumul mare şi jefuind biserici, isprăvi ce au ajuns la urechile părinţilor, înnegurându-i peste măsură. Tatăl a fost nevoit să pornească război împotriva acestui fiu care nu mai era al lui, dovedindu-se pe zi ce trece tot mai mult al diavolului. După cum bine ştim, spunea tuşa Eufrosina, că peste tot sămânţa diavolului rodeşte şi ispiteşte omul cu roade plăcute la vedere şi la gust, dar omul nu trebuie să se lase ispitit. Ducele a trimis armată după el să-l captureze, să-l omoare, ca să scape ţara Normandiei de fiul Diavolului. Robert s-a retras cu ceata lui de cavaleri tâlhari într-o pădure unde şi-a făcut o fortăreaţă. Acolo au pus la cale multe crime şi jafuri şi, pentru că n-aveau teamă de Dumnezeu, au omorât şi cinci pustnici şi au continuat să jefuiască biserici. Când a ieşit din pădurea care i-a fost adăpost vreme de douăzeci de ani, hainele lui Robert erau roşii de sângele celor pe care i-a omorât.

I se făcuse dor de maică-sa, da-bineînţeles, Roberţel parcă l-ar fi înţeles. Cu atâtea mame în jurul lui, şi lui i se făcea uneori dor de mama lui. Asemenea lui Robert Diavolul s-ar fi dus şi el s-o vadă pe mama lui luând drumul castelului unde acesta ştia că locuieşte ca o pustnică, ispăşindu-şi păcatul de a fi adus pe lume un astfel de fiu. Toţi oamenii întâlniţi pe drum fugeau din calea lui Robert Diavolul îngroziţi de înfăţişarea şi duhoarea faimei ce emana din el. Trebuie că felul cum era privit l-a făcut să-şi ia seama asupra faptelor sale şi s-o întrebe pe maică-sa cum de i-a fost dat să facă atâta rău şi atunci a aflat cu ajutorul cui a venit pe lume. Mărturisirea mamei sale l-a îndurerat şi a plâns până a leşinat. A înţeles în sfârşit ce i s-a întâmplat, cum diavolul i-a cotropit trupul şi sufletul punându-l să-i facă lucrările. Ca să-şi aline durerea, Robert Diavolul s-a dus la Roma şi s-a spovedit Papei, care l-a trimis la trei mile de Roma la un pustnic sfânt. Acesta l-a pus să îngenuncheze şi să se roage neîncetat la Dumnezeu să-i dea putere pentru a-l da pe diavol afară din măruntaiele lui. I s-a trimis un înger care i-a spus ce să facă pentru a-i fi iertate grelele păcate: să nu mai scoată nicio vorbă, să rămână mut, să fie pentru cei din jurul lui un sărman nebun şi să-şi ia un câine pe care să-l ţină după el şi să-l hrănească, el la rându-i hrănindu-se doar cu voma şi excrementele acelui câine. Astfel s-a întors Robert Diavolul în Roma, cu copiii strigând măscări în urma lui şi aruncând după el cu resturi de mâncare. Muţenia şi nebunia lui n-au împiedicat gărzile romane să-i remarce statura deosebită şi să-l înroleze în armata împăratului. Roberţel se vedea asemenea lui Robert Diavolul luptând împotriva sarazinilor şi evidenţiindu-se prin fapte de vitejie care l-au umplut de glorie şi au dus la câştigarea acelui război. Atunci a venit la Roma pustnicul şi i-a spus că penitenţa lui s-a încheiat, deconspirându-l totodată în faţa împăratului: acest viteaz conducător de oşti este Robert, numit cândva Diavolul, iar Roberţel se înfiora de emoţie văzându-se lăudat în faţa împăratului pentru faptele sale: el a făcut pe mutul şi pe nebunul spre a-şi ispăşi păcatele, dar de-acum e dezlegat, drept pentru care împăratul l-a binecuvântat pentru meritele în războiul împotriva sarazinilor şi i-a dat-o de soţie pe fiica sa. Robert şi-a dus soţia la părinţi, în ţara Normandiei, unde au trăit fericiţi până la adânci bătrâneţi.

Un basm, da-bineînţeles, tuşa Valeria, tuşa Natalia, tuşa Dora şi tuşa Rica scuturau din capete excedate: un basm, o legendă care face din diavol un răsfăţat al sorţii, în pofida a ceea ce încerca să le explice tuşa Eufrosina: e o poveste cu tâlc, care ne învaţă că oricât de căzut ar fi omul, el nu trebuie să se lase pradă deznădejdii. El trebuie să încerce permanent să se ridice, iar leacul dezmeticirii din cel mai nepătruns întuneric al păcatului este pocăinţa şi smerenia.

Cu puţin înainte de a fi împlinit cincisprezece ani, Robert n-a mai văzut-o pe tuşa Eufrosina cu surâsul ei ca o flacără zbătându-se în vânt, care părea să-l boteze cu numele de Robert Diavolul. Ea s-a dus la o mânăstire de maici din Moldova, unde trebuie că şi-a trăit tot restul vieţii în pocăinţă şi smerenie, în timp ce Robert n-ar mai fi pus niciun preţ pe tâlcul legendei tizului său. Vremurile erau în schimbare şi la cheremul aceluia, cum îl numeau fără să-l numească mătuşile, dat fiind că cea mai mare viclenie a lui este să ne facă să credem că nu există, cuibărindu-se, ascunzându-se în firea lucrurilor plăcute omului.

Îl crescuseră mătuşile, desigur, dar îl formaseră mai ales căminele internat, cazărmile de hoţi ale penitenciarelor, ospiciile de boli mintale. Dacă ar socoti acum pe ani, pe jumătăţi de ani şi luni, zece, din cei treizeci de ani pe care-i are, ar ieşi că i-a petrecut tot în astfel de locuri, înşelând speranţele mătuşilor-mame, veştejindu-le dragostea pentru Roberţel îngeraşul, liber de-acum din partea lor şi la o adică în drept să-şi spună Diavolul, date fiind căile pe care apucase... Odată a petrecut câteva luni care i s-au părut câţiva ani într-un salon de ospiciu unde era ţinut sub cheie laolaltă cu treizeci de nebuni şi bătuţi de soartă de toate felurile. Timpul începuse parcă să curgă altfel, ceva mai greu, poate unde credea că încetase să mai crească, îi era de ajuns. Îl măsuraseră şi-l cântăriseră la internare: un metru optzeci şi trei şi şaizeci de kilograme. Da-bineînţeles a crescut destul şi ar trebui să se mai îngraşe, să pună carne pe el, mereu se gândea la asta şi mereu îi era foame. N-ajungea vreodată să se sature, iar mai târziu s-a gândit că asta l-o fi îndemnat adesea să facă nefăcute.

Trebuie că-şi aminteşte de stagiul acela mai bine decât de altele, pentru că acolo a fost întrebat de maică-sa. Dacă a urât-o, auzi nenorocire! Nu dacă ar fi urât-o fără s-o cunoască, fiindcă l-a scăpat în lumea asta de rahat, sau fiindcă şi-a luat mâna de pe el atât de timpuriu şi irevocabil, ci dacă a urât-o în virtutea unei relaţii tensionate pasămite, roasă

de conflicte absconse, despre care doctorul ăla era foarte avid să afle amănunte edificatoare. Omul nu ştia că el nu-şi cunoaşte mama, deşi avea în faţă un dosar pe care-l răsfoia de zor în timp ce punea întrebări şi nu se putea ca detaliul cu pricina să nu fie consemnat acolo. Poate că n-ajunsese încă la pagina şi pasajul respectiv, dar mai degrabă o făcea intenţionat. Cu cea mai rea intenţie, desigur, de vreme ce continua să-i stâlcească şi numele, după ce Robert îl corectase în câteva rânduri: Nu Satan, dom' doctor; Stan mă cheamă, la care el rânjea în bătaie de joc şi-l lua tot cu domnule Satan. O fi avut şi el în cap legenda tizului Diavol, mă rog, la şaptesprezece ani câţi avea s-ar fi zis că Robert chiar habar n-are pe ce lume trăieşte. Îi venea cam peste mână să fie respectat în aşa hal, cu domnule, dar totodată afla din mers că locul acela impunea de la sine acest soi de adresare. Domnii sunt cică la balamuc şi la puşcărie, şi numai cei din afara acestor stabilimente au dezlegare să-şi spună tovarăşi. În plus, el era domnul Satan, împroşcat cu deferenţă ostentativă de doctorul ăsta de nebuni. Ca să vezi pe cine ţineau ei încuiat aici. Robert Satan sau Robert Diavolul, acelaşi drac multicolor, potrivindu-se la o adică cu bolile ce-i fuseseră descoperite şi despre care auzea pentru prima dată tot de la medicul ăsta. Cică priapism în curs de cronicizare de natură neurovegetativă, labilitate mintală congenitală, schizofrenie incipientă, anemie, distrofie, hipoproteinimie, reumatism poliarticular şi altele pe care n-a mai fost în stare să le ţină minte. Bolnav copt, putred pe dinăuntru la puţin peste şaptesprezece ani. Pe moment s-a îngrozit, dabineînţeles că-n ritmul ăsta n-ar mai avea cum să apuce douăzeci de ani, dar numaidecât şi-a impus să nu mai aibă niciun strop de încredere în indiferent ce diagnostice i s-ar pune. Dintotdeauna el a fost sănătos tun, deşi deocamdată trebuie să se supună, să facă pe nebunul păcătos precum tizul care păcătuise în contul păcatului maică-sii, sau să se arate sănătos atât cât i s-ar cere pentru a fi eliberat...

Nu era pentru prima dată când ajungea într-o astfel de înghesuială. Când considerau că li se epuizaseră toate posibilităţile şi nu mai reuşeau cu niciun chip să cadă la pace cui îi e rândul să-l ţină pe Roberţel, mătuşile îl trimiteau la ospiciu sau îi făceau rost de un cămin-internat. Înghesuiala din balamuc era totuşi infinit mai apăsătoare decât cea din cămine. Dormeau câte doi şi trei în pat, mulţi se scăpau pe ei şi-şi înşirau c...caţii pe linoleumul salonului care trebuia spălat de nebuni încontinuu, de la şase dimineaţa până la zece seara când se dădea stingerea, deoarece şmotruiala susţinută făcea parte din tratament. Infirmierii ăia cu statut şi deprinderi de gardieni bătăuşi spuneau c-ar fi cel mai eficient mod de a te ajuta singur. Fără cârpă, găleată şi teu, fără frecatul linoleumului, cimentului, faianţei şi closetelor nu te mai faci bine în veci, oricât te-ai îndopa cu pastile, injecţii şi şocuri electrice.

Destul de anevoie avea să recunoască duhoarea de menajerie şi hazna din balamuc, în dormitoarele cu paturi suprapuse din penitenciare. Hoţii au tabieturi uşor diferite faţă de nebuni, la puşcărie e ceva mai linişte şi mirosul e cât de cât suportabil şi oricum ieşi la aer la muncă, ceea ce-i în definitiv o uşurare. Pleci cu autobuzul ca şi într-o excursie, pe şantiere, în fabrici, la cules de struguri, te amesteci la o adică cu civilii, cu ţărănimea muncitoare, ce mai, trece altfel timpul, uiţi că eşti închis... N-ar avea totuşi cum să uite că nicăieri n-a mâncat atât de bine ca la balamuc. Cinci mese pe zi cu multă carne, la prânz trei feluri şi supliment cât poţi să bagi în tine, seara musaca sau pilaf cu carne, plus desert, de se uită nebunii a milă la cazanele de fier ciocănite cu polonicul de infirmieri. Ghiftuiala aia furibundă face desigur parte din tratament, stimulând purgaţia, în timp ce porţiile austere, meschine de turtoi la tavă şi arpacaş pe care se bat hoţii, impun alt tratament, alt fel de activitate, nu prea diferită totuşi. Robert avea să observe cu timpul, recunoscând uneori figuri care, ca şi el, au făcut stagii în ambele genuri de instituţii, că nebunii şi infractorii de cele mai diverse orientări sunt de fapt fraţi şi surori, membri ai aceleiaşi familii a celor sortiţi să se ajute singuri, spălând neîncetat rahatul comun, al familiei, dar şi al celor din afara familiei.

Deocamdată era prea crud pentru astfel de meditaţii şi totodată prea concentrat la felul cum răspunde la întrebările doctorului. De asta-i atârna eliberarea. Îl strivea, era o greutate care-l apăsa pe piept uşa salonului încuiată şi păzită, tot aşa cum plasa de sârmă de la geamuri îi îngreuna respiraţia. N-ar mai fi avut mult până să moară sufocat. Murea, îl strângea moartea de gât, ce porcărie sinistră... Care porcărie? Dacă vreun clarvăzător atestat i-ar fi spus că ăsta-i doar începutul, o mică încălzire pentru ce avea să urmeze, nu numai că nu l-ar fi crezut, dar n-ar fi stat pe gânduri să-l omoare, omorându-şi astfel un viitor şi o soartă în care refuza să creadă şi la care refuza să se şi gândească de altfel. Tot ce-l frământa era cum să scape de aici, să se vadă odată afară şi pe urmă n-or să-l mai prindă ei...

Leo Butnaru

Pasienţe

Teme şi temeri de bază

Izvorul, trandafirul, femeia, ghilotina, privighetoarea, luna, greierul, scutecul, frunza, fluturele, omida... – când le lăsa pe pământ, Dumnezeu chiar s-o fi gândit să le umple cu o absolută încărcătură poetică, dar mai ales cu filosofie existenţială, pe-alocuri mai priitoare, prin alte locuri mai distrugătoare, însă irezistibil poetică, dar mai ales filosofică?...

– Tu, cel creat după chipul şi asemănarea Domnului, când bei din izvor săvârşeşti (posibil involuntar, posibil că nu) un act de idolatrie: îţi săruţi icoana propriului chip.

– Fără a face politică, trandafirul patriotul frumuseţii... Roua pe trandafiri – lacrimi tremurătoare pe o inimă dezgolită... La un moment dat, drumul ar putea să-ţi fie presărat cu trandafiri. Vezi să nu fii desculţ, ca apostolii... Undeva în Univers există o planetă pe care, toamna, trandafirii nu-şi scutură petalele, ci spinii.

– Pe lume şi în ceruri există femei care merită să fie iubite mult mai mult decât se poate iubi: mamele noastre. Femeia care naşte este lăudată până şi de Moarte, aceasta considerând că, astfel, ei i se aduce ofrandă. Ar reieşi că Moartea susţine reîncarnarea.

– În totul şi pretutindeni era progres, dacă nu progres – predestinată simplă modificare, parţială sau deplină. Sabia lui Damocles, să zicem (şi chiar zicem), supusă progresului, modificării, deveni pur şi simplu ghilotină. Aşadar, un cap oarecare a inventat ghilotina pentru capete cu mult mai deştepte decât el. Multe descoperiri mari în lume au fost făcute şi de unii dintre cei care erau în cătuşe, în închisori. De alte posibile mari descoperiri nemaiştiindu-se din cauza că ele au căzut în coşul de sub ghilotină odată cu capetele inventatorilor. În Franţa, scena politică era în vecinătatea scenei ghilotinei. Regii care îşi pierdeau capul din dragoste treceau şi pe la ghilotină. Iar dacă auzea bălmăjelile regelui, călăul de la ghilotină spune: „Majestate, vino mâine, cu capul limpede". (Când se întâmpla pe întuneric, lumina nimbului îi uşura călăului potrivirea fierului de ghilotină.) Şi astăzi revoluţia îşi mai cară de sub ghilotină roaba cu capete... Puţin spus că poeţii sunt de neam uşor de rănit. Amintiţi-vă câţi din ei au murit în dueluri, sub ghilotină sau sub securea călăului. Spre exemplu, înainte ca securea să-i atingă grumazul, să-i muşte din muşchi, englezul Thomas Moore schimbă câteva glume cu călăul. În groaznică situaţie similară, nu şi-a pierdut prezenţa de spirit (se mai spune: nu şi-a pierdut capul!) nici poetul francez André Chénier: înainte de a se înclina sub cuţitul ghilotinei, duse un deget la tâmplă şi, referindu-se, fireşte, la frumosul său cap, constată cu seninătate jucăuşă: „Şi totuşi, am avut ceva în el".

– Numai în cazul privighetorilor genialitatea-i ereditară. Şi nicidecum nu se poate juca rolul de privighetoare: rolul de privighetoare doar se cântă... Utopie: ca privighetoarea să ia vreo notă falsă! Ah, falnic copac îndurerat de o privighetoare!... Ce sfâşietor cântă privighetoarea în cimitirul speranţelor ce au murit ultimele, adică pentru totdeauna!... După mine, însă, nu există timp, adică nici totdeauna nu există, odată ce nici până azi nu se ştie despre ce triluieşte privighetoarea: despre ieri, despre azi, despre mâine?... Probabil, triluieşte pur şi simplu despre eternitate, despre nemurire, despre nesfârşire care, însă, nu se referă şi la om, ba chiar la întregul neam omenesc, odată ce nu le sunt date.

– Mormântul comun al lui Cain şi Abel, luna, e un corp ceresc foarte binevoitor, niciodată nu ne întoarce spatele. Iar uneori partea ascunsă a Selenei inspiră poeţii mai mult decât partea care se vede. Iar un coleg, de altfel prozator, zicea că astăzi despre soare nu mai scriu decât poeţii lunatici. Sugerându-se oarecum şi o asociaţie cu scrisul eugeneionescian, remarcând cum, în creştere, de la o fază la alta, din seară în seară, luna îşi accentuează calviţia de cântăreaţă (din păcate mută) destul de cheală.

– Parcă din modestie, greierele s-a luat pe sine însuşi între parantezele verzi ale propriilor aripi şi între ghilimelele picioarelor sale-unghiuri... Iar iarna veni atât de pe neaşteptate, încât vreo oră-două după aceea, nişte greieri mai continuară să cânte (sau să bocească) sub zăpadă.

– Cică, în rai, Dumnezeu privea năucit nişte... scutece... Astăzi, nitamnisam, te întrebi dacă au şi îngerii grădiniţe, acolo prin zodiac. Iar sugestia întrebării îţi veni, după ce pe cer un nor ţi se păru fabulos balot de pamperşi. Îţi veni ţie, filosof încă din pampers şi alte benefice modernizări ale pelincii în totala indiferenţă a Cosmosului.

– Jenându-se ca un copil, fâstâcindu-se, mai întâi Eva îşi acoperi cu frunze de smochin ochii... În heraldica frunzei este imposibil să desluşeşti linia vieţii. Pare-se, sunt ale vieţii toate liniile ei... O frunză pe apa toamnei nu e nicidecum o frunză înecată: ar exista ceva şi mai neajutorat... Şi ce să mai spui despre căzătoarele frunze ale toamnei?... Parcă, luate de vânt, – fişe medicale, îngălbenitele istorii vechi ale bolilor mereu actuale făcute ferfeniţă de personalul spitalelor... Dar de fapt frunzele toamnei ca nişte solzi de *pasărezauri* ale speranţelor... Iar uneori, copiii pun întrebări la care nu se ştie de există sau nu răspuns: –Tăticule, dar frunza care a căzut a ştiut că a trăit, că a fost, că s-a dus?

– Pe când eram copil, se întâmpla de-a mă gândi să cânt cât mai tare, un cântec despre fluturi, încât aerul vâlvorat al respiraţiei mele cântătoare să ajute fluturii despre care cânt să se înalţă, să zboare. Apoi, înaintând în vârstă, îmi ziceam că fluturele ar fi putut să o visezi pe Caliope, muza filosofiei, dar să nu te alegi nici cu a mia parte din visul filosofului chinez ce a visat că el e pur şi simplu un fluture care, la rândul său, visa că el e filosof chinez. Ce mai tămbălău filosofic, poetic se declanşă în lumea întreagă de la acel fluturaş oniric!

...Astăzi, acel fluture din copilărie, se aşază pe orizontala crucii, acoperind o cifră din anul morţii.

– În conul de umbră fluturele iese din cocon. Astfel, pentru omidă, judecata de apoi se termină în zbor de fluture.

...Teme de bază... Gume de mestecat ale spiritului – spiritul pe ele mestecându-le, ele mestecând spiritul chiar şi în aceste vremi, când lumea se consideră definitiv matură, împlinită, inclusiv în purcesul de autodistrugere irezistibil anti-poetic(ă), dar mai ales anti-existenţial filosofic(ă).

În Franţa, scena politică era în vecinătatea scenei ghilotinei. Regii care îşi pierdeau capul din dragoste treceau şi pe la ghilotină. Iar dacă auzea bălmăjelile regelui, călăul de la ghilotină spune: „Majestate, vino mâine, cu capul limpede". (Când se întâmpla pe întuneric, lumina nimbului îi uşura călăului potrivirea fierului de ghilotină.) Şi astăzi revoluţia îşi mai cară de sub ghilotină roaba cu capete...

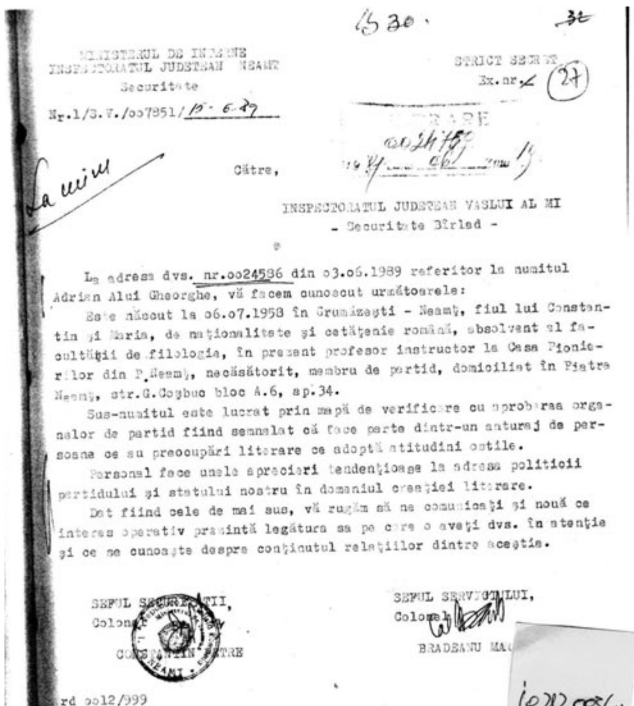
Adrian Alui Gheorghe

Lumea în două file *sau* despre un caz de mizerie „amicală”

Încep să primesc telefoane, de la cunoștințe, mirate de asemenea mesaj de la L. I. Stoiciu. Îl sun, evident, insistent pe Stoiciu, nu îmi răspunde la telefon.

Am să încep relatarea mea abrupt. M-am ocupat de opera lui Aurel Dumitrașcu, cel dispărut în anul 1990, dintr-un instinct greu de definit acum, dintr-o datorie de prieten, dintotdeauna am considerat că scrierile congenerilor mei sunt un pic și ale mele. Din acest motiv, sentimentul de admirație l-a subminat, l-a înlocuit chiar pe cel de invidie, m-am bucurat (și mă bucur încă!) pentru fiecare vers, fiecare poem, fiecare carte din categoria izbînzilor, atunci cînd a fost vorba de scriitorii vremii mele, de literatura vremii mele. La un moment dat, după ce opera lui Aurel Dumitrașcu, recuperată valoric de mine și nu „la grămadă”, a contat în literatura română, după aproape trei decenii de trudă, m-am trezit că munca mea este parazitată de niște inițiative de familie, de grup, cărora nu le-am înțeles intențiile, orizontul, așa că m-am detașat de tot și am scris, în „România literară”, un text, trist de altfel, „Despărțirea de Aurel Dumitrașcu”, explicativ (*România literară, nr. 17, 2022*). Textul și gestul meu, în loc să îi stimuleze, să îi pună la treabă în liniște, au stîrnit pe noii promovatori ai operei lui AD, care mi-au trimis tot felul de săgeți, mai mult sau mai puțin elegante, receptate sau trecute cu subînțeles, în categoria înțelegerii „facerii de bine”, care nu rămîne fără urmări. La un moment dat, însă, lucrurile au evoluat spre cercetarea documentelor de la CNSAS, privitoare la Aurel Dumitrașcu. Ioana Diaconescu, specialistă în asemenea cercetări, cu multe rezultate notabile, a început o investigație în arhive, chiar m-a consultat în ceea ce știu despre epocă, despre posibilele persoane care ar fi avut „relații mai strînse” cu fosta Securitate, din rîndul de cunoștințe, de amici. Multe lucruri, i-am spus, se regăsesc în jurnalele lui Aurel Dumitrașcu, publicate, sau în corespondența noastră din volumul „Frig”, în alte scrisori trimise în țară. Asta în ce privește latura vizibilă, restul lucrurilor, am tot sperat, să fie găsit în arhivele CNSAS; eu însumi am încercat, în mai multe rînduri, să găsesc lucruri despre acea perioadă, nu neapărat să răzbun ceva, cît să înțeleg „natura” relațiilor cu unii oameni (scriitori, nescriitori, cititori, lume) din preajma noastră.

13 30. 32

MINISTERUL DE INTERNE
INSPECTORATUL JUDEȚEAN NEAMȚ
Securitate
Nr.1/S.V./007851/15.6.89

STRICT SECRET
Ex.nr.1 (27)

00247..
..06...

La mine

Către,

INSPECTORATUL JUDEȚEAN VASLUI AL MI
- Securitate Bîrlad -

La adresa dvs. nr.0024536 din 03.06.1989 referitor la numitul Adrian Alui Gheorghe, vă facem cunoscut următoarele:

Este născut la 06.07.1958 în Grumăzești - Neamț, fiul lui Constantin și Maria, de naționalitate și cetățenie română, absolvent al facultății de filologie, în prezent profesor instructor la Casa Pionierilor din P.Neamț, necăsătorit, membru de partid, domiciliat în Piatra Neamț, str.G.Coșbuc bloc A.6, ap.34.

Sus-numitul este lucrat prin mapă de verificare cu aprobarea organelor de partid fiind semnalat că face parte dintr-un anturaj de persoane ce au preocupări literare ce adoptă atitudini ostile.

Personal face unele aprecieri tendențioase la adresa politicii partidului și statului nostru în domeniul creației literare.

Dat fiind cele de mai sus, vă rugăm să ne comunicați și nouă ce interes operativ prezintă legătura sa pe care o aveți dvs. în atenție și ce se cunoaște despre conținutul relațiilor dintre aceștia.

ȘEFUL SECURITĂȚII,
Colonel
CONSTANTIN PETRE

ȘEFUL SERVICIULUI,
Colonel
BRADEANU MA...

rd 0012/999

C.N.S.A.S.
DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ
13 AUG 2024
Conform cu Originalul/Semnatura ....

1022008(1)
1 fișă

De aici, pînă a ajunge la a fi eu însumi suspectat că aș fi fost parte în asemenea conjuncturi/ relaționări/ poziționări/ angajamente, nu a fost decît un pas (sau mai mulți?) pentru acei foști prieteni, adunați într-un „conclav” pe care nu pot să îl calific altfel decît toxic. Sau: ticălos. Am declarat în mai multe rînduri, întrebat sau nu, referindu-mă la subiectul „securitate”, că nu am colaborat, sub nicio formă, că nu am fost nici măcar contactat/ întrebat/ șantajat etc., ca să dau vreo informare, nici măcar despre vremea (*meteorologică!*) de afară. În cartea cea mai recentă, „Mușcătura de măr”, detaliez această „frustrare”, explicînd, prin teoria lui Soljenițîn, felul în care Securitatea comunistă, împărțea lumea, ca să își asigure pîine albă pentru multă vreme. Am cîteva opinii tranșante la subiect, în interviul din „Cafeneaua literară”, luat de Virgil Diaconu, noiembrie 2003, sub titlul „Oamenii care s-au născut în genunchi, cînd se ridică în picioare au o interpretare mai specială asupra orizontului”, în ancheta inițiată de Dumitru Augustin Doman, din revista „Discobol”, cu titlul „Ce facem cu scriitorul turnător”, din decembrie 2007, cu titlul participării mele, „Dacă s-ar da un Premiu Nobel pentru scrierea de delațiuni, poate că am trage și noi, românii, în sfîrșit, la un premiu de asemenea talie...!”, plus tot ce am scris în cărțile de atitudine, „Iadul etic, iadul estetic”, „Contribuții la estetica umbrei” și „Dicțiuni etice, ficțiuni estetice”, în care subiectul „securității” este prezent, sub forma fie a dialogului, fie a opiniei de moment.

Dar să revin la subiect...! În data de 25 septembrie 2023, Nichita Danilov a pus pe profilul său de facebook o cronică la volumul de dialoguri „Mușcătura de măr”, cu toate considerațiile de rigoare. Unul dintre comentarii, postat de fratele lui AD, Ionel Dumitrașcu, este o notiță cu „un Adrian” aproximativ numele meu (*„Adrian lui Gheorghe raportează”*) în care cel menționat ar raporta (cui?) că „Dumitrașcu Aurel i se plînge acestuia de situația sa de scriitor”, asta la nivelul anului 1980, luna august. Notița are un antet, o dată, dar nu are nicio semnătură. Verific în biografia proprie, la acea vreme tocmai mă întorsesem din armată, aveam douăzeci și doi de ani, îmi recuperam viața proprie, scrisorile din volumul „Frig” sunt mărturie la ce puteam face în acele zile. Nu mai detaliez. Evident că notița nu are nicio legătură cu mine, este o intoxicare, o făcătură, este ceva scos dintr-un anumit context probabil, nu o pricep. Din cîte știu, chiar o turnătorie nu era semnată cu numele „în clar” al celui care o făcea, se folosea un nume de cod, o parolă. Nichita Danilov reacționează imediat, șterge comentariul și îl blochează pe emitent. Numai că, foarte atent la mersul istoriei, de azi și dintotdeauna, domnul Liviu Ioan Stoiciu preia notița și în loc să îmi telefoneze, să mă întrebe despre ce este vorba, noi cunoscîndu-ne de vreo patru decenii, cel puțin, parte în „proiecte” de familie, scriitoricești etc., procedează în cel mai propriu (și straniu!) mod: o trimite mai multor cunoștințe comune, pe whatsapp, pe e-mail, pe messenger, la unii cu comentarii, la alții fără. De ce nu o pune pe profilul său de facebook, ca să o văd și eu, ca să am o reacție? Este greu de explicat. Securitatea făcea la fel, nu „se expunea”, ci te izola fără ca tu să știi despre ce este vorba. Am studiat oarecum fenomenul, am scris un roman, „Luna Zadar”, care pornește, ca subiect, de la ceea ce „emană” arhivele CNSAS, de la gestica celor care au servit sistemul în acest fel.

Încep să primesc telefoane, de la cunoștințe, mirate de asemenea mesaj de la L. I. Stoiciu. Îl sun, evident, insistent pe Stoiciu, nu îmi răspunde la telefon. După cîteva zile, reușesc să am un dialog pe whatsapp, care este halucinant. La orice argument al meu, de bun simț (credeam eu!), pe cuvînt de onoare sau pe bază de argumente, logica lui Stoiciu este invariabilă, că trebuie „să recunosc”, că dacă „am raportat” înseamnă că am primit și bani pentru asta etc. Îi explic că nu am ce să recunosc, că nu am fost contactat niciodată de fosta securitate, că nu am dat niciodată niciun „raport”, că nici nu mi s-a cerut, că nu a fost cazul. Îi spun, între altele, că nu are nimeni de pe lumea asta voie să îmi urîțească tinerețea, care a fost guvernată de poezie, de iubire și foame. Și că m-am săturat de așa-zișii prieteni, care se transformă brusc în judecători, care stau la cotitură, ca să te prindă cu ceva, să te doboare. Stoiciu este nemilos, deține „adevărul și numai adevărul”.

Pun aici începutul „scrisorii” mele către Stoiciu: „*... chiar crezi că te poți juca cu sensibilitatea unui om? Chiar crezi că poți să te joci cu moralitatea, cu onoarea, cu cinstea cuiva? Ceea ce ai făcut tu este foarte grav, ai folosit un lucru/ document pe care nu l-ai văzut, care este o făcătură ordinară, care ți-a fost furnizat (de către cine?), care sună a șantaj, a act de compromitere cu orice preț a cuiva. Ai băgat un frison de îndoială asupra mea, fără să mă întrebi, totuși, mai întîi, pe mine. Că doar mă știi de vreo cîteva decenii bune! Mă întreb, de ce ai făcut-o? Doar ca să îți demonstrezi ție și altora, că trăim într-o lume paradoxală? Că nu puteai să ieși din lumea mizerabilă în care am trăit fără să te murdărești? E prostie reacția ta, este infantilism sau este un act cu adevărat criminal? Pentru că este, în esență un act criminal! Dacă ești vinovat de ceva, da, cauți să te aperi în vreun fel, cauți argumente conjuncturale, care să justifice vreo lașitate de moment! Dar dacă ești curat, cum să aperi curățenia? Ce argumente, altele, pot să aduc la o mizerie, în afară de conștiința mea, de cuvîntul meu, de vreun document care atestă că nu este vorba despre mine în povestea însăilată de „neprieteni”, preluată de tine cu o seninătate greu de înțeles! Poți să omori un om cu o acuzație nedreaptă, mincinoasă, ticăloasă! De asta, reacția ta este una cu adevărat criminală! Cîțiva oameni, dintre cei cărora le-ai trimis (triumfător, probabil! na, uitați-vă și la ăsta!) m-au contactat, mirați, neconvinși de făcătură! Alții, mulți probabil, nu au făcut-o, așteaptă la cotitură confirmarea mizeriei promovată de tine. Răul l-ai făcut!*”

Nu am acordul lui Stoiciu să reproduc dialogul nostru de mesaje, care are totuși un caracter privat, deși scrupulele morale pot fi depășite (sau sunt inutile) în cazul unor persoane care nu au, la rîndul lor, niciun fel de scrupul. Dar conform legii, așa cum m-a atenționat un avocat, nu poți publica jurnale, corespondență, alte înscrisuri, fără acordul celui despre care este vorba „în propoziție”, pînă la douăzeci de ani de la dispariția celor în discuție.

M-am adresat unor avocați pentru o acțiune în justiție, însă legislația noastră este foarte ciudată, trebuie să demonstrezi că o afirmație a cuiva, care este calomnie curată, a produs daune (morale, materiale, cuantificabile mai ales etc.), altfel riști să fii dat tu însuți în judecată pentru „denunț calomnios”. Un avocat bun, o ațipire a judecătorilor, te transformă din victimă în (perpetuu!) vinovat! În loc ca cineva să demonstreze o acuzație, pe care o poate arunca fără nicio precauție, cade în sarcina nevinovatului să dovedească/ demonstreze nevinovăția! Ciudată legislație!

De-a lungul timpului, am solicitat mai multe adeverințe de la CNSAS, din postúrile publice în care am fost la un moment dat, de trei ori consilier local la Piatra Neamț, deputat în anul 2008, funcționar public în cadrul Ministerului Culturii, membru în Consiliul de conducere al Uniunii Scriitorilor din România, cînd, de asemenea, a fost cerută verificarea din punctul de vedere al colaborării/ necolaborării cu fosta Securitate, toate adeverințele și toate verificările fiind, fără niciun dubiu, „curate”.

Evident că m-am adresat CNSAS-ului și de data aceasta, solicitînd situația la acest moment, noiembrie 2023, considerînd, conform declarației/ mărturiei/ cunoștințelor lui Stoiciu, că între timp au fost „deversate” către CNSAS alte fonduri, păstrate de către SRI, de unde ar putea să apară „surprize”. Adeverința, cu numărul P3499/ 23 din data de 16 noiembrie 2023, primită de la CNSAS, atestă situația cercetării la nivelul anului 2021, când a fost făcută ultima verificare. De asemenea, la cererea mea, CNSAS-ul a continuat cercetarea pentru depistarea referințelor despre mine în alte dosare, solicitându-mi să pun la dispoziție o

atitudini

copie a cărții de muncă și un curriculum vitae amănunțit, lucru pe care l-am făcut cu celeritate.

Rămîne întrebarea, ce îl face pe un scriitor să procedeze așa, insinuant, ticălos chiar, cu un confrate, cu un prieten chiar ...? Să fie vorba de acea pornire primară de a stinge lumina celorlalți, ca să pîlpîi tu mai bine? Că doar o pîlpîire se obține în asemenea condiții, nu este vorba de nicio strălucire. Am vrut, inițial, să tratez cu umor întreaga situație, după care mi-am dat seama că nu poți glumi cu oamenii care trăiesc cu dinții încleștați. Iar tratarea cu îngăduință/ cu lipsă de reacție a unor asemenea inițiative *inamicale* ar putea să însemne pentru unii o recunoaștere tacită a acuzațiilor, acuzatorii putînd să doarmă liniștiți, sperînd să fie crezuți.

Am solicitat CNSAS un punct de vedere în legătură cu așa-zisul document pe care l-au promovat Stoiciu și I. Dumitrașcu și am primit adresa nr. 1369/ 02 din 29 noiembrie 2023, în care se spune că „din analiza mai multor documente emise în perioada anilor 80 de fosta Securitate, rezultă că documentul pe care l-ați anexat acestei petiții nu îndeplinește mai multe caracteristici specifice și elemente arhivistice corespunzătoare". De dedus că este vorba de un fals, așa cum se vede și cu ochiul liber.

M-am adresat cu o solicitare de „mediere" a situației Comitetului Director al Uniunii Scriitorilor din România, Comisiei de onoare și demnități din cadrul USR. Deoarece și L. I. Stoiciu și subsemnatul făceam parte din această comisie, Comitetul Director al USR a analizat documentele de la CNSAS puse la dispoziție și a emis un comunicat, în data de 7 decembrie 2023, din care rețin aici: „Comitetul Director a analizat cererea adresată de scriitorul Adrian Alui Gheorghe și răspunsul oficial pe care acesta l-a primit din partea CNSAS. Cererea a fost motivată de afirmațiile publice ale scriitorului Liviu Ioan Stoiciu cu privire la o pretinsă colaborare a lui Adrian Alui Gheorghe cu fosta Securitate. Din adresele primite de la CNSAS rezultă că: 1. Adrian Alui Gheorghe nu a avut niciodată calitatea de informator sau lucrător al Securității; 2. Un pretins document pus în circulație în spațiul public, prin care Securitatea ia notă că Adrian Alui Gheorghe ar fi exprimat o delațiune privitoare la scriitorul Aurel Dumitrașcu, nu corespunde caracteristicilor unui document real, întocmit în perioada respectivă de organele de Securitate. În urma celor de mai sus, Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor recunoaște și comunică faptul că scriitorul Adrian Alui Gheorghe nu a avut nicio legătură cu Securitatea sau cu vreo pretinsă informare a acesteia, afirmațiile contrare fiind denigratoare și calomnioase, vehiculate cu rea-credință. Comitetul Director al Uniunii Scriitorilor le adresează membrilor Uniunii Scriitorilor solicitarea de a nu vehicula în spațiul public informații care nu pot fi probate."

Ca dovadă că mesajul rostogolit al lui Stoiciu și-a făcut efectul, un ***genius loci*** botoșănean publică, între altele, în revista „Convorbiri literare" din decembrie 2023 un articol, în care face insinuări la caz, lucru care mi-a fost semnalat chiar de Stoiciu, ca argument la făcătura sa. Rețin din articol, care îl avea ca subiect pe Ion Mureșan, finalul: ... *așa cum este cazul unui prieten al unui poet optzecist, mort în septembrie 1990, prieten care timp de zece ani, fiind alături de acesta zi de zi, l-a turnat la securitate, ca element care prezenta „porniri tendențioase", în timp ce poetul acum zace în mormînt, iar celălalt, viu și în putere, se bucură de toate darurile gloriei, fie ea și din milă!* Da, subtilă trimitere la cartea mea de versuri „Gloria milei"! Nici *acesta,* nu are nicio îndoială, nu are nicio milă, l-ar omorî pe „fostul lui prieten" care își permite să fie „viu și în putere". Sadice specimene!

După comunicatul Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor, după punerea la dispoziție a documentelor de la CNSAS care probează inexistența oricărei colaborări a mea cu fosta Securitate, l-am atenționat pe L. I. Stoiciu că a fost victima unei aberații, că ar trebui să o spună public, răspunsul lui, mult mai amplu, îl reduc la o frază: „Fă bine, dacă ții atît la onoarea ta, și dă-l în judecată pe fratele lui Aurel Dumitrașcu, el e sursa - dacă e o făcătură, să răspundă. După ce aflu că e o făcătură, îmi scot pălăria!". Dacă aș fi fost acuzat de un viol, de exemplu, ar fi trebuit să aduc „victima" să îi infirme lui Stoiciu lipsa violenței, nu-i așa?

Oricum, a-l convinge pe L.I. Stoiciu de ceva ce nu intră în orizontul său de așteptare pare imposibil, dar avînd în vedere consecințele actului generat de falsul document pus în circulație pe axa I. Dumitrașcu – L.I. Stoiciu, i-am trimis o notificare lui I. Dumitrașcu, ultimativă, după ce am consultat un avocat, în care îl atenționam, între altele: „Dar să revin la falsul pus de tine în mișcare, în circulație. Codul Penal incriminează prin intermediul art. 320 *falsul material în înscrisuri oficiale* care constă în *Falsificarea unui înscris oficial, prin contrafacerea scrierii ori a subscrierii sau prin alterarea lui în orice mod, de natură să producă consecințe juridice, se pedepsește cu închisoarea de la 6 luni la 3 ani....".* Este exact natura așa-zisului document „incriminator", care este un fals vizibil, atestat și de CNSAS. Îi ceream, apoi, aceluiași I. Dumitrașcu: „*Îți cer să ieși public cu un comunicat/ declarație care să ateste faptul că ceea ce ai pus în mișcare este un fals, că ai fost indus în eroare, că prezinți scuze celor pe care i-ai jignit. (...) Termenul de grație pe care ți-l acord este de două săptămîni, suficient ca să te consulți cu familia ta, cu copiii tăi, cu oamenii din preajma ta care au simțul realității și care pot să îți dea un sfat rațional. Eventual, poți să consulți și pe cineva cu minime cunoștințe juridice, chiar un avocat care să te lămurească.(...) În caz contrar, după data de 1 martie 2024, te voi acționa în Justiție pentru a limpezi toate situațiile în discuție, va trebui să aduci probe care să susțină afirmațiile tale, să motivezi falsul (documentul?) pe baza căruia m-ai acuzat de delațiune. Daunele morale și materiale pe care le voi solicita le voi discuta cu avocatul meu, firește."* Aceasta se întîmpla la data de 14 februarie 2024. Evident că nu mi-a răspuns. Dar nu l-am mai dat în judecată. Din silă! Astfel, și L.I. Stoiciu a rămas cu pălăria „nescoasă"! Dar a ține poziția pălăriei lui Stoiciu pe nervii mei, prin instanțe, chiar dacă miza este aceea de „legalizare a adevărului", mi se pare superfluu. Spune I. D. Sîrbu în *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*: „Două categorii au nevoie de explicații suplimentare, tîmpiții și cei rău intenționați. De preferat este să nu încerci să convingi de ceva nici pe unii, nici pe alții." Și tot I. D. Sîrbu spune: „Să te ferești de omul care nu are carte, dar are cărți". Greu de contrazis!

Între timp, la solicitarea mea de cercetare lărgită a prezenței numelui meu în alte dosare din fondul CNSAS, am primit o adresă din 22 mai 2024, în care sunt informat, între altele: „*În temeiul art. 1 din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 24/2008 privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității aprobată cu modificările și completările ulterioare, urmare cererii dumneavoastră, înregistrată la C.N.S.A.S. cu numărul P 1369/02, vă aducem la cunoștință că, în urma reverificărilor efectuate în arhive, a preluării și a prelucrărilor arhivistice s-au identificat două dosare întocmite de fosta Securitate în care apare și numele dumneavoastră pe parcursul a două file".*

Altă dezamăgire: numai două file? Lumea în două... file? Viața în două file? Evident că am solicitat cele două dosare, să văd contextele în care am fost „pomenit".

În data de 13 august 2024, CNSAS a eliberat cele două pagini pe care le-am primit (*prin curierat*) în data de 26 august 2024.

Prima pagină, emisă de ministerul de Interne/ Inspectoratul Județean Neamț/ Securitate, Nr. 1/S.V./ 007851 din 15.06.1989 este către Inspectoratul Județean Vaslui al MI/ Securitate Bîrlad/ dosar *D 0021438*, în care se spune:

„La adresa dvs. nr. 0024586 din 03.06.1989, referitor la numitul Adrian Alui Gheorghe, vă facem cunoscut următoarele:

Este născut la 06.07.1958 în Grumăzești-Neamț, fiul lui Constantin și Maria, de naționalitate și cetățenie română, absolvent al facultății de filologie, în prezent profesor instructor la Casa Pionierilor din P. Neamț, necăsătorit, membru de partid, domiciliat în Piatra Neamț, str. G. Coșbuc, bl. A 6, ap. 34.

Sus-numitul este lucrat prin mapă de verificare cu aprobarea organelor de partid fiind semnalat că face parte dintr-un anturaj de persoane ce au preocupări literare ce adoptă atitudini ostile.

Personal face unele aprecieri tendențioase la adresa politicii partidului și statului nostru în domeniul creației literare.

Dat fiind cele de mai sus, vă rugăm să ne comunicați și nouă ce interes operativ prezintă legătura sa pe care o aveți dvs. în atenție și ce se cunoaște despre conținutul relațiilor dintre aceștia". Semnează Șeful Securității/ Colonel Constantin Petre și șeful serviciului, Colonel Brădeanu Marian.

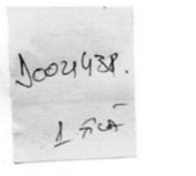
Cum din Bîrlad, la acea vreme cunoșteam și comunicam doar cu poetul Cristian Simionescu, bănuiesc că interesul Securității din Bîrlad pornește de la corespondența noastră, de la discuțiile telefonice, nu foarte susținute totuși.

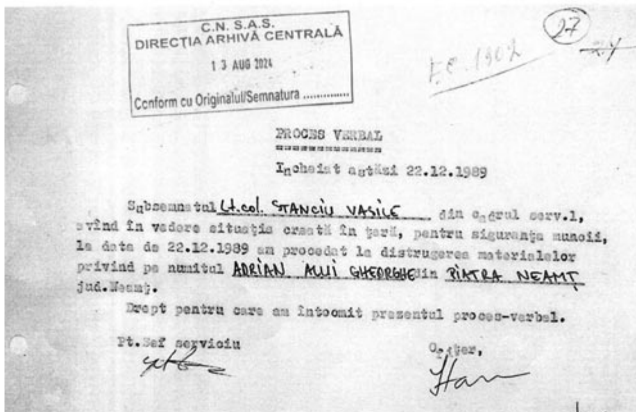
Cea de a doua filă, este din 22 decembrie 1989, chiar în ziua de declanșare a Revoluției Române, dosar *I 0212003* și sună sec:

„Proces verbal/ Încheiat astăzi 22.12.1989/ Subsemnatul Lt.col. Stanciu Vasile, din cadrul serv.1, avînd în vedere situația creată în țară, pentru siguranța muncii, la data de 22.12.1989 am procedat la distrugerea materialelor privind pe numitul Adrian Alui Gheorghe din Piatra Neamț, jud. Neamț. Drept pentru care am întocmit prezentul proces-verbal." Semnează, indescifrabil, Pt. Șef serviciu și Ofițer (probabil Stanciu Vasile).

Căutînd în documentele/ comunicatele de la CNSAS și în presa noastră, am aflat că ordinul de distrugere a dosarelor aflate în lucru, în fișete, a fost dat de Generalul Iulian Vlad la o oră după fuga Ceaușeștilor, telefonic, către fiecare județ în parte. Germina Nagâț, cercetător la CNSAS, declară, în 3 iulie 2022, că au fost distruse peste 160 000 de dosare personale, cu scopul ca Securitatea să ascundă „obiectul muncii", ca să nu fie trasă la răspundere în cazul în care foștii cetățeni urmăriți ar prelua „puterea" în județe, în țară (*Vezi și revista Dilema din 22 decembrie 2015, „22 decembrie 1989: ziua în care Securitatea a ars dosare" de Mădălin Hodor*).

În povestea aceasta, care este palpitantă și total neplăcută pentru mine, care poate fi plicticoasă pentru cei care nu au trăit acele vremuri, mai sunt antrenați cîțiva confrați, galerie și susținători, instrumente și provocatori, pe care nu-i mai numesc, care „au folclorizat" situația și au rostogolit-o la șuetele lor. Și mai toți sunt dintre oamenii (indivizi) pentru care inima mea din palmă a fost la discreția lor în momente critice pentru ei, chiar în momente dramatice. Nu detaliez, acum sunt oameni fericiți pentru că au digestie bună și memorie slabă, vorba lui Churchill, alte calități nu le găsesc.

C.N. S.A.S.
DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ
13 AUG 2024
Conform cu Originalul/Semnatura ....

27

PROCES VERBAL

Incheiat astăzi 22.12.1989

Subsemnatul Lt.col. STANCIU VASILE din cadrul serv.1, avînd în vedere situația creată în țară, pentru siguranța muncii, la data de 22.12.1989 am procedat la distrugerea materialelor privind pe numitul ADRIAN ALUI GHEORGHE din PIATRA NEAMȚ jud.Neamț.

Drept pentru care am întocmit prezentul proces-verbal.

Pt.Sef serviciu

Ofițer,

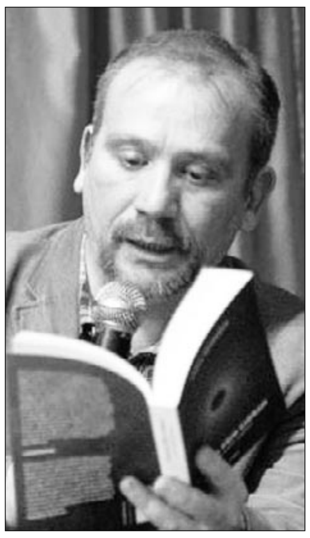
Cel care pierde, în final, în acest caz, este tot Aurel Dumitrașcu. Abia acum, cînd opera sa a trecut pe linie moartă, dată pe mîna unor neicanimeni fără nicio autoritate morală sau scriitoricească, putem zice că Securitatea, pe mîna binevoitorilor din categoria celor mai sus pomeniți, a izbîndit. Nu mai detaliez, nu mai intră în sfera mea de interes și de procupări.

Cît privește „cazul" în sine, nu mai am chef să îmi pierd vremea și viața și energia cu acești „torcători cu fuse strîmbe", tot vorba lui I. D. Sîrbu, dar nici nu voi fi neatent la reacțiile lor. Din acest moment, orice aluzie, orice insinuare, orice atac, orice deschidere de subiect care nu are un document valabil la bază, din partea celor care mi-au amărît destule zile și nopți, va fi acțiune în instanță. Îi aștept, în același timp, să iasă public și să prezinte scuze. Dacă o vor face, mi-aș putea imagina că mai au puțină conștiință. Atît.

27 august 2024

Dar a ține la poziția pălăriei lui Stoiciu pe nervii mei, prin instanțe, chiar dacă miza este aceea de „legalizare a adevărului", mi se pare superfluu. Spune I. D. Sîrbu în *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal:* „Două categorii au nevoie de explicații suplimentare, tîmpiții și cei rău intenționați. De preferat este să nu încerci să convingi de ceva nici pe unii, nici pe alții."

Horia Vicenţiu Pătraşcu

Frustrarea cognitivă şi decăderea ei

Nu există frustrare mai mare decât cea epistemică, din faţa dovezilor indubitabile că te-ai înşelat. Aceasta ne arată că omul este în primul rând şi în mod definitoriu o fiinţă cunoscătoare, o fiinţă a cărei valoare supremă este adevărul. Recunoaşteţi! De câte ori nu aţi fi vrut să-l nimiciţi pe acela care vă demonstra, fără putinţă de tăgadă, că vă înşelaţi?! Oare nu-i puteţi înţelege pe aceia care-l luau la bătaie pe Socrate atunci când acesta îi făcea să se contrazică şi să se încurce în propriile lor afirmaţii? Nicio umilire nu e mai mare decât umilirea epistemică unde ţi se arată, matematic, că adevărul nu e(ra) la tine, când, din nefericire, nici măcar raţiunea ta nu-ţi ţine partea, nu are delicateţea să închidă ochii, să doarmă, să nu fie de faţă, să ignore, să nu înţeleagă sau geniul să descopere *ad hoc* o teorie mai cuprinzătoare care să te repună în drepturi ori, măcar, un sofism, un paradox, o vorbă de duh care să-ţi permită o retragere elegantă. Dimpotrivă, raţiunea este cât se poate de trează, cu ochii larg deschişi, de bufniţă sinistră, asistând cu o răceală imperturbabilă la desfiinţarea punctului tău de vedere. Îţi trebuie cea mai mare stăpânire de sine să nu ţi se vadă suferinţa şi să nu răstorni tabla de şah a adevărului pe care ai primit mat, cu atât mai greu cu cât nu e vorba, ca într-un joc obişnuit, de noroc şi hazard, ci de ştiinţă şi necesitate.[1]

Şi invers, cât de fericiţi suntem când ni se dă dreptate! Instanţele de judecată ilustrează, în modul lor relativ, scenariul ideal în care Adevărul însuşi (sau Atotştiutorul) ne dă dreptate. Paradoxal, dacă oamenii nu ar ţine atât de pătimaş la opiniile lor, progresul în cunoaştere ar fi mult mai rapid, dar, pe de altă parte, fără acest patos, fără setea de a avea dreptate e de presupus că imboldul spre cunoaştere şi dragostea de adevăr ar diminua până la dispariţie. Noica spunea că oamenii vor atât de tare să aibă dreptate încât sfârşitul lumii i-ar bucura dacă s-ar număra printre profeţii apocalipsei. Orice rău ni s-ar întâmpla ne şi mângâie dacă ne adevereşte proastele presimţiri. Este motivul pentru care ne transformăm, de la o vârstă, în propriile noastre cucuvele. Dacă tot se va alege praful, măcar să murim cu demnitate de propovăduitori ai dezastrului.

Până şi dramele amoroase au la origine o motivaţie epistemică: „înşeală" spunem despre cel / cea ce săvârşeşte un adulter. La fel trădarea, manipularea, escrocheria ne fac să resimţim această enormă frustrare cognitivă unde ceea ce am crezut a fi adevărat se năruieşte ca un castel de nisip.

Înţelepciunea detaşării şi a renunţării, înţelepciunea în general vizează în primul rând tocmai desprinderea de ataşamentul faţă de propriile păreri, punerea la îndoială, deschiderea critică faţă de năzăririle şi născocirile noastre şi ale omenirii în general. Din acest punct de vedere, scepticismul atinge absolutul, căci un sceptic anulează posibilitatea oricărei îndreptăţiri, a oricărei întemeieri, blamând tot ce vrea să se sustragă eliberării de cunoştinţă şi certitudine, ca un adevărat budism al ne-adevărurilor nobile!

Antropologic vorbind, ataşamentul faţă de propriile opinii de primă instanţă pare să aibă un foarte important rol adaptativ. Suntem dotaţi cu o încredere absolută în ceea ce ni se arată aşa cum ni se arată, căci altfel distrugerea noastră ar fi iminentă. Nu stăm pe gânduri dacă e bine sau nu să inspirăm ori să expirăm, dacă să ne retragem degetul atunci când vine în contact cu o suprafaţă fierbinte, nu suntem făcuţi să ne îndoim că s-a făcut dimineaţă, că ne-am trezit, că ne e foame sau sete ş.a.m.d. Luăm totul aşa cum se prezintă sensibilităţii şi minţii noastre, nu doar în ce priveşte reflexele noastre necondiţionate, dar şi în privinţa aspectului lumii înseşi. Dacă am fi asimilat ideea că pământul se învârte în jurul soarelui până acolo încât să o percepem ca pe un dat senzorial, realitatea s-ar zdruncina din temelii, căci e greu să mergi pe un teren alunecos, darmite să-ţi menţii echilibrul pe unul care zboară în spaţiul cosmic, nesprijinit pe nimic, cu o viteză ameţitoare? Chiar atunci când informaţiile noastre contrazic senzorialitatea noastră, mintea se supune încă senzorialităţii, datelor de primă instanţă, aparenţelor. Între opinie şi cunoaştere, între doxa şi episteme, sorţii par să cadă mereu, în ciuda certitudinilor raţiunii, în dreptul primeia, în dreptul părerii şi părelniciei favorabile vieţii.

Fiinţele raţionale au de a face cu ceea ce se numeşte azi disonanţă cognitivă. A accepta că realitatea e altfel decât o crezi este o încercare esenţială pentru fiinţa umană, de a cărei realizare depinde evoluţia noastră de fiinţa cunoscătoare. O evoluţie distinctă, dacă nu chiar diferită de linia ei biologică, căci dacă raţiunea îmi arată, inexorabil, că cerul de deasupra mea este de fapt negru, perceperea lui ca albastru este un *fapt* senzorial – căci nu aş putea supravieţui dacă nu aş lăsa simţurile să-şi urmeze calea, dacă le-aş impune adevărul minţii mele. Omul de ştiinţă, omul cunoaşterii în genere, este un om dublu, un om care trăieşte de fapt în două universuri, unul senzorial şi unul mental, de cele mai multe ori contradictoriu unul celuilalt. Imaginea savantului distrat trebuie luată într-un înţeles literal al termenului dis-tras: a fi tras în două părţi diferite.

Biologic, suntem condiţionaţi să convertim informaţiile în direcţia simţurilor noastre şi de aceea vom încerca să acomodăm incomodele adevăruri ale minţii cu ceea ce (pare că) serveşte vieţii noastre biologice. Uneori ne iese, alteori nu ne iese. Când nu ne iese – şi nu ne iese de cele mai multe ori – va trebui să adoptăm un comportament schizoid, să adoptăm o personalitate disociată: adevărul de o parte, viaţa de alta. Aceasta e fundamentul antropologic al ticăloşiei (a cărei definiţie ar putea fi aceasta: a te comporta în contra propriilor principii la care pretinzi că aderi, în care crezi sau, cel puţin, în care crezi că crezi) pe care o condamnăm moral fără să ştim că, dacă am fi consecvenţi (un alt imperativ moral), ar trebui să ne blamăm întreaga existenţă unde a fi este egal cu a fi ticălos. Când simţul comun spune că viaţa în genere, socială, amoroasă, profesională, se întemeiază pe compromis, pe disponibilitatea de a face compromisuri (cu atât mai perfide cu cât nu sunt compromiţătoare) – nu se referă la altceva.

Rămânem însă permanent cu această frustrare cognitivă. Nu ne place când nu avem dreptate, nu ne place să nu avem dreptate! Şi nu ne place când viaţa pe care o ducem ne contrazice ideile în care credem. Unul dintre idealurile cele mai mari ale umanităţii, este atingerea înţelepciunii, adică punerea în acord a gândirii cu viaţa trăită. Filosofia, dar şi religia, revendică, fiecare în felul ei, capacitatea de a ne învăţa cum să ajungem la un asemenea acord, ne promit ştiinţa de a *nu* face compromisuri. Sfântul, martirul, filosoful executat sau exilat sunt imaginile exemplare ale unui model de om deplin care trăieşte numai în conformitate cu adevărurile sale, iar dacă conflictul dintre gândire şi viaţă e ireconciliabil, este dispus să rămână pe calea adevărului şi al gândirii, şi să părăsească viaţa. Căci numai Fiul Omului (Paradoxul însuşi, conform lui Kierkegaard) poate îmbina cele două contradicţii, poate fi Calea care uneşte Adevărul şi Viaţa („Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa" – Ioan, 14:6)

A o face pe niznaiul. Prostia ca strategie de coping

Mai rămâne totuşi o cale, şi aceasta este tot mai urmată de omul zilelor noastre. Adoptarea, programatică, principială, a ignoranţei, a neştiinţei, mergând până la mimarea prostiei. Nu e vorba, în niciun caz, de înţelepciunea socratică (ştiu că nu ştiu) care urmărea totuşi dobândirea adevărului sau cel puţin a clarificării unor idei, ci despre o viclenie prin care omul evită „crampele mentale" produse de diferite situaţii complicate de viaţă prin, nici mai mult nici mai puţin, „a o face pe prostul", a le ignora, a se face că nu ştie de ele, că nu ia cunoştinţă sau că nu realizează importanţa lor. Pentru a evita frustrarea epistemică oamenii îşi reduc sau chiar anulează căutarea adevărului, imboldul spre cunoaştere. În definitiv, poţi să greşeşti doar atunci când ai un punct de vedere, când nu ai niciunul – eşti în afara greşelii şi al frustrării epistemice. Tot mai des se face simţită această strategie a ignoranţei – a cărei manifestare ontică este ignorarea, indiferenţa faţă de problemele fundamentale – pentru a te ţine departe de anxietatea dată de frustrarea epistemică. A fost o vreme în care să nu ştii era o ruşine existenţială pe care încercai să o acoperi fie printr-o cunoaştere reală, fie printr-una aparentă, important era să nu se vadă că nu ştii. În off-side argumentativ, câte unul schimba pe nesimţite subiectul dezbaterii sau obiectul întrebării, altul inventa un răspuns sau emitea fraze atât de alambicate încât nimeni nu mai înţelegea nimic (aceste situaţii sunt surprinse atât de spectaculos în dialogurile lui Platon). Pe vremuri, când opreai un trecător întrebându-l de o adresă, acesta era în stare să te inducă în eroare, confabulând asupra topografiei oraşului decât să recunoască că nu ştie (iar dacă, totuşi, îşi mărturisea ignoranţa, formula era *„îmi pare rău,* dar nu ştiu". Neştiutorul se scuza pentru neştiinţa lui, neştiinţa era în sine un lucru regretabil, neplăcut, dacă nu chiar o vină!) Desigur, recunoaşterea neştiinţei – în anumite cazuri, cum este acesta din urmă – e meritorie, dar în ultimul timp se exagerează în celălalt sens. Oamenii nici nu mai au răbdare să asculte întrebarea că deja dau din umeri a nepăsare sau neştiinţă. „Nu ştiu, nu mă întreba!" „Nu ştiu, nu-mi cere!" Ni s-a întâmplat tuturor să ne aflăm într-o situaţie limită, cum ar fi cea a unei boli – fie a noastră, fie a unor apropiaţi – şi, întrebând în toate părţile, cunoscuţi, rude, apropiaţi de un medic bun sau de o posibilitate de tratament, să ne trezim cu acest „nu ştiu!" pe care îl primim în plin ca pe o formă de *refuz asolut*, unul care îţi închide gura definitiv şi prin care cel căruia i-am solicitat ajutorul se sustrage sustrage total, exonerându-l – fără drept de apel! – de neintervenţionism. Ce poţi să mai spui unui om care nu ştie şi recunoaşte deschis că nu ştie? Neştiinţa nu doar că nu mai este cuplabilizabilă, dar recunoaşterea, asumarea ei pare să fie, cum spuneam, potrivit noilor standarde morale, meritorie.

A spune nu ştiu – este, poate, noua formă de autoprotecţie, de izolare, de baricadare faţă de posibilele solicitări ale semenului, este lipsa de solicitudine la superlativ şi implacabilă. Un om competent, ştiutor, înţelept este, dimpotrivă, susceptibil de a fi solicitat în toate felurile posibile. Dacă, de pildă, eşti proaspăt primit într-o universitate, şi ştii germană – ţi se poate cere să te angajezi la o traducere grea şi neinteresantă, iar refuzul nu va cădea deloc bine. Cât de comodă este, spre deosebire, situaţia celui care nu ştie germană. Există, desigur, varianta să ştii şi să nu se ştie că ştii – dar e destul de greu de pus în practică, mult mai simplă fiind ignoranţa reală, ingenuitatea, simplitatea minţii. Nu doar de noianul de informaţii se apără mintea noului om prin acest program existenţial al ignorării şi ignoranţei, ci de solicitările care, nu-i aşa?, te pot acapara, îţi pot răpi timpul, te pot copleşi. Analfabetismul funcţional despre care se tot vorbeşte în ultima vreme este, într-adevăr, funcţional, este o formă de adaptare la viaţa pândită de peste tot de prădători ai disponibilităţii noastre, aşadar este o formă negativă de exprimare a voinţei şi a libertăţii. Ignoranţa actuală este o retragere, o

(continuare în p. 27)

Neştiutorul se scuza pentru neştiinţa lui, neştiinţa era în sine un lucru regretabil, neplăcut, dacă nu chiar o vină!) Desigur, recunoaşterea neştiinţei – în anumite cazuri, cum este acesta din urmă – e meritorie, dar în ultimul timp se exagerează în celălalt sens. Oamenii nici nu mai au răbdare să asculte întrebarea că deja dau din umeri a nepăsare sau neştiinţă. „Nu ştiu, nu mă întreba!" „Nu ştiu, nu-mi cere!"

eseu

Mircea Bârsilă

Poezia lui Ioan Moldovan (1952- 2024)

Primul volum de poezii al lui Ioan Moldovan (***Viața fără nume***, Editura Dacia, 1980), unul dintre cei mai importanți poeți contemporani, cuprindea trei poeme ample (*Viața fără nume*, *Cu tandrețe, din malaxor* și *Lentilă*), care afirmau un discurs poetic nou: „al dispozițiilor sufletești aflate în relație antagonică față de real, întrucât lirismul se naște din scrutarea atentă a existenței banale, cu episoade prozaice care nu mai coincid cu aspirația ideală a subiectului liric" (Nicolae Oprea, *Ioan Moldovan sau viața poetului printre fantasme,* în ***Printre optzeciști. După Școala de la Târgoviște***, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2018, p. 26).

Multe dintre motivele din această carte - raportul dintre condiția *poemului* și viața intimă a *poetului* (ce poate să *întrerupă* scrierea poemului, spre a elabora o scrisoare adresată mamei), poemul ca „sunet continuu" sau ca simplă „întocmire verbală", adică „altceva decât viața"- se vor regăsi, în alte veșminte lirice, în următoarele volume.

Între factorii particularizanți ai poeziei lui Ioan Moldovan se află știința de a evita capcanele retorismului, gălăgia superficială (cum a numit-o Marin Mincu) și felul în care discursul se rupe și se reînnoadă, în fuga sa de la o imagine la alta, în scopul unei moderne insolitări a mesajului.

Poetul preferă lectura, cu un zâmbet îngăduitor, a realului și cu un soi de candoare copilărească, pe jumătate sinceră, pe jumătate trucată, ce facilitează ambiguizarea datelor concrete ale banalului: ,,P-ormă se făcea că/două fete culegeau struguri direct din cer/(asta este o copilărie)/eram pe-acolo parcă/doar spre a vedea/picioarele ridicându-se din pământ/eram pe-acolo doar pentru a pune/obrazul când pe o rândunică înroșită/când pe o grămăjoară albastră de mentă,/eram pe-acolo/doar pentru a trata aerul/în vederea visării de mai apoi" (*Poveste*, în ***Exerciții de transparență***, 1983); ,,Cum te-ai apleca să scrii o cerere/pe frunza de oțetar/și între timp să se deschidă o pădure/și în ușă să se ivească un copil/și dincolo de el, pe masca surâzătoare/să picure fragmentul de lapte/al iernii" (*Pastel,* în ***Insomnii lângă munți***, 1989); „Domnul acesta fără grabă/în parc, pe puntea subțire, la cafenea,/cu capul său masiv cioplit din topor/înghite timpul din preajmă și lasă goluri care înverzesc/ca apa-n luna iulie" (*Ocupantul*, în ***Arta răbdării***, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993).

Concepția lui Ioan Moldovan despre inspirație oscilează între figura *doctei puella* (care îl avertizează, când peste umărul său „se întinde degetul mainimicului/și se hrănește" și pe care, „mică și vânătă", poetul o ia în brațe, tandru, și o îmbracă grijuliu cu hăinuțele scoase din dulap, în timp ce ea plânge și „ferestrele transpiră") și cea a *Îngeriței* a cărei apariție, deși nu produce o răvășire lăuntrică totală („Vine în pragul odăii îngerița/ cu șoldurile inutile, cu sânii autarhici, cu/ mormăitul unei mohorâte repulsii/ Aruncă trufașă cenușa, deschide sertare, deșertă mainimicul/ notează-n condicuță starea de fapt" – *Scurtă proză,* în ***Arta răbdării***,) are, totuși, ușoare asemănări „comportamentale" cu *daimonul* lui Nichita Stănescu din *Nod 28* („Daimonul meu vine de departe/ în gazda făpturii mele,/ eu știu când vine căci mă izbește/ cu ploi de stele,/ îmi umflă gleznele, țiitoarele mersului,/ îmi pâlpâie inima ca pe o flacără,/ îmi usucă limba ca pe un deșert sălbatic/ pe care numai leul din leoaică se adapă,/ îmi spulberă ochii ca pe două spurcăciuni ale vederii,/ se șterge cu sprâncenele mele,/își pune el cuvântul în creierul meu,/ albindu-l cum cerul le-a albit pe stele/ și uită să spună de ce a venit/ și pleacă mai falnic decât tot universul/ și mie îmi lasă ca amintire doar versul/ și cuvântul aurit"...).

În poezia lui Ioan Moldovan din această etapă, îngerii au mustață, sunt „scârboși, binevoitori" (*În apă și sare*), iar soarele este „o lătură chihlimbarie": „Negreala exotică a paradisului curge pe sub ușă/(...)/soarele – o lătură chihlimbarie peste ce-a fost,/ce este ce va fi: ni s-au învinețit deja trupurile de copii/ vătămați" (*Numai noi sîntem perfecți*). Comentând versurile cu „îngeri nu numai decăzuți, ci și repulsivi" și cele despre soare și negreala exotică a paradisului, criticul literar Gheorghe Grigurcu conchide: „Stihurile sale sunt incredule și sfidătoare, niște veritabile <<versete satanice>> (Gheorghe Grigurcu, *Pornind de la „versetele satanice"*, în ***Poezie română contemporană*** II, p. 145).

Declinul vitalității măcinate de insistenta presimțire a inevitabilului sfârșit și continua agresiune a derizoriului – numit *mainimicul* -, care face din realitatea cotidiană „o pată de infern" (sintagmă ionbarbiană), implică necesarul apel la „arta răbdării".

Rolul de om obosit (din ***Tratat de oboseală***, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 1999), trăit în fața identității repetitive a unor fenomene („ce ninge a mai nins"), este realizat în termenii unui rafinat „autoportret" ale cărui culori sunt *solitudinea*, *melancolia*, *tristețea, ironia* și *autoironia*.

Când sinceritatea începe să dobândească o greutate prea mare și un contur tot mai ferm, este schimbat, surprinzător, registrul emoțional, în favoarea autoironiei sau a unei priviri în răspăr asupra existenței și propriei biografii. Răbdarea, ca artă, este necesară mai ales în confruntarea cu permanenta senzație thanatică de care se simte agresat chiar și în „Olimpul" său intim (*laboratorul poetic*): „Nimeni să nu intre: mor tot timpul/ După această perdea, ce dracu`!/ Ce-i de văzut, ce, în olimpul/ Acesta nici profan și nici sacru" (*Să ne rugăm*, în ***Arta răbdării***).

Adesea, surâsul inocent lăsă locul unei grimase cu statutul de semn al unei mocnite tulburări interioare ajunse la cotele oboselii metafizice și care frizează, astfel, revolta. O revoltă inutilă: ,,Ce am trăit? Când? O uitare devenită carne/ grea și obosită. Câinii altora latră/ un creier de vară îngrămădind de toate/ și totuși cu mari goluri/ Miros de lapte și cimitir/ Spaima unui trib știind/ că mama unuia dintre noi tocmai naște/ Femei spaime și râsete și toate poveștile/ celor mari – absenți totdeauna/ Când ajung la suprafețe în jurul gurii/ aceeași vânătă tristețe: ce am trăit, când?" (*Feerii spaime,* idem).

De obicei, poetul refuză transfigurarea realului, preferând să vorbească despre lucruri prozaice, pe care le vede „așa cum sunt" și despre ființe anonime (a căror viață „nu are nume"): „Acela e drumul și aceea a fost/ o turturică de la sf. sec XX /(...)/ ea s-a făcut țăndări/ lovită de aripa limuzinei/ un viscol gri-roz de pene/lângă expoziția de scripeți a orășelului" (*Acesta e drumul*, în ***Avantajele insomniei***, 1997).

În anumite momente, subiectul liric surprinde secvențe suprarealiste (un cap de țap trece prin aerul înălțimilor, printre păsări zboară cărți deschise, el însuși levitează, ușor ca un erete), iar obișnuitul vitalism diurn, un vitalism fals-euforic, dirijat, asumat cu prudență, în felul în care este sărutată o sabie („*Scriu cu aceeași grijă cu care sărut o sabie*", spune poetul în ***Avantajele insomniei***), se înclină spre vicleniile unui scepticism încă neclar: ,,Acum când sunt orb și nici cu gândul nu mai văd/ o să ai tu grijă, Doamne, să aflu tot/(..)/ nu știu, nu știu/ ce se mai poate ori ce nu se mai poate" (*Acum*, în ***Tratat de oboseală***).

Aduse în rama poemului, secvențele decupate din realitate sunt supuse unui proces de adaptare la funcționarea *echivocă* a textului. Sub masca obiectivității, Ioan Moldovan este mai degrabă un *restaurator al derizoriului* decât un colecționar de imagini fixate în contingentul erodat de banalitate.

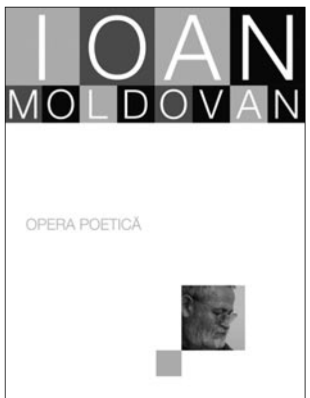
Într-o altă serie de poeme (*Vizionarea unui poem*, *Traversând peretele* sau *Frigia de sub sălcii*), palpită o intenție polemică generată de o „furie bruscă" în fața realului „format din labirinturi suprapuse sau supraexpuse" ori, pur și simplu, lipsit de pretinsa idealitate: „Nu-mi vine să recunosc dar eu am văzut cai care nu/străluceau de frumusețe, mergeau prin lanul de tutun și/ nu cred că împovărarea lor avea ceva ideal dar nu-mi/ vine să recunosc că tatăl meu nu e o sărbătoare plângând/ pe umăr de-a stânga unde începe lanul de tutun dar/ nu-mi vine să recunosc că am spălat cu plăcere podelele/ de mireasma de oțet a morții".

Precizările metatextuale („Soarele se turtește la orice eroare de limbă/dar spre seară eu nu șterg nimic/spun propoziții enorme/mai complicate decât filigranul pardoselii spre paradis"), menite să energizeze intenția polemică, susțin liric dorința de a repara lumea – mai exact, feluritele non-semnificații ale ei – care i se arată în fragmente și imagini urâte și a căror abundență exprimă o tristă „desistematizare" a realului. În astfel de texte, ironia se manifestă caustic, viziunea este susținută de ideea de degradare a lumii, iar spaimele se nutresc dintr-o simbolistică a răului, în conformitate cu expresionista poetică a „integrării infernalului": „Alături o bătrână/ (pentru care am avut cele mai bune/ sentimente)/pune iar răul în față/ se învelește și piere".

O altă direcție a poeziei lui Ioan Moldovan este aceea din ,,prozele scurte", în care sunt consemnate, la fel ca într-un jurnal intim, felurite „scene" din viața de zi cu zi, nostime frânturi de conversații (între care și aceea a unei telefoniste de la o Primărie cu cineva care a greșit numărul de telefon), impresii, observații, felurite nimicuri (,,mainimicuri") etc. Poetul înregistrează, amuzat, clișee de comportament și de limbaj, în spiritul *poeziei proiective*, asumându-și, sub protecția autoironiei sau aceea a unei necesare pactizări cu derizoriul, rolul de *distrugător de clișee.* În textele din categoria „prozelor scurte", sensul direct, imediat, legat de aparentul grad zero al expresivității, este manipulat în așa fel încât își pierde, în cele din urmă, conturul, spre a putea să fie absorbit de *poezia de atmosferă*: Așa că am intrat în hanul ace-/ la, un han de doi bani, de mahala, cu o barmaniță muncită, tristă/ chiar. Și-auzi, tu, am cerut suc! Suc galben, suc roșu. Și-auzi, tu,/ de frumosul de mine s-a apropiat doamna barmaniță și, vezi, tu,/ avea părul obosit, trist chiar, cu o cărare pe mijloc, severă, aproape/ bătrână. Și măcar că mai erau de față vreo trei mușterii – la/ sucuri! –/ m-a îmbrățișat./ Mă îmbrățișa cu duioșie și-mi șoptea:/ Am treizeci. Era o parolă? erau anii ei, ai mei? Ce era, ce?/ – disperarea ei e viață, dorința ei amenințată? Un hohot scurt./ Spune, tu" (în ***Tratat de oboseală***).

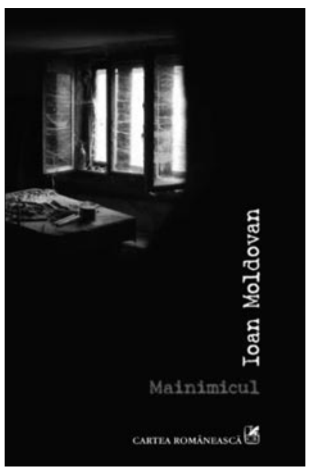

Tensiunea lirică a poeziei sale – o poezie a „cotidianului trăit și visat în același timp" - se naște din sondarea stărilor specifice unui spirit solitar și care preferă efectele de implozie ale poeziei și, implicit, ordonarea atentă a relației dintre prospețimea imaginilor și fulgurația meditativă, adesea, sarcastică, pe tema „mainimicului" ce „ curge șiroind sumbru" peste tot.

În această etapă, liniile parcursului liric tind spre același punct de convergență aflat în miezul unui limpede și complex program poetic. Un program a cărui afiliere la poetica postmodernă nu este doar formală, ci una substanțială constând, sub aspect atitudinal, în asumarea ipostazei de observator al spectacolului lumii contemporane căreia derizoriul îi afectează, printr-o continuă agresiune, echilibrul.

În volumul ***Multe ar mai fi de spus*** (Editura Cartea Românească, 2020), scurtele scenarii – ce conțin notații prozaice (folosite cu înalt meșteșug literar) și reflecții sceptice învelite într-o ironie fină – se constituie într-un subtil și modern discurs necosmetizat: "Așa chefuim noi plimbăm degetul mijlociu pe îndoitura foii luăm/ o gură de bere mai scriem un rând acum spre seară la fînele verii/ când amenajarea melancoliei lasă mult de dorit/ când mai întâi trebuie să revedem niște materiale" (*dimineața pe terasa La nuiele*). Un discurs ce constă, în primul rând, în trăirea lirică a „sentimentului de oboseală, de plictis, de insatisfacție și declin, de iritare și dezgust față de viață. E ceea ce latinii (un Pliniu cel Bătrân, de pildă) numeau *taedium vitae* sau *taedium vivendi*" (Dan Cristea, coperta IV a acestui volum).

O mare parte dintre poeziile aflate în ***Multe ar mai fi de spus*** sunt, în esența lor, „texte îngândurate". Un text îngândurat – așa cum a fost definit – conține un sens suplimentar neexprimat, dar căruia celelalte sensuri îi țin un loc liber și un semnificat. „El exprimă inexprimabilul, nu neexprimatul".

Dan Marius Cosma

Limacşii

Până atunci încercase fiecare să scape de limacşi cum putuse. Cum auzise. Sau cum văzuse pe internet. Unii îi culegeau pur şi simplu şi-i înecau în vase cu apă. Sau îi stârpeau cu sapa. Alţii îi prindeau şi-i aruncau peste gard, în curtea vecinului. Câţiva au presărat în jurul culturilor granule anti-melci, destul de scumpe şi totuşi prea puţin eficiente din pricina ploilor. Au pus şi var, şi recipiente cu bere care să-i momească, au pus şi rumeguş în jurul răsadurilor. În zadar.

De-ar fi fost comestibili, mulţi ar fi făcut bani frumoşi din vânzarea lor. Fiindcă, mai ales în zilele ploioase, colcăiau cu miile prin grădinile şi curţile sătenilor. Însă erau nişte melci fără casă, majoritatea de culoare brun-roşietică, ce devorau cam tot ce întâlneau în cale: răsaduri, flori, căpşuni, dude... O adevărată invazie de limacşi, cum nici măcar moş Ambrozie nu ţinea minte să fi văzut vreodată.

- Eu fac nouăzeci şi doi de ani mâine-poimâine, zicea el, dar aşa ceva n-am mai pomenit. Şi câte n-am văzut eu în viaţa mea!

- Ce-ai văzut? sări numaidecât autorul acestor rânduri. Povesteşte-ne şi nouă!

Nu prea îl interesau melcii; în schimb murea de curiozitate să afle ce i se întâmplase lui moş Ambrozie pe parcursul celor nouă decenii de viaţă. „A prins războiul, gândi el, foametea din ´46 - ´47, comunizarea ţării, inundaţiile din primăvara lui 1970...”

- Lasă, dom´le, că nu-i momentul, îi ciunti şirul gândurilor un ins negricios, ce suferise mari pierderi din cauza limacşilor. Mă mir că tocmai dumneata spui asta! adăugă, dispreţuitor. Dacă ţi-ai propus să scrii despre melci, atunci aşa rămâne. Nu ne apucăm acuma să schimbăm lucrurile din mers!

- Taci, omule, îl prinse de mână nevastă-sa, temătoare.

- Ce, crezi că mi-e frică de el? strigă bărbatul, furios. Puţin îmi pasă ce face cu mine! Îl bag în p... mă-sii cu cărţile lui cu tot! Ţara arde şi babele se piaptănă! Numai la noi se poate întâmpla aşa ceva!

- Aşa e! îi ţinu isonul cineva.

Erau acolo vreo zece persoane. Se adunaseră în drum, între două ploi, să caute soluţii la nenorocirea abătută asupra lor. Autorul lăsă capul în pământ, să nu i se vadă văpăile ce prinseră să-i ţâşnească din ochi.

- Domnilor, să ne calmăm, zise un sfrijit cu o barbă ascuţită, căruia i se spunea Barbăncioc. Haideţi mai bine să vedem cum scăpăm de păcătoşii ăştia...

- Păcătoşii suntem chiar noi, zise o bătrână cu ochii bulbucaţi şi glasul sugrumat de emoţie, parcă copleşită de importanţa propriilor rostiri. Iar asta-i plaga cerească trimisă de Domnul pentru păcatele noastre. Aşa să ştiţi, o plagă!

Negriciosul nu mai spuse nimic. Îşi aprinse o ţigară şi se depărtă grăbit, urmat de nevastă-sa, care aproape alerga pe lângă el.

- Nu-l luaţi în seamă, veni lângă autor Barbăncioc, ştiţi doar cum îi este felul. E supărat şi el pentru pagubele suferite. Avea o seră grozavă şi într-o singură noapte s-a ales praful de toată munca lui. Oameni buni, cum o scoatem la capăt cu nenorociţii ăştia? strigă el, cu o deznădejde exagerată.

- Domnu´ autor, eu ţiu minte şi acuma ce mi-o povestit tata, spuse moş Ambrozie. Când se înfoca prea tare ţeava mitralierei, se pişau pe ea. Şi trăgeau mai departe şi ruşii cădeau ca seceraţi. Da´ mereu veneau alţii din spate, în valuri. Aşa-i şi cu melcii ăştia. Omorâm cu sutele, cu miile, şi tot nu scăpăm de ei. Mare necaz pe capu´ nostru, domnu´ autor.

- Ar trebui să încercăm cu sare, se apropie anevoie o femeie supraponderală, cu pielea trandafirie.

- Cu sare? Ce fel de sare, obişnuită? Sau sare de lămâie? Ori sare de mare? întrebară câţiva, deodată.

- Bine, mă, de unde naiba să avem noi sare de mare? chicoti paraclisierul.

- Cu rugăciuni n-aţi încercat? reveni bătrâna cu ochi de broască. Rugăciuni venite din inimă, cu dragoste şi smerenie...

- Ia mai scuteşte-ne cu rugăciunile tale, Leontino, că nu ne ajută cu nimica! Să fim serioşi! Cu sare de bucătărie, zici?

- Cu sare de bucătărie, repetă femeia supraponderală. Eram ieri la doctor şi, până să-mi vină rândul la consultaţie, i-am întrebat pe cei de-acolo dacă n-au melci în grădini. Uite, ai fost şi tu de faţă, Leontino, să nu ziceţi că umblu cu vorbe... Unii ziceau că au, alţii că n-au... Da, da, sunt şi care n-au... Puţini, da´ sunt. Povesteam noi acolo şi iese asistenta din cabinet de la dom´ doctor şi zice: „Puneţi sare pe ei.” A auzit ea nu ştiu unde chestia asta, zicea că-i o metodă ieftină şi bună...

- Şi ai încercat, cum e?

- Io nu mă pot apleca la ei. Iar Mircea meu umblă tot beat, nu-i pasă că ne mănâncă melcii...

- Şi atunci, ce mai aşteptăm? zise Barbăncioc. Staţi că acuma dau fuga până acasă, să vedem dacă funcţionează metoda asistentei! Bine că ţii secretul pentru tine, Florico!

- Cum îl ţin, mă tolomacule, dacă am venit să vi-l spun şi vouă? îl certă femeia, parcă sufocându-se, şi se înroşi toată. L-ai auzit, domnu´ autor?

Dar autorul nu catadicsi să-i răspundă şi se uită spre moş Ambrozie:

- Te ascult.

- Era toamnă, zise moş Ambrozie, şi într-o zi, pe când purtam gunoi pe câmp împreună cu frate-meu, numa' vedem multă armată venind spre Măriuş dinspre Lipău. Erau unguri şi nemţi. O intrat în satul aproape pustiu... Că, de teamă, când i-o văzut că vin, măriuşenii s-o ascuns prin păduri. Cătanele o început să cotrobăiască prin case, le-o dat fân la cai, beau vin şi puşcau găini. Mulţi dintre ei vorbeau româneşte, că erau români luaţi în armata ungurească. Asta o durat vreo patru zile. Oamenii stăteau în timpul ăsta în pădure şi ne trimiteau pe noi, copiii, după mâncare şi fân la vaci. Nişte soldaţi aveau instalată o mitralieră în spatele unui gard de nuiele, povesteau între ei şi, când am trecut pe acolo, i-am auzit spunând ceva de oroszok şi nu mai ştiu ce, da' asta însemna că vin ruşii... Ruşii aşteptau în pădurea Vlădiciei. O trimis un fel de sol, călare pe un cal alb, să vadă dacă trag ungurii în el. Da' ungurii nu l-o puşcat. S-o întors rusu' înapoi la tovarăşii lui. Apoi o început să tragă cu tunurile. Într-o sâmbătă sara o căzut în pădure un plumb de tun, nu departe de noi. N-o rănit pe nimeni, da' atunci oamenii s-o hotărât să iasă de acolo. O venit înapoi în sat. Tăt în sara aceea, un ofiţer ungur, călare şi el şi tare nealcoş îmbrăcat, o dat urgent nişte ordine, după care cătanele, căruţele şi tunurile s-o pus în mişcare şi o părăsit Măriuşu'...

Până atunci încercase fiecare să scape de limacşi cum putuse. Cum auzise. Sau cum văzuse pe internet. Unii îi culegeau pur şi simplu şi-i înecau în vase cu apă. Sau îi stârpeau cu sapa. Alţii îi prindeau şi-i aruncau peste gard, în curtea vecinului. Câţiva au presărat în jurul culturilor granule anti-melci, destul de scumpe şi totuşi prea puţin eficiente din pricina ploilor. Au pus şi var, şi recipiente cu bere care să-i momească, au pus şi rumeguş în jurul răsadurilor. În zadar. Au murit mulţi melci, dar au apărut şi mai mulţi, care continuau să distrugă grădinile, să se urce pe garduri şi pe pereţi, să intre în case.

Şi acum, iată, voiau să încerce cu sare. Sarea se găsea pretutindeni şi era ieftină. Cinci lei cutia de un kil la magazinul din deal. Cinci lei şi cincizeci de bani, aceeaşi cutie, la magazinul din vale. O nimica toată. Numai să le fie de folos. Uite că vine şi Barbăncioc cu solniţa albă, plină, încercând să scape de Tetelu, un câine mic ce tot ţopăie în jurul stăpânului crezând că ţine-n mână un os.

- Pleacă, mă, de aici, nu vezi c-am treabă? Tetelu!

- Hai odată, omule, că ne prinde ploaia! strigă careva, aruncând o privire piezişă spre cerul vineţiu.

- Duminică dimineaţa, urmă moş Ambrozie, eram cu vacile. Ţiu minte că o ieşit un soare tare fain după atâtea ploi. Când deodată, dinspre dealu' cu mănăstirea, îi văd că ies din pădure ca furnicile, numa´ negru era dealu' de ei: veneau ruşii! Io aveam un mânz. Şi când o ajuns lângă mine ruşii, unu' dintre ei o vrut să puie şaua pe mânz şi să-l încalece. Da' mânzu' nu l-o ascultat. Aşa că mi l-o lăsat. Da', în sat, pe toţi caii i-o luat. A lor nu mai puteau trage aşa bine şi trebuiau schimbaţi. Şi apoi tăt o venit ruşi, nu se mai opreau. Din octombrie şi până la Crăciun tăt o venit. Blăstămaţi rău. Fetele şi femeile şedeau ascunse prin podurile şurilor, să nu fie batjocorite. Beau până se cufureau pe ei, să mă ierţi... Pe Budai Gheorghe l-o văzut că are ceas. „Dă-mi ceasu´ tău”, o zis un soldat, cu toate că mai avea câteva la mână. Budai n-o vrut să-i deie ceasu´, şi atunci soldatul beat l-o puşcat pe loc...

- Aşteaptă o clipă, moş Ambrozie, îl opri autorul, şi îşi îndreptă privirea spre mulţimea adunată în jurul lui Barbăncioc.

Sfrijitul ochi, pe marginea şanţului, un limax dolofan şi se aplecă deasupra lui. Le porunci oamenilor să se dea puţin la o parte, să vadă ce face. Luă sare din solniţă şi presără din belşug peste biata moluscă. Aceasta tresări la atingerea sării şi se chirci brusc. Apoi corpul i se destinse şi începu, uşor, să se unduiască, să deschidă gura şi să-şi mişte antenele. O agonie mută. Parcă fierbea toată, într-o baltă de mucus.

- L-a luat dracu´! se îndreptă de spate Barbăncioc, triumfător. Uite-l cum se dezintegrează! E gata! Kaput! Să-i dea Dumnezeu sănătate la doamna asistentă! Pe ei, fraţilor! Ce staţi şi vă holbaţi?! Mergeţi acasă, puneţi mâna pe sacii cu sare, pe cutiile cu sare, umpleţi solniţele şi haideţi să le venim de hac ticăloşilor! Dumnezeii şi grijania cui i-o făcut!

- Nu huli, spurcatule! se cutremură baba Leontina făcându-şi repede cruce. Doamne, ai milă de sufletul lui, că nu ştie ce face!

- Nu ştiu? Aşa zici tu, Leontino, că nu ştiu? strigă Barbăncioc, cu o sclipire stranie în priviri. Uite că ştiu! zise el, şi vârî iar trei degete în solniţă şi presără puţină sare peste baticul bătrânei, făcându-i pe cei de faţă să izbucnească în hohote de râs. La atac, fraţilor!

Într-o clipită, ca la comandă, toţi sătenii alergară spre casele lor după sare. Baba Leontina şi Florica se mişcau mai greu, ceilalţi se întorceau deja când ajunseră şi ele în curţile lor. Autorul, moş Ambrozie şi Barbăncioc rămaseră locului. Ultimul, frânt de spinare, condimenta limacşii cu sare şi cu piper, râzând şi înjurând de mama focului, ca şi cum ar fi fost posedat.

- Uite, domnule autor, cum îi ia naiba pe toţi! Mama lor de bandiţi! Le-am venit de hac, în sfârşit! Ia şi tu, mă, nişte sare iodată! Aşa! Cine dracu´ te-a pus să vii aici? De ce-ai venit aici, mă? De ce vrei, mă, să mă faci mai sărac decât sunt? Ce rău ţi-am făcut eu ţie, de vii să mă ruinezi? Nu ţi-a ajuns cât ai avut? Aveţi mai mult decât toţi şi încă vă mai trebuie! Nu vă mai satură Dumnezeu de pământ! Ţine sare, f... sarea mă-tii să-ţi f...!

Autorul se întoarse spre bătrân, îndemnându-l astfel să-şi continue povestirea.

- Era unu´ în sat, spuse moş Ambrozie. Pătru îi zicea. Atunci, în toamna lui ´44, o şezut la el în casă un ofiţer rus. Vreo săptămână o stat rusul. Şi într-o zi i-o dat lui Pătru sarcina să-i cureţe cizmele. Omul o ieşit afară pe târnaţ şi s-o apucat de treabă. În vremea asta, ofiţerul îşi făcea de cap cu Anuţa, cu nevastă-sa. Lui Pătru i s-o părut că aude ceva, s-o ridicat şi s-o uitat pe fereastră. Şi s-o făcut negru de supărare. Arma rusului era afară, lăsată nesupravegheată. O pus mâna pe ea, o dat buzna în casă şi o tras. Nu l-o omorât pe ofiţer, l-o nimerit în braţ, da´ măcar l-o dat jos de pe nevastă-sa. După isprava asta, o fost musai să fugă de acasă. O stat ascuns în pădure până s-o dus ruşii din sat...

- Mai las-o naibii de poveste, moş Ambrozie, făcu Barbăncioc, dintr-odată supărat. N-ascultaţi, domnule autor, toate balivernele!

- Tu vezi-ţi de melcii tăi! strigă moş Ambrozie, atins. Astea nu-s baliverne, sunt lucruri adevărate! Istorie care nu se predă la şcoală! Nu-i place, că-i vorba de bunicu-său, adăugă el, cu glas coborât. Toată lumea ştie că rusul acela o fost tata lui tată-său...

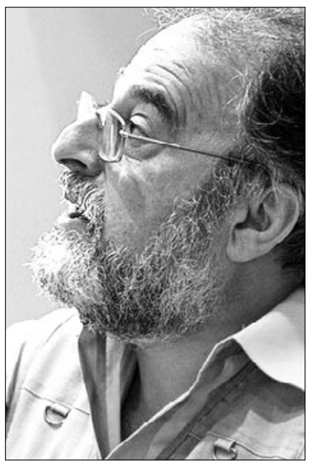
Deodată se auzi o detunătură înăbuşită. Un minut mai târziu începură să cadă primele picături de ploaie. Autorul privi în jurul său, istovit. Văzu prin curţi şi grădini oameni cu tot soiul de recipiente din care presărau sare peste limacşii ce le cotropiseră pământurile. Mai cu seamă copiilor le plăcea tare mult îndeletnicirea asta. Se luau la întrecere care omoară mai mulţi melci, îi auzeai cum numără fiecare... 71, 72, 73... 208, 209... Hai, încă unu´... 300!!! În urma oamenilor, pământul se acoperi cu bale alb-maronii şi cadavre despuiate de limacşi, ieşiţi din propriile mantale...

Apoi lumea toată se întunecă, ploaia se înteţi şi oamenii intrară în casele lor. Doar paraclisierul alergă spre biserică, să tragă clopotele. Resemnat, autorul dădu să închidă uşa şi să încheie această proză; când, prin gheaţa mare cât oul de porumbel, ce izbea pământul, zări o făptură cenuşie venind spre el. Părea a fi o femeie. Se apropia grăbită, pe mijlocul drumului, şi gheaţa lovea în trupul ei cenuşiu şi ricoşa din el, zglobie.

- Ce i-ai făcut, urască-te pământul? strigă nevasta negriciosului, când ajunse în faţa porţii, cu pumnii ridicaţi, ameninţător. Unde l-ai dus, de nu mai ştim nimic de el? De ce l-ai luat de lângă mine? Nenorocitule! Blestemat să fii, cu cărţile tale cu tot, şi nimeni să nu te citească în vecii vecilor! Nimeni! Nimeni! Nimeni!

proză

Lucian Scurtu - 70

Dincolo de fizică

La baza piramidei cu vârful putrezit ascult vuietul adâncurilor,
muzicalitate virginală dintr-un timp geologic dominat de mări și oceane,
timp subiectiv perceput la nivelul unui uscat adormit,
ochii anesteziază primul fulger printre frunzulițele unei ferigi,
puțină viață îți trebuie și moartea o accepți aproape mecanic,
distanța dintre mine și pământul negru tot mai mică,
maladie nouă născută din propria-i splendoare,
„se dezvoltă frumos!”, spun lângă grămăjoara de sare,
posibilă grămăjoară de lacrimi cu senzație de cald,
când ea trece cu instrumentele geometrice sub brațul subțire,
poate o geometrie a fricii dintr-un spațiu sterp, întrupat de linii carnale,
sublimare maximă a simțului până la nesimț (cum ai încerca
să storci o rufă înghețată până la ultima ei picătură),
a imaginii cu un mistreț în curtea blocului grohăind în groapa cu nisip,
printre găletușe și lopățele în jurul toboganului ruginit
și al leagănelor stricate,
cursa mi-o pregătesc singur, o deschid larg, pun momeala,
un cerc, un fruct, o stâncă, un pendul,
o așez în centrul odăii într-o mefiență ascunsă,
într-o zi va trebui să trec pe acolo, să realizez *lucianizarea* locului,
să îndestulez cu carnea mea până la scârbă animalul de pradă,
un vis din copilărie de care tu, cititorule, va trebui să ții seama,
acolo lângă piramida cu vârful aflat în plină putrefacție,
aici lângă piramida în care am înfipt stegulețul înfrângerii.
Vântul de vest îmi adie ușor creierul, îl mișcă spre miazăzi, spre miazănoapte,
ca pe o batistă în mâinile prostituatei abandonate pe țărm.

Prin pocăință disciplinarea cuvântului în text și a textului în poem

Gânditorul construiește o carte în biblioteca întunecată,
aripile întinse la maximum îl dor, sistemul e bun,
oare el, șoarecele, va lăsa un rest din pesmet?
saliva albă umezește podeaua tocmai bună de făcut dragoste pe ea -
credinciosul Viorel naște o milă agresivă, feroce,
embrionul încolțește, dă rod în singurătatea neutră,
va fi om cu picioare de țap și cap de femeie pierdut
într-un detaliu încâlcit, evanescent.
În grădina de trandafiri a celui de sus înflorește excrementul
celui de jos, în mijlocul copiilor lui,
în mijlocul idioțeniei sale practic proskynezia, dar totul trădează minciuna.
Mutul bate în geam cu o frunză de măcriș și arată limba neagră,
„se mișcă popoarele mării și pe uscatul tău!”, pare a spune
și aceeași limbă rămâne întipărită pe geam (moleculele din mine
le acopăr cu mantia culegătorului de texte).
Cuvintele formează o familie unită, armonioasă,
cuvântul porc alături de cuvântul iluminare,
cuvântul revelație alături de cuvântul bolgie,
praf și pulbere animalică în ochii celor care se opun,
mă rup în două ca o ață sub greutatea mărgelelor,
parte pentru porc și bolgie, parte pentru iluminare și revelație.
În cartea terminată locuiește acum poetul cu toți ai săi,
corpul ridicat pe scut, înfășurat în purpură și abia atunci
zeul și-a întors fața ușor spre mine,
ceilalți plângeau inconștienți.
Eu hohoteam.

Viața în perioada de înflorire și decădere a nebuniei mele

Matur este poemul vestic conceput la umbra turmelor îmbuibate
tu cititorule fii păstorul atent și îți voi răsplăti truda
cu puterea și lucrarea mea (pâine și apă)
„ești un om bun” se aude vocea tiranică și eu cu cele șapte pietricele ale mele
ridic un turnuleț pentru posedații zilei rătăciții mileniului
valul care mă mișcă îmi umezește talpa piciorului
igrasia revelației cu gheare de uliu înaintează proaspătă pe zidul Republicii
aproape mecanic
încerc să dau formă și viață unui lucru bine determinat
delir aberant umflat ca o bășică de porc în unica stare concretă - reveria
tot ce ating se prăfuiește devine cenușă și negru pământ
sunt singur și un om bun repet în tulburele vis.
Picurii durerii se aud fojgăind pe craniul lucios
îl apără urzicile loboda leușteanul
viață în perioada de înflorire și decădere a nebuniei mele
repet până mi se usucă gura.

Prezentul în mărime naturală

În clipa în care tu, biet și mărunt cititor, ai început temător lectura acestui poem,
copita vulturului a bătut ușor în tavanul odăii,
eu gândeam sfera în părțile ei esențiale, o gâtuiam,
„zâmbește cu ochiul înfipt în gura memoriei!”, a decurs începutul vorbirii
(fierăstraie încleștate în altarele tainice),
apropiere între sângele de capră, de cel de bou, de cel de miel,
un alt fel de emoție (poate aceeași?) sfârtecă ura în două,
una pentru ziua în care am primit gena,
una pentru ziua în care am vrut să mă nasc,
dar tot ceea ce îmi aparține miroase a hoit domnesc,
semn bun! semn bun!, se zbenguie piticul faraonului pe mal.
Ciulesc urechea pe pântecul încins al Născătoarei,
ascult mârâitul duios al adâncurilor,
realitate transformată în vis de o mână debilă,
pe zi ce trece devin mai urât -
mă las târât precum o cârpă prin gândurile albicioase ale cârtiței,
înainte de a muri ultimele cuvinte au fost
ciocuțețele puilor de rândunică se cască zadarnic în abis.
Cerul vomită un curcubeu negru între mândrele viziuni,
semn bun, semn bun!

Poem

Pt. Rodica

Pe străzile și bulevardele orașului nostru,
oamenii te arată cu degetul și strigă în urma ta:
„Cenușăreasa! Cenușăreasa!”
Oare de unde știu ei că într-o zi vei fi cenușă?

Gena slavă

Sfioasa demență se lasă stăpânită cu greu lângă mesteacănul falnic
vis agresiv retrăit sub limba păroasă a animalului
imaginea vie prinde contur se mișcă pe tavanul odăii
reptilă spălată cu praful și țărâna în care m-am reflectat matematic
o bucurie fără egal ți se va zugrăvi pe chip poate o luminiță tainică
iubire și ură karamazoviană în fața icoanei nefăcătoare de minuni
în dreptul ei unul a îngenuncheat milostiv cerându-și iertare
un altul a scuipat-o și n-a pățit nimic
tată frumos și sublim al meu și a trei fii atinși de duhul putreziciunii
înalță mâinile tremurânde pentru servul și negatorul tău
roagă-te din adâncurile patriei tale nemărginite măicuța ta sfântă
pentru că știu: sunt un ticălos din clipa în care am deschis ochii
element forțat al dezordinii cosmice
să zbor nu pot să înnebunesc nu vreau să ucid îmi este teamă
„iată viermele estetic unde ne era!”se aude glasul parșiv
de când sunt lipsit de umbră omenirea mă ocolește sistematic
stârpitură sătulă de finețuri vulgare (știu pot vreau cred)
cu un ciob îndepărtez puroiul din rana slavă rătăcirile plângerile
făptura nevolnică o rememorez din povestirile șobolanului roz
grămada de pâine și pește mă îndeamnă să-l urmez conștient
să-mi îndoi genunchii în fața lui până ce unghiul dintre noi
se micșorează cade dispare.

Pofte aristocrate

Pentru a simți reala povară a morții așezați-mi pe mormânt mari pietre
aripi groase bulgări imenși de pământ
Movila aceasta ratată să se lase cotrobăită de la vârf spre bază de ploaie
fulger și vânt
Acum pe palmă mi se târăște un vierme parșiv și mâna întreagă mă doare
Modelez fără grabă nisipul din urnă și piatra din praștie cu unghiile
de la mâini și picioare
Din fulgii de cenușă rămași după despletirea flăcărilor aurii îmi reconstitui
chipul frumos
Îl răzui cu pana de pe efigia thanatică ca și cum aș separa carnea de os
Împreunare epidermică născătoare de pofte în partea cea mai întunecată din unghi
Fiorii cei dulci ca ispita mă trec când îmi amintesc cum te-am sărutat
viclean pe genunchi
Aceiași genunchi pe care cazi copilandră în timpul rugăciunilor de seară
ademenită ușor
De psalmi îngeri versete în grădina cu șarpe bărbat femeie și măr dulcișor
Matur mă descompun cu propria-mi mână și descompunerea se întâmplă agale
Eu, tăietorul adânc în sărăria dulce a lacrimilor tale
Veșnicia silnică pe viață e muritoare aprigă amară surdă și grea
Au nu știi tu oare că timpul lucrează și se învechește în favoarea ta?

În cartea terminată locuiește acum poetul cu toți ai săi,

corpul ridicat pe scut, înfășurat în purpură și abia atunci

zeul și-a întors fața ușor spre mine,

ceilalți plângeau inconștienți.

Eu hohoteam.

poesis

Cosmin Victor Lotreanu

Diplomația consulară. O istorie (II)

...decidenții Serenisimei și ai Marii Britanii au înțeles printre primii importanța dimensiunii politice a Consulului. De pildă titularul acestui post la Constantinopol / Istanbul, William Harborne (britanic) a avut misiunea „de a întreține relații amicale” respectiv de „a încuraja comerțul” cu Imperiul Otoman, și aceasta în anii Tanzimat-ului (1839), mișcare internă de reorganizare, reformă și înnoire a administrației și instituțiilor acestui stat.

Această ultimă parte a articolului dedicat diplomației consulare urmărește evoluția instituției *Consulului*, îmbinarea acesteia cu diplomația propriu-zisă, de-a lungul secolelor și spațiilor geografic-statale până la realitatea zilelor noastre. Dacă în prima parte am parcurs originea, înțelesul și evoluția *Consulului*, în cele ce urmează sunt binevenite câteva considerații privind *diplomatul*. Cu rădăcini semantice antice grecești, acest termen a fost utilizat pentru prima dată în anul 1792 de Maximilien de Robespierre, supranumit ”Incoruptibilul”, personaj emblematic al Revoluției Franceze. Expresia *diplomat* a înlocuit termenul consacrat de până atunci, cel de negociator. Același cuvânt îl regăsim la Edmond Burke, filosof și om de stat britanic de origine irlandeză. Acesta a definit diplomatul drept persoana capabilă să stăpânească ”the art of conducting international negociations”. În fine, în anul 1801, dramaturgul și scriitorul francez Louis Sébastien Mercier, în lucrarea ”Vocabulaire des mots nouveaux”, a menționat că diplomatul este ”un agent numit de o putere pentru a trata cu altă putere asupra unor interese specifice.”

Activitatea consulară s-a desprins treptat de monopolul profesional al activității comerciale internaționale și s-a apropiat de diplomația propriu-zisă. Începând cu finalul secolului XVIII, instituția consulară europeană afiliată exclusiv Secretariatelor de Stat pentru Marină precum și marilor companii de comerț exterior, s-a alăturat Ministerelor Afacerilor Externe. În mod deloc întâmplător, acest proces a coincis cu afirmarea și unificarea naționale din prima parte a secolului XIX, de altfel un secol al colonialismului, conflictelor regionale și flexibilizării condițiilor de călătorie aferente dezvoltării transporturilor: 1793 în Franța revoluționară, 1826 în Marea Britanie, 1833 în noul stat independent Grecia, 1860 în Italia, 1871 în Germania (Prusia) victorioasă în războiul franco-prusac etc. De semnalat este și apariția diplomației culturale *avant la lettre*, adresată ce-i drept elitelor, dar care simbolizează la rândul său expansiunea acestui domeniu: înființarea „Deutsche Schulverein” (1881), „Alliance Française” (1884) sau „Dante Alighieri” (1889).

Mediterana a fost dintotdeauna, după cum a afirmat Fernand Braudel, „o lume comună” dar totodată și un spațiu al competiției marilor puteri. În consecință diplomația consulară a evoluat la rândul său: apariția „Capitulațiilor”/ ”Ahidname” în Imperiul Otoman (prima dintre acestea încă din secolul XVI), proliferarea *Consulatelor* Veneției, Genovei, Marii Britanii, respectiv locul acordat diplomației consulare: în lucrarea „Encyclopedia of Commerce and Commercial Navigation” (1858), despre *Consul* s-a scris că „beneficiază de aceleași privilegii precum un ambasador, este de fapt ambasador dar sub un alt nume”. Iar decidenții *Serenisimei* și ai Marii Britanii au înțeles printre primii importanța dimensiunii politice a *Consulului*. De pildă titularul acestui post la Constantinopol/ Istanbul, William Harborne (britanic) a avut misiunea „de a întreține relații amicale” respectiv de „a încuraja comerțul” cu Imperiul Otoman, și aceasta în anii Tanzimat-ului (1839), mișcare internă de reorganizare, reformă și înnoire a administrației și instituțiilor acestui stat. Este emblematic faptul că, în ultima parte a secolului XIX, în condițiile în care în Imperiul Otoman s-au înregistrat un număr de 551 de rezidenți britanici, misiunile consulare ale monarhiei britanice au fost poziționate de la Constantinopol/ Istanbul până la Edirne, Salonic, Trabzon, Sarajevo, Ioannina iar Robert Stuart, Consul al Marii Britanii în acest din urmă oraș (Ioannina), a avut calitatea de ”agent politic și reprezentativ”. De subliniat și abordarea inovativă a diplomației consulare de către noul stat american apărut la finalul secolului XVIII. Două exemple sunt elocvente: Rolul lui William Eaton, *Consul* al SUA în Imperiul Otoman care nu a ezitat să solicite și să primească un sprijin militar al țării sale pentru a obține un tratat comercial satisfăcător intereselor SUA în actuala Libia (1804, contingentul militar american a debarcat la Tripoli și a înaintat până la Derna) și de asemenea cel al lui George Nicolas Sanders, *Consul* al SUA la Londra. Acesta din urmă a organizat o recepție (1854) la care a invitat, în calitate de oaspeți de onoare, refugiații politici europeni ai anului revoluționar 1848. Au participat printre alții Lajos Kossuth, Giuseppe Mazzini și Giuseppe Garibaldi. *Consulul* Sanders nu a ezitat să valorizeze idealul republican, generând fără îndoială tensiuni în relația cu monarhia britanică și nu numai. De altfel, la finalul anului 1854, George Nicolas Sanders a fost rechemat și misiunea sa la Londra s-a încheiat.

Last but not least, dacă îmi este permis acest joc de cuvinte, evoc în final diplomația consulară românească. Ministerul român al Afacerilor Externe a apărut în anul 1862, în plină perioadă a reformelor regimului lui Alexandru Ioan Cuza iar primul trimis diplomatic român în străinătate (Belgrad) a fost Teodor Callimachi, o personalitate căreia îi datorăm foarte mult în ceea ce privește reușita Unirii Principatelor de la 1859. Primele Consulate pe teritoriul românesc au fost cele ale Imperiului Țarist, la București și Iași (1779), urmate de reprezentanțele Austriei habsburgice (1783), Prusiei (1785), Franței (1796) și Marii Britanii (1800). Prima Legație a României independente a fost deschisă la Viena (1878), urmând cele de la Constantinopol (1878), Sankt Petersburg (1878) și Sofia (1879). Legea de reorganizare a Ministerului Afacerilor Externe (1879) și Regulamentul Consular (1880) au definit inclusiv calitatea de Consuli retribuiți respectiv neretribuiți (cei onorifici din prezent) iar aceștia din urmă, ”în lipsă de cetățeni români locali, pot fi luați dintre străinii locali, cei mai influenți. Ei vor avea numai caracter comercial.” Totodată, în urma intrării în vigoare a Legii sus-menționate, au fost înființate Legații ale României la Atena, Berlin, Viena, Roma, Londra, Paris, Belgrad. Prin urmare diplomația consulară românească s-a aliniat la rândul său, în ultima parte a secolului XIX, *concertului european și nu numai* ce a anunțat și acesta, sub o formă sau alta, diplomația publică și transparentă promovată odată cu încheierea Primului Război Mondial, în special de președintele SUA Woodrow Wilson. Anii ce au urmat celei de a doua conflagrații mondiale a secolului XX precum și apariția Organizației Națiunilor Unite au cristalizat diplomația globală din zilele noastre. Convențiile de la Viena privind relațiile diplomatice respectiv consulare (1961/1963) au constituit și structurat exigențele și competențele aferente într-un nou cadru internațional, marcat din păcate, mai ales în ultima perioadă de timp, de o predictibilitate cel puțin discutabilă.

eseu

Mihaela Albu

Exilul românesc anticomunist – activitate politică vs. „strategia (sa) culturală”

Celor care cunosc (chiar și sumar) activitatea scriitorilor și jurnaliștilor care au trăit mare parte a vieții lor în exil, le-a atras atenția de bună seamă preocuparea acestora de a-și menține statutul identitar, de a-și păstra mai cu deosebire limba maternă, folosită în continuare, cel mai frecvent, și în operele create în noile spații. O afirmație a marelui artist plastic (dar care a contribuit cu articole și în publicistica exilului), Camilian Demetrescu, rezumă, metaforic, credința/ crezul majorității exilaților: „... sunt convins că primul certificat autentic de cetățenie al ființei este **limba.** Am spus că sunt bogat, ba chiar capitalist. Capitalul nostru de căpătâi este... **limba.** *O limbă românească pe care am păzit-o ca pe ochii din cap.*” (s.n.)

Și astfel, scriitorii și jurnaliștii exilați au continuat să scrie românește, să editeze cărți și reviste în limba română, să compenseze uneori, mai ales în prima parte a exilului, literatura proletcultistă, sub tutelă și cu influență sovietică.

Aplecarea către cultură a dus la ceea ce s-a numit o „strategie culturală”, idee menționată chiar în titlul articolului „Strategia culturală”, apărut în *Cuvântul românesc* (nr. 106/ 1985). Autorul, Mihai Fotin Enescu, considera (raliindu-se astfel multor altor „voci”) că „singura strategie posibilă pentru exilul românesc în înfruntarea sistemului comunist este cea culturală” și aceasta deoarece „exilul nu dispune de nimic altceva decât de cultură.” Dar „cultura este un factor politic modern”, arată Enescu, iar „cine va pierde războiul între culturi îl va pierde și pe celălalt, oricât și cu orice va fi înarmat material.” Și astfel, „dacă marile puteri dau precădere strategiei culturale în politica lor universală, cu atât mai mult exilul este obligat să se bizuie pe cultură adică pe singurul element ce i-a rămas.”

Dincolo de menținerea specificului identitar, dincolo de confortul psihic pe care li-l puteau conferi limba și literatura română, „strategia culturală” pe care și-o asumaseră exilații români avea deopotrivă și scopul de a face cunoscută comunitatea românească, de a atrage atenția Occidentului asupra potențialului intelectual rommânesc, dar mai ales a-l conștientiza cu privire la situația țării căzute sub comunism. M.F. Enescu, trăitor el însuși în exil, subliniază astfel că, prin toate acțiunile culturale întreprinse de conaționali în țările în care au primit azil – cărți, reviste, radio, conferințe, asociații, biblioteci etc. – se va putea crea „o bază de convingere în opinia internațională despre utilitatea României ca factor de echilibru și progres în Europa răsăriteană”.

Nu altceva avusese în vedere cu mulți ani în urmă însuși Mircea Eliade când, referindu-se la trei cărți scrise de autori români și publicate în editura „Cartea pribegiei” de la Buenos Aires (poemele lui Vintilă Horia, *A murit un sfânt*, romanul lui Toader Ioraș, *Sfințitorii de Icoane*, schițele și amintirile lui Nellu Manzatu, *Îți mai aduci aminte, doamnă...*), insistase pe importanța a ceea ce el numise un „eveniment”. Și astfel, Eliade, nu numai că semnalează cu reală bucurie publicarea acestor cărți la început de exil, dar aduce și informații privitoare la editura românească înființată într-o țară atât de îndepărtată și cu mijloace financiare precare: „vreau să notez aici acest eveniment, pentru cei mai mulți dintre noi aproape cu neputință de înțeles – o editură de literatură românească alcătuită de niște bieți refugiați, fără fonduri, fără subvenții, fără încurajări oficiale; alcătuită în primul rând prin voința și priceperea lui Grigore Manoilescu, care, retras în sihăstria de la Valle Hermoso, în Sierras de Cordoba, culege →

→ singur textele, le corectează, le multiplică la mimeograf și apoi leagă volumele, unul câte unul, și le încleie coperțile, și tot singur le expediază în cele patru colțuri ale lumii, pretutindeni pe unde se găsesc răspândiți românii. Faptul că primele trei volume au fost epuizate în câteva luni, și că se trag acum noi ediții, este tot atât de îmbucurător; se dovedește încă o dată că pribegii sunt gata să-și rupă pâinea de la gură ca să-și asigure un minim de lectură în limba românească."

Iată un model de intelectual român, apreciat de însuși Eliade, de patriot român (fără a mă feri de vorbe mari!), de făuritor – alături de alți exilați – a unei „strategii culturale" care a creat – departe de țară – o literatură nu numai demnă de a fi luată în seamă, dar, pentru perioada stalinistă, chiar de a fi – în proporție covârșitoare – singura literatură română. Și mai tranșant o va afirma Mihai Neagu Basarab, directorul Bibliotecii din Freiburg: „Dacă nu înlocuim nonvalorile perioadei comuniste cu valorile autentice ale exilului din aceeași perioadă, înseamnă că vom ajunge să ne merităm prezentul și nu vom mai putea ieși din marasmul actual."

Cultura, ca „factor politic", poate și trebuie privită ca o „strategie" a exilaților, mai cu seamă că activitatea politică nu a avut o reală pondere și, mai ales, vizibile rezultate.

La inexistența unui exil politic românesc și chiar la absența „cu desăvârșire" a unei „orientări către viitor" a activității politice va face referire Horia Stamatu în articolul „Exil, realitate, idee" (din *Cuvântul Românesc*, nr. 85/ 1983). În cazul acesta, activitatea culturală era prioritară, rolul său fiind unul, așa cum va arăta scriitorul român, „de a fi în slujba gândirii, științei și creației literare și artistice românești", așa cum a demonstrat-o „Centrul Român de Cercetări", înființat în 1949. Acesta, rememorează Horia Stamatu, „era, cum este și azi, fără niciun fel de legătură cu niciun fel de organizație politică, indiferent de origine, orientare și acțiune." În schimb, toată activitatea *Centrului* s-a orientat spre a fi „în slujba gândirii, științei și creației literare și artistice românești." Iar gânditorul unui „ecumenism universal" este „savantul Mircea Eliade", cel care, ține să amintească autorul articolului și pentru a da o mai mare anvergură instituției culturale, a fost „primul președinte al Centrului Român de Cercetări".

Desigur, în 1983 se putea întocmi un fel de bilanț, iar H. Stamatu face din nou paralela cu acțiunile politice ale exilului, situându-le pe prim-plan pe cele culturale, scoțând în evidență rolul acestora (și implicit al Centrului) chiar și în arie politică: „Ce au prevenit prin gândire și ce au făcut prin acțiunile lor politicii exilului nostru în acești amari de ani dintre 1949 și 1983, nu știm, dar știm că exilul cultural care a depășit spiritul de schismă prin tot felul de manifestări, a participat din plin și la „românitate", și la „europenitate", și la „creștinătate", iar pentru români, continuă autorul, „problema lor este una singură, fundamentală: PROBLEMA SUPRAVIEȚUIRII NEAMULUI ROMÂNESC."

Acesta a fost rolul exilului anticomunist și, chiar dacă politic a fost divizat, iar acțiunile nu au avut rezultatul scontat, în plan cultural s-a creat o efervescență și o colaborare „de invidiat" de către alte comunități din exil, așa cu observase odată Monica Lovinescu.

Cu atât mai mult noi, cei de astăzi, din România postdecembristă, avem datoria de a le cunoaște „strategia culturală" prin care a (și au) supraviețuit identitar, de a „aduce acasă" operele create în exil, de a le reedita ori traduce), căci numai atunci, „*Va exista o singură literatură română când toată literatura exilului va fi integrată real, primită și publicată ca atare.*" (Monica Lovinescu)

Cristian Cocea

Jurnal de bibliotecă

Arta războiului

În secolul al VI-lea înainte de Hristos, în China Regatelor Războinice, generalul Sun Tzu concepea un tratat de tactică și strategie militară, numit "Arta războiului". Scris pe fâșii de bambus, cu ideograme care amintea de crăpăturile din carapacele broaștelor țestoase, el își avertiza cititorul că nu există ceva mai important decât războiul, pentru că de război depinde viața statului. Politicianul este obligat să-l studieze pentru a-i cunoaște legile și caracterul, pentru a ști cum să-l poarte și pentru a controla transformările la care războiul supune societatea. Subtil și esențializat, tratatul lui Sun Tzu a rezistat timpului, devenind baza gândirii strategice asiatice, influențând de asemenea și lumea occidentală. Dar ar putea "Arta războiului" să ne servească și în viitor? La această întrebare poate răspunde o carte a altui autor chinez, contemporan nouă - Liu Cixin. Paradoxal (sau nu), Liu Cixin nu este militar, ci scriitor SF, cel mai important din Imperiul de Mijloc. Vorbim despre un roman, o trilogie numită "Amintiri din trecutul Terrei", care a apărut în prima decadă a secolului al XXI-lea și a fost tradus în românește la Editura Nemira. Primul volum, intitulat "Problema celor trei corpuri", a fost serializat recent și poate fi urmărit pe platforma Netflix.

Liu Cixin s-a născut în 1963, în orașul industrial Yangquan, din provincia minieră Shanxi, aflată în nordul Chinei. Părinții săi au lucrat într-o mină de cărbune, iar Liu Cixin a urmat studii tehnice, pe care le-a absolvit în 1988, cu o diplomă de inginer, fiind apoi angajat la o centrală electrică. Pasionat de science fiction, având printre autorii favoriți pe Arthur C. Clarke, a început să scrie în manieră cyberpunk, debutând în 1989 cu un roman despre China viitorului. În 2006, publică "Problema celor trei corpuri" (Premiul Hugo, 2015), urmată de "Pădurea întunecată" și de "Capătul Morții" (Premiul Locus, 2017), trilogie care-i va aduce succes financiar și recunoaștere mondială. Realist, scriitorul nu s-a sfiit să afirme, în interviuri acordate presei, că democrația occidentală nu este un sistem de guvernare potrivit Chinei moderne și nici n-a ezitat să sprijine politica de control demografic. Lucid, a evidențiat efectele negative ale industrializării țării, manifestate mai ales în domeniul degradării mediului și în creșterea inegalităților sociale. Stăpân pe mijloacele sale de expresie, influențat de tradiția milenară a culturii chineze, Liu Cixin este astăzi un creator vizionar, așa cum îl descria succint Mo Yan, laureat al Premiului Nobel pentru literatură.

Să ne întoarcem la "Problema celor trei corpuri". Închipuiți-vă că, în anii Revoluției Culturale, o tânără fiziciană ajunge într-un lagăr de muncă, după ce tatăl ei, profesor de excepție, este exclus de la catedră și omorât de Gărzile Roșii. După ani de umilințe, femeia va fi transferată la o unitate specială de observare astronomică, un radiotelescop puternic. Treptat, ea va înțelege că Baza Coasta Roșie era o "ureche" deschisă către vocile din Cosmos, dar și o "gură" capabilă să "strige". Din disperare, convingere sau dorință de răzbunare, folosind Soarele ca pe o "lupă" gravitațională, Ye Wenjie lansează un mesaj către alte inteligențe: "Veniți aici! Vă voi ajuta să cuceriți această lume! Noi nu mai suntem capabili să ne rezolvăm problemele". Evident, nu cuvintele contau, ci puterea semnalului, indicând că, în Sistemul Solar, există o planetă pe care viața a evoluat până la un anumit prag tehnologic. Va fi momentul de cotitură din istoria umanității. După opt ani, de pe o planetă a sistemului triplu Alfa Centauri, cineva răspunse: "Venim! Știm unde sunteți! Pregătiți-vă pentru invazie!". Invitația fusese acceptată.

De aici înainte, războiul evoluează altfel decât în majoritatea scrierilor SF. Liu Cixin nu trădează legile fizicii. Pentru el, viteza luminii este limita velocității din Univers, nu există nici "motoare warp", nici "găuri de vierme". Fiind capabilă să atingă un procent din viteza luminii, accelerând și decelerând, flota tri-solariană are nevoie de 500 de ani ca să atingă Terra. Chiar dacă dețin o tehnologie superioară, invadatorii nu sunt zei. Ei știu cât de rapid poate fi progresul tehnologic al unei specii inteligente care a intrat în era atomică. Se tem că s-ar putea ca, peste o jumătate de mileniu, când vor ajunge la destinație, să întâmpine o rezistență neașteptată. Așa că hotărăsc să oprească știința umană! Cum? Întâi de toate, prin recrutarea unei "coloane a cincea". O fac cu ajutorul unui joc virtual, adunând într-o comunitate secretă pe dezamăgiții, defetiștii, escapiștii umanității. Apoi, prin propagandă, afirmând fără înconjur că rezistența este inutilă, dată fiind diferența tehnologică uriașă. "Sunteți niște gândaci", spune mesajul lor, proiectat direct pe retină. În fine, cel mai important, prin trimiterea pe Terra a unor sophoni, protoni transformați în super-computere, printr-un proces ingineresc uluitor. Acești sophoni se dovedesc spioni perfecți, înregistrând și transmițând totul, dar și sabotori perfecți, interferând în procesele din acceleratoarele de particule, falsificând rezultatele, barând explorarea structurii profunde a materiei, fără de care nici un salt științific și tehnologic nu este posibil. Șah-mat!

În mijlocul disperării generale, o mână de oameni nu renunță la luptă. În definitiv, invazia va avea loc peste 20 de generații! Trecând peste ceea ce le desparte, statele naționale încep să-și coordoneze efortul de apărare prin intermediul unor organisme colective, după modelul ONU. Agențiile secrete fac și ele ce știu mai bine, monitorizându-i pe defetiști, arestându-i, storcându-i de informații. Oamenii de știință și militarii inventariază celor mai puternice mijloace de luptă de care dispun - armele nucleare - și declanșează proiecte de ieșire în spațiu, pentru a întâmpina flota tri-solariană în Norul Oort, departe de Terra. În fine, pentru că dușmanul poate să afle orice, mai puțin gândurile, omenirea alege patru minți strălucite, patru caractere puternice, care să dezvolte în secret orice fel de strategie de apărare doresc, fără să dea seamă nimănui. Cei Patru Cu Fața La Zid vor dispune de resurse nelimitate, care să-i ajute să-și atingă scopul - supraviețuirea speciei. Da, gândacii au fost întotdeauna niște supraviețuitori!

Nu voi dezvălui mai mult din acțiunea trilogiei, nici cine va învinge în războiul Terra - Trisolaris, ca să nu stric plăcerea cititorilor. Povestea este numai un pretext pentru a medita la esența umană, dezvăluită de legile războiului. Sun Tzu ne lăsa să înțelegem că inteligența împinge la agresivitate (și viceversa, vorba biologilor evoluționiști, creierul nostru mare fiind o mutație valoroasă într-un mediu ostil), Liu Cixin lărgește cadrul, propunând Ipoteza Pădurii Întunecate. Universul forfotește de viață, ca o pădure noaptea, dar sălbăticiunile se feresc să iasă la vedere, pentru că imprudențele costă. Din ascunzătorile lor, pândesc și așteaptă, apoi înșfacă fulgerător pe cei mai slabi. Astfel s-ar explica Paradoxul Fermi - de ce nu vedem semne și minuni pe cer. N-ar putea civilizațiile extraterestre să fie pașnice? Nu, dacă acceptăm axiomele sociologiei cosmice. Prima afirmă că supraviețuirea este prima necesitate a oricărei civilizații, cea de-a doua că civilizațiile cresc și se extind în permanență, în detrimentul celorlalte, întrucât cantitatea totală de materie din univers rămâne constantă. Pe pământ așa merg lucrurile, peștele mare îl înghite pe cel mic, o civilizație inferioară tehnologic nu poate rezista alteia mai avansate, întrebați-i pe marii perdanți, pe daci, pe azteci, pe pieile roșii din America. De ce-ar fi altfel în cosmos?

Chiar dacă aparține genului science fiction, cartea lui Liu Cixin ne spulberă dulcea iluzie a sfârșitului istoriei, în balta călduță a societății capitaliste, liberal-democratice. Oricând poate să survină o criză, care să sfâșie țesutul social, să schimbe mediul înconjurător, să prăbușească nivelul de trai și să ne împuținеze. În trecutul speciei umane, războiul s-a dovedit criza cea mai frecventă. Sub presiunea sa, departe de a fi un marș către progres, istoria noastră arată ca o eternă reîntoarcere. Simplist vorbind, timpurile bune creează oameni slabi, oamenii slabi intră în criză, crizele aduc timpuri grele, timpurile grele creează oameni puternici, oamenii puternici aduc timpuri bune. Mereu la fel, mereu altcumva. Și atunci, în afară de supraviețuire, mai are umanitatea vreo valoare absolută? Folosind orice mijloace ca să fim victorioși, nu cumva ieșim din sfera omenescului, definită de compasiune și cooperare, transformându-ne în altceva? Întrebări de natură etică, la care a răspuns, la timpul său, și generalul Sun Tzu, atunci când scria că generalul cel mai strălucit este acela care capturează intact statul inamic, fără luptă.

...Ye Wenjie lansează un mesaj către alte inteligențe: "Veniți aici! Vă voi ajuta să cuceriți această lume! Noi nu mai suntem capabili să ne rezolvăm problemele". Evident, nu cuvintele contau, ci puterea semnalului, indicând că, în Sistemul Solar, există o planetă pe care viața a evoluat până la un anumit prag tehnologic. Va fi momentul de cotitură din istoria umanității. După opt ani, de pe o planetă a sistemului triplu Alfa Centauri, cineva răspunse: "Venim! Știm unde sunteți! Pregătiți-vă pentru invazie!". Invitația fusese acceptată.

eseu

Denisa Popescu

FACĂ-SE VOIA TA

- 57 de formule ale acceptării -

1. Tot mai des, corpul meu iese din mine. O petală pe care nu mă satur s-o simt. Un fel de timp fără rădăcini, atât de blând, că poți auzi puii singuri, departe, plângând.

2. Ora aceasta, care nu știe ce se întâmplă cu mine, e o colivie. Nici închisă, nici deschisă. O formă cam cât forma mea. În orice caz, nu e timp. Sau e mai puțin decât timp. E un nimb părăsit. Tot ce cândva îmi era familiar nu se mai uită în ochii mei. Caută ochii altcuiva. Ca și cum niciodată nu m-au văzut. Și, nevăzându-mă, nu m-ar vrea.

Ora aceasta e prima sau e ultima dintr-un cântec pe care nu-l știu cânta? E adevărată ora aceasta sau e palinodia unei minți neîmpăcate cu ce n-a putut accepta?

3. Facă-se Voia Ta, Doamne al morților de catifea, care faci diamante din osul plăpând și din ele ochii porumbelului cel mai blând!

Facă-se Voia Ta apă din care să pot bea tot ce-mi voi aminti mai târziu.

Facă-se Voia ta, Doamne în care mă pot întoarce să fiu!

4. Gleznă, gleznișoară, cine-i tristișoară fără aripioară?

Și cine așteaptă s-o pupe norocul unde-o arde locul?

5. Când, la sfârșitul lumii mele, nelimpezite cu totul, dar curată, inima se va așeza să se odihnească, voi crede că am trăit și pentru mine. Abia atunci voi crede și voi lua în palmă zâna care-mi trece peste obraz. Și vom suna amândouă din clopoțel, ca să fim sigure că ne aud și cei care încă nu s-au pregătit să închine tot ce le stă pe suflet.

6. O poveste lungă se întinde sub ochii mei. Aș spune că seamănă cu un cer în care cresc frunți, pleoape, linii groase și linii subțiri, limbi istovite și limbi vorbitoare, tot ce poate să însemne mai târziu un fel de a fi amintire. Altădată, m-aș fi dus să le mângâi pe rând. O mângâiere. Altădată, aș fi vrut să fiu în locul lor sau ca ele și atunci le-aș fi născut, cu mine în ceea ce nu văzuseră, nu gândiseră, nu le aparținuse până atunci.

O poveste lungă se întinde sub ochii mei. Aici, aproape. O măsură fără măsură și un ritm fără ritm. Aer greu. Cine spunea că, dacă vrem, nu avem hotare și că durerea poate să treacă în ce nu doare?!

Povestea de lângă mine nu mai sunt eu.

7. Crezi că, dacă eu ți-aș da lumina mea, iar tu mi-ai da-o pe-a ta, am ajunge să locuim mai ușori și mai liniștiți în ochii noștri? Că am reuși să vedem dincolo de aer, în lumile după care tânjim? Că am putea să atingem măcar umbra porților lor și să ne adăpostim acolo, până când ce suntem acum va redeveni simțire?

Crezi că, într-o zi, mâna ta parfumată va înflori și că eu sau altcineva, care va fi o parte din mine, va înțelege cât de bine e să uite doar ținându-te de mână?

8. Mâinile curg și curg, fără să fie mai puțin mâini, fără să se desprindă de mine. Nu e nicio părăsire la mijloc, nici măcar o nepotrivire de ritm. Cred că, în altă parte, acolo unde nu știu și nu înțeleg, mâinile mele au încheiat un pact: puterea, bucuria și ascultarea lor, în schimbul împăcării mele cu mine. Râuri care îmbrățișează alte râuri, departe, mereu mai departe, și care împreună, după ce L-au găsit pe Dumnezeu, se întorc să mă caute.

9. Mai multe suflete aleargă să mă prindă din urmă. Dar eu nu știu care-i al meu, cel lăsat să aștepte limpezirea pe o rază subțire și mută, pe o planetă necunoscută.

Sufletul care mi-a spus că e bine să rămână în urmă, să spulbere otrăvurile alunecătoare mereu în sângele meu.

Sufletul care nu s-a îndoit c-o voi scoate la capăt și în viața aceasta, suflet-copil și suflet-soldat, ținându-mi spatele, încrezător și înlăcrimat.

Mai multe suflete aleargă să mă prindă din urmă. Dar eu nu știu care-i al meu. Înseamnă că e vremea să mă opresc. De aproape, în liniște, îmi va fi mai ușor să-l iubesc.

10. Ea e o pană. De o mie de ani plutește și, încă o mie de vor mai fi, va pluti fără să știe ce este.

Ea e o pană. Fără de semne, înapoi, înainte, va simți mereu, fără să înțeleagă ce simte.

11. Înainte nu e liniște, înainte încă mai doare. Porumbelul meu călător numără tainele, până când nevăzutele aripi vor crește până la soare.

12. Am obosit. Îmi las corpul să-și schimbe sângele și amintirile. Îmi spun rugăciunea și aștept. Așteaptă și rândunelele mele din piept. Așteptăm împreună. Nimic din ce am trăit nu mai poate să fie la fel. Sângele meu se spală în lună.

13. Timpul cerbilor, mai înalt cândva decât cerbii înșiși, astăzi e o floare neliniștită, care le strivește genunchii. Floarea crește prea repede, corpul lor începe să fie mai subțire decât al ei și va fi și mai ușor, până când, tresărind, va aluneca. Așa cum alunecă, smerita de ea, și lacrima.

14. Mâine nu există așa cum crezi, adică mâine nu e o zi, ci o pată albă pe un continent gri. Poți să zbori într-acolo sau să nu-ți pese și să rămâi. Orice-ai alege, însă, mâine nu este despre ce poți să fii. Mâine este despre cine nu te poți despărți.

15. Eu n-am fost niciodată mâine. Am fost cel mai adesea ieri și, foarte rar, am fost azi. Flautul și muzicuța patimilor am fost, ale mele și ale altora, când simțeam că nu e loc de liniște sau că liniștea mea, fără să-i fi dat foc, mă ardea. Am cântat, da, am cântat până la epuizare. Până când am înțeles că patimii degeaba îi cânți, că degeaba o mângâi, dacă nu-i poți spune că, fără suflet, n-are nici măcar nume.

16. Eu nu pot trăi decât în copacul acesta, în care frunzele ciripesc, rădăcinile scriu de mână, păsările cred în tot ce citesc, iar poeții, suavii, își scot inima din piept și mor cu fruntea pe ea. Poeții n-au avut niciodată ce aștepta.

17. Toate iluziile mele, bunele intenții și legăturile încă nedesfăcute trec prin sângele meu, păsări înalte și mute. Eu vorbesc, ele ascultă. Eu vorbesc, ele nu-mi taie calea. Eu vorbesc, ele nu-și pierd răbdarea. Ne desparte o lumină atât de subțire, care-ar fi putut fi, dar nu știu de ce n-a fost niciodată, iubire.

18. Nu există singurătate pur și simplu. Ca un loc pe care să-l poți ocoli, ca o respirație, alta decât a ta, care intră în tine pentru a se întrupa. Nu există singurătate așa ca o atingere, duioasă și senzuală, de parcă tocmai ce s-a ridicat din tine o boală. O asemenea singurătate nu există, pentru că lupii te știu imediat ce te-ai născut, cu toate suferințele pe care încă nu le-ai avut. Lupii știu ce te-a pierdut. Nu există o asemenea singurătate. Lupii sunt cei cărora le vei cere, până la urmă, ce crezi că e o identitate.

19. Eu sunt un semn pe un perete de semne, atunci când nu sunt apa care-și caută liniștea.

20. Lumea în care nu m-am născut e lumea după care am tânjit cel mai mult. Ca o fecioară după mirele ei înalt și curat. Ea l-a iubit, el nu s-a îndurat de ea și-a plecat.

Lumea în care nu m-am născut e o dragoste neîmpărtășită. N-a crezut niciodată că merită să fie trăită.

21. Iulie. Eu încă respir și respirația mea e unsă cu mir. În carne îmi bate un clopot. E o lacrimă de trandafir.

22. Mintea mea a înțeles ce-i ascultarea.
E lumina care-și sărută, smerit, lumânarea.

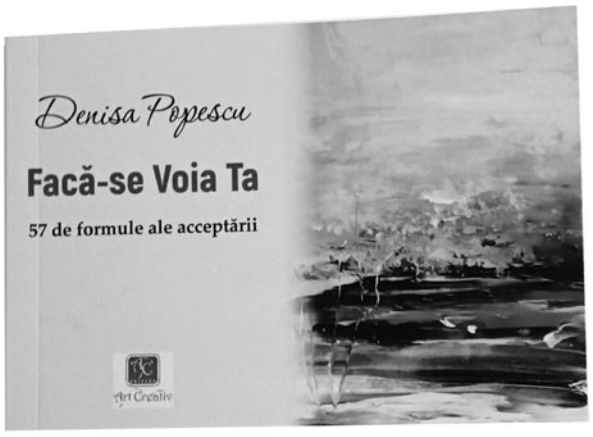
23. Încearcă să nu te spargi înainte de ultima zi. Fă tot ce poți și ține întreagă urna în care și tu te vei topi. Printre morții care nu-s morți, printre viii care nu-s vii.

În cel de-al zecelea volum al său de versuri, cu un titlu atât de tentant, Denisa Popescu experimentează poemul în proză. Este o formulă înșelătoare, căci poemele pot fi foarte bine așezate în versuri, iar multe finaluri de poem, unele cu tentă aforistică (de pildă, Mâine este despre cine nu te poți despărți) rimează cu capete de vers din miezul lor.

O poezie sensibilă, în care simțurile sunt cele care cuvântă. Mai mult decât cel ce privește și cel ce este privit contează privirea. Mai mult decât cel ce ascultă și urechea lui Dionisos contează sunetul. Fiecare cuvânt se adaugă celor cinci simțuri. Dacă poemele în proză ale Denisei Popescu s-ar fi preschimbat în culori, ar fi alcătuit o galerie impresionistă.

Niciodată prințul n-a existat. Cenușăreasa a fost mereu propria ei colivie, spune Denisa Popescu într-unul dintre poeme. Și totuși, iată că prin acest volum autoarea a primit pantoful pierdut al Cenușăresei.

VARUJAN VOSGANIAN

*Cu **Denisa Popescu** se probează ideea că un scriitor parcurge de-a lungul vieții mai multe vârste poetice, în care creația sa poate să își schimbe forma, temele și viziunea.*

Începând cu o poezie relativ tradiționalistă, desăvârșită formal, continuând ani buni cu o poezie în vers liber oarecum abstactizantă, Denisa practică acum o altă tipologie poetică, definită de versul în proză și de o substanță poetică umanizată, țesută din imagini stranii, care slujesc un fond afectiv descensional, compus din secvențe uneori dramatice, din imagini ale înstrăinării și singurătății, din împliniri și neîmpliniri, din legături umane fracturate-n tărâmul realității și desăvârșite în vis.

*În mare, scena poetică este dominată de un eu veșnic frământat, zbuciumat, poate anxios, visător și reflexiv, mulțumit și nemulțumit de propria lume, care ferește textul de artificiu și imaginația vidă. Altfel spus, în el bate o inimă. Deznodământul acestor traume, căutări și problematizări poate fi dat de invocația din titlul cărții – **Facă-se Voia Ta** (!) –, care într-unul dintre versuri ne descoperă o ființă restaurată: „Facă-se Voia Ta, Doamne în care mă pot întoarce să fiu!” (s.m.).*

VIRGIL DIACONU,

4 septembrie 2024, în Grădina Publică a urbei Piteștilor, printre țipete de copii, gângurit de porumbei, metafore și gânduri războinice...

poesis

Jean Dumitrașcu

Numele meu este TU

La 25 aprilie 2020, la puţin timp de la izbucnirea pandemiei de COVID-19, poeta şi prozatoarea Ecaterina Petrescu Botoncea punea punct unui roman cutremurător, „Numele meu eşti Tu". A apărut rapid la Editura Eikon, cu o prefaţă de Vianu Mureşan şi o postfaţă de Lucian Strochi. O ediţie a apărut în Canada şi a fost preluată pe Amazon.

La lectură, romanul se citeşte pe nerăsuflate, deşi frazarea este neobişnuită, originală, textul pendulând între un realism crud şi crunt şi o poezie melancolică. De profesie medic, Ecaterina Petrescu Botoncea a putut cunoaşte din interior ce s-a întâmplat, scriind în cunoştinţă de cauză, imaginând o poveste de iubire trăită la graniţa dintre viaţă şi moarte. De altfel, eroina e o pacientă tratată chiar la spitalul la care lucrează.

Cartea începe într-un sat de pescari, izolat de lume şi de tot, într-un cadru rustic. Este vreme de boală. Eroina îl îngrijeşte pe iubitul său, cum vom afla mai târziu. Deocamdată, îl sărută pe frunte de teamă că e bolnav. „Circula pe atunci (şi autoarea lasă în atemporal povestea) o boală cumplită care decima populaţia", dar care în acel sat de pescari, retras de lumea cea mare, nu ajunsese, dar ştirile erau îngrijorătoare.

Cum a arătat psihanaliza, frica de moarte (Thanatos) potenţează întotdeauna Erosul, cum a demonstrat şi Heidegger („suntem fiinţe către moarte", spunea filosoful german existenţialist). Şi Ea îşi priveşte bărbatul întins pe pat, în convalescenţă. Îi părea frumos şi era fericită. Nu mai era supărată că dispăruse câţiva ani din viaţa ei, fără explicaţie, important era că revenise alături de Ea. El se afla în carantină de şapte zile, chiar şi Ea purta o mască de oxigen.

Avem, cum se vede, o dragoste în vremea holerei, o dragoste împărtăşită în recluziune. Reuşise cu greutate, ca medic, să obţină câteva zile de concediu, spitalele se pregăteau de o mare epidemie, pentru a avea grijă de El. Pe moment nu aveau niciun bolnav internat cu virusul morţii. Doctoriţa recunoaşte că: „îmi doream un strop de fericire înaintea confruntării cu preaşireata, poate urma să mă învingă, poate rămâneam cu vreun beteşug în respiraţie, iar eu nu mai voiam să aştept, voiam să trăiesc clipa aceea de împlinire cu El". Personajul central trăieşte plenar iubirea. Povesteşte cum s-au cunoscut, încă din primul an de facultate, cum s-au îndrăgostit. Dar soarta a făcut ca el să ajungă profesor de parapsihologie la New York şi om de ştiinţă. Iubirea e întreţinută prin scrisori şi poeme despre dragostea lor. Dar depărtarea îşi spune cuvântul, legătura se rupe, el dispare. Abia după 15 ani îi aude vocea la telefon. Simte că e un miracol, toată fiinţa sa fiind invadată de o lumină misterioasă.

Acţiunea se mută în plină epidemie de Covid-19. Ea se îmbolnăveşte printre primii. „În jurul meu pufuie ventilatoarele, eu nu am decât o mască de oxigen, cred că astăzi mă bucur că sunt pacientă şi nu doctor, mă pot odihni, pot visa, mă pot lăsa invadată de aduceri aminte". Dar aşa-zisa bucurie nu e de lungă durată. „Târgile aleargă în jurul meu, unii bolnavi pleacă învinşi pentru a veni alţii, monitoarele ticăie, paşii infirmierelor se aud apăsat, se vorbeşte neclar, în surdină, miroase a lumânări (...), un preot mă întreabă dacă vreau să mă împărtăşesc, iar eu mă gândesc că tocmai fusesem mireasă".

Simte că trăieşte într-o zonă crepusculară. Şi îşi zice pacienta: „dacă m-ai fi întrebat cum mă cheamă, ţi-aş fi spus că mă cheamă Eu, iar pe tine, Tu, nu am rude, nici familie, nici copii, doar o soră rătăcită prin lume, i-am pierdut pe toţi pe rând, mi-am pierdut chiar şi numele".

Ecaterina Petrescu Botoncea scrie sub dicteu automat, amintirile eroinei se învălmăşesc, timpul e o iluzie, nu curge liniar, retrăieşte diverse întâmplări ale vieţii. Dar îi place această stare. Are insomnii şi e întrebată dacă vrea un somnifer. „Nu, mulţumesc, visez şi fără..." Preferă, aşadar, să se afunde în timp, fără o ordine anume. Eroina se refugiază, în zilele şi săptămânile în care e bolnavă, în iubirea faţă de El. Iar El, revenit, după cum vom afla mai târziu, vrea să o viziteze, să vadă cum se simte, dar i se spune sec: la externare. Iar Ea aude o discuţie între medici: „-Facem tot ce ne stă în putinţă, deocamdată e doborâtă de febră, o ţinem sub antitermice, antivirale şi cu oxigen pe mască, testul la COVID-19 este intens pozitiv". Pacienta se agaţă de viaţă prin iubire: „timpul crescuse în tine ca într-un Semizeu, iar eu devenisem Preoteasa ta, fiecare cuvânt al tău mă răscolea ca un vânt de munte". Ce elogiu mai mare să aduci iubitului decât să-l vezi ca pe un semizeu, iar pe tine ca servitoare-preoteasă a lui? E trezită din consideraţii şi reverie de un doctor care cere să i se pună un antitermic în perfuzie întrucât temperatura sărise peste 41 de grade. La un pas de moarte, e cu gândul la El. În fapt, iubirea pentru El o salvează, nu perfuziile şi masca de oxigen. Visul continuă şi când ajunge la intubaţie, deoarece corpul cedează, saturaţia de oxigen coborând la 20%.

În salon se simte ca într-o temniţă, se gândeşte până şi la lucruri minore, în vreme ce muşchii de la mâini şi picioare îi zvâcnesc, pielea o mănâncă, spatele îi e fierbinte, trupul, legat fedeleş, miroase a transpiraţie şi substanţe chimice. Plânge când vede o „asistentă marţian" în celebrele costume de cosmonaut, iar, peste umăr, lumânarea ce stătea veşnic aprinsă, pentru că nu se ştia când cineva va pierde lupta cu boala.

Cartea e construită îndeosebi pe aceste flash-uri, autoarea strecurând, în câteva rânduri, şi versuri, având talentul de a le îmbina astfel încât să te ţină sub tensiune. Sunt multe momente poetice, se vede că este şi poetă, detensionând, prin versuri, atmosfera creată până atunci. Din trecut, trece cu uşurinţă la prezent, cu o intensitate deosebită.

Momentele de maximă suferinţă îi trezesc cele mai neaşteptate amintiri: „când simt că mă sufoc, ochii mi se bulbucă în faţă gata să îmi iasă din orbite, atunci îmi aduc aminte de câinele meu pechinez pe care l-am pierdut, rupt în colţi de alţi câini, şi aproape paralizat s-a târât peste câmp să-mi moară la picioare". Pe de altă parte, bunica, pe un pat de spital, îi spune, înainte de a-şi da sufletul: „eu plec, dar să ştii că eşti un om puternic, mâinile ei mângâiau mâinile mele, deşi pari fragilă, să nu te laşi strivită de nimeni, păstrează-ţi spiritul liber şi ascultă-ţi inima, sunt cele mai de preţ daruri ale tale".

Dar nu toate amintirile sunt fericite, după cum tocmai am arătat. Apare episodul cu moartea bunicului, rămasă pe conştiinţă, deces intervenit brusc, la trei zile după ce eroina este... bătută de soţul ei, e umplută de sânge pe faţă. Fireşte, relaţia moare instantaneu, e picătura care umple paharul. Continuă să trăiască o vreme alături, dar fără a mai face dragoste. „A mai trecut un an..." Da, anii treceau fără nicio intimitate. „iar acum, când sunt bolnavă, îmi aduc aminte..." Rememorarea raporturilor cu soţul ziarist continuă: „Totdeauna fusesem slabă, dar după nuntă nu mai puteam să mănânc nimic, niciunul din visele mele nu semăna cu ce mi se întâmpla mie, în fiecare după-amiază şedeam singură, în timp ce soţul meu îşi vizita prietenii cu care juca poker, ieşea la pescuit sau la câte o bere, în unele dimineţi se întorcea cu urme de ruj pe cămaşă". Încă avea răbdare... Din nou, trezirea la realitatea cruntă a prezentului: „a apărut o mică inflamaţie la rinichi şi trebuie să beţi multă apă". Infirmierele intră şi ies reechipate, „medicii mă reevaluează zilnic, în costumele lor de cosmonaut". Totul pare în zadar. Din nou, în prag critic, între viaţă şi moarte, îşi aduce aminte de părinţi, de un unchi, de o mătuşă.

Refugierea acută a Fiinţei în Timp, heideggerian vorbind. Întreg romanul e un echilibru între Trecut (amintire) şi Prezent. Nimic despre Viitor, în faţă se afla doar moartea. E o fenomenologie a timpului, care trimite nu doar la Proust şi Heidegger, dar şi la Jung, specialistul întru subconştient, deoarece intervin şi halucinaţiile. În temniţa sa, salonul de la ATI, o asistentă e văzută ca fiind mama sa care-i cere să bea supa. Saturaţia de oxigen (de viaţă) este iar în scădere. Doctoriţa-pacient simte că îşi pierde de tot conştiinţa, boala evoluează cum vrea ea. Ca prin vis, aude un apel către medici. Dar nu şi pentru ea. E la pat, cu ultimile zvâcniri de viaţă.

Realitatea i se pare ireală. Ca prin vis aude că El, iubitul, logodnicul, cel regăsit după 15 ani, reuşise să se strecoare în salonul Ei, fiind imediat dat afară, asistenta cerând urgent defibrilatorul. Ce frumoasă eşti, preoteasa mea, îi şopteşte logodnicul. Îl auzise, inima o ia razna... E perfect conştientă că a ajuns o „efemeridă aflată azi între viaţă şi moarte, în propria mea inimă, spital, bolniţă, rai, iad". Este prima oare când alătură „raiul" amintirilor cu „iadul" stării fizice în care se află. Încă speră, nu se gândeşte serios la moartea proprie. E medic, medicii pot face minuni. Şi nu doar ei. În această stare îngrozitoare, mintea i se află mai mereu în starea Alpha, des invocată, starea pozitivă a gândirii. Cere, pe urmele Sfintei Ghertrude, ca iubirea să vină la sine cu puterea ei salvatoare. „Distrusă de tot ce este în mine, nu voi fi decât a ta".

Urmează pagini de eseu, de poezie. Şi, din nou, apare şi El, cel de după 15 ani de despărţire, căruia îi spune în gând o poveste zen. Fără efect, amintirile nu vindecă, intestinele i se umflă şi stau să pocnească. Biologicul este mai puternic decât orice zen. Ca doctoriţă ştie: nu de la lilieci provine COVID-19, ci de la furnici. Iată o chestiune ce ar trebui discutată separat.

Momentan, însă, e plină de sonde şi ace, nu are forţă să se împotrivească la nimic, e pe mâna medicilor, dar sufletul îi este în tavan, privind de sus în jos, cu puţină speranţă. Cu toate acestea, îşi aminteşte de El, cu chip de patriarh. Apar primii morţi în jurul Ei, e îngrozită, nu are decât 36 de ani. Gândurile îi trec de la serafimii biblici la Budha şi, astfel, îşi regăseşte gândirea pozitivă Alpha. Fiind atee – dacă judecăm după faptul că Iisus Hristos nu este niciodată invocat – îi înţelegem şi mai bine singurătatea şi agăţarea disperată de iubire, de El. Apare o raportare la Dumnezeu, dar nu la salvarea prin credinţă (refuză şi împărtăşania), ci prin invocarea unor sfinţi şi locuri sfinte.

La un moment dat, un tv deschis, cu ştiri noi despre COVID-19. Suferă când vede câtă suferinţă e în jur, dincolo de spital, în întreaga lume. Dar, totuşi, nu crede că va muri, „pentru că după ce un bărbat şi o femeie s-au iubit ca noi (...), niciunul nu poate fi lichidat de o simplă gripă". Imediat, El o trezeşte la viaţă, cu versurile: "Trezeşte-te,/scumpa mea,/ţi-am făcut cafeaua/şi-i dulce".

Starea i se îmbunătăţeşte treptat, apar medici noi. Şi noi amintiri. De această dată din călătoriile efectuate. Şi El, care s-a „apropiat de copilul din mine, cu iubire de frate". O vizitează scurt, cu lacrimi în ochi. Ea se ascunde în „confesiunea din interiorul fricilor".

Boala perfidă nu se lasă. Are nevoie de dializă. Şeful secţiei ATI, plângând, îi încurajează pe medici astfel: „nu care cumva să muriţi şi voi că vă bat cu mâna mea de nu vă vedeţi!"

Din fericire, începe să-şi revină, să se ridice din pat, chiar să scrie câte ceva într-un carneţel. Stările de rău şi de bine alternează. Altceva o îngrijorează. El nu mai dă niciun semn. Îl aşteaptă. Refăcută, se bucură la revederea cu colegii. Unul avea grijă de un bolnav. Ea e mirată, îşi aruncă privirea în foaia de observaţie a pacientului. „Şi un cuţit mi-a străpuns inima, erai... Tu!"

Finalul e ambiguu. El e în convalescenţă, cu Ea, în acel sat părăsit de pescari. Dar povesteşte El în final, Ea se retrage din text. „- Cine a cerut iubire?" – Tu! – eu am cerut aer, mult aer! – este acelaşi lucru!"

Cartea se încheie în plin mister. Vorbeşte tot El: „după ce ţi-am pus inelul de logodnă în deget, mi-am adus aminte cum mă numesc. Numele meu este TU".

Iată povestea unui roman foarte bun, bine scris, tocmai bun de tradus în cât mai multe limbi, pandemia a bulversat tot globul.

Acţiunea se mută în plină epidemie de Covid-19. Ea se îmbolnăveşte printre primii. „În jurul meu pufuie ventilatoarele, eu nu am decât o mască de oxigen, cred că astăzi mă bucur că sunt pacientă şi nu doctor, mă pot odihni, pot visa, mă pot lăsa invadată de aduceri aminte".

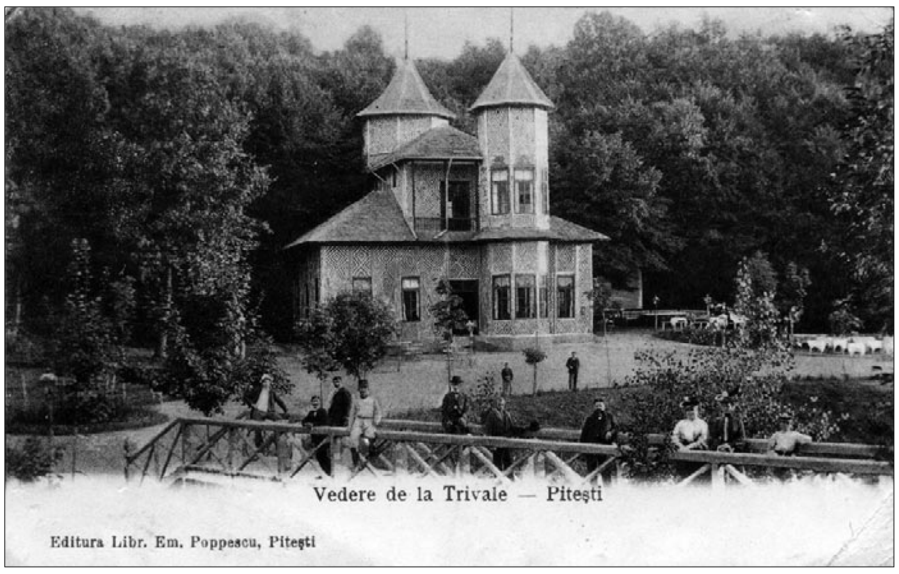
cronici

Florin Chivoci

Un tablou sublim al Trivăii

Printre cărțile pe care le-a lăsat în urma sa prozatorul și poetul piteștean Florian Stanciu se numără și încercarea monografico-literară *Drumețind prin Argeș* (1986), operă care caută să pună urmele trecutului măreț alături de însemnătatea realizărilor prezente, în genul reportajului literar. În fapt, multe din paginile volumului în care se călătorește până *Pe Argeș în sus* zugrăvesc fără niciun fel de spirit critic noua față pe care au luat-o Piteștiul și județul după transformările socialiste, și par, după conformismul înduioșător cu care au fost scrise, străbătute de un iz oarecum ridicol. Indiferent dacă cenzura va fi tăiat sau nu din cuprinsul inițial al textului, acesta seamănă cel mai bine cu un reportaj scris „pe linie" despre noul chip al meleagurilor argeșene. Cu toate acestea, printre pasajele care vor să oglindească prefacerile social-economice de după 23 August 1944, se întâlnesc și

unele rânduri demne de a fi judecate după criteriile literaturii autentice, precum cele care descriu locuri de referință din alcătuirea așezării piteștene. Cum ar fi, de pildă, înfățișarea pădurii-parc de la marginea orașului în fragmentul intitulat *Trivalea*.

În nota dominantă pe care o imprimă cărții alternanța trecut-prezent, imemorialul peisaj silvic din apusul orașului este nedespărțit de desfășurarea lumii actuale: *„Pe lângă atâtea nume de «văi mari», «văi lungi» și tot felul de văi câte mai sunt în țara noastră - nume de localități, de vaduri de ape, depresiuni - iată și unul care, stânjenit parcă de vagul unor atribute, a sărit din serie adunând cu sine puțină aritmetică și mai multă precizie: Trivale. (...) Pădurea intră în oraș ca vârful ascuțit al unui triunghi isoscel a cărui latură de bază se pierde undeva departe, spre apus. Orașul, la rândul lui, vine în întâmpinarea pădurii, durându-și curți și case sau un alt soi de pădure, una de cărămizi și beton, stropită în mai multe culori și strălucind în lumină cu un pâlpâit apos de pleoape, o pădure de blocuri ce urcă sus, mai sus pe cele două laturi egale ale triunghiului. Și fiecare din cele două păduri împrumută vecinei sale câte ceva din ce e al său: una - umbra, răcoarea, tăcerea; cealaltă - freamătul de glasuri, animația.*

Coborând în pantă lină pe o pantă ce îi poartă numele, Trivalea înaintează până aproape de centrul orașului, printr-o avangardă de tei și castani înalți. E solia ei, felul ei de a-și întâmpina vizitatorul, căruia în curând îi va fi gazdă." (Florian Stanciu, *Drumețind prin Argeș*, Ed. Sport-Turism, 1986, p. 57-58).

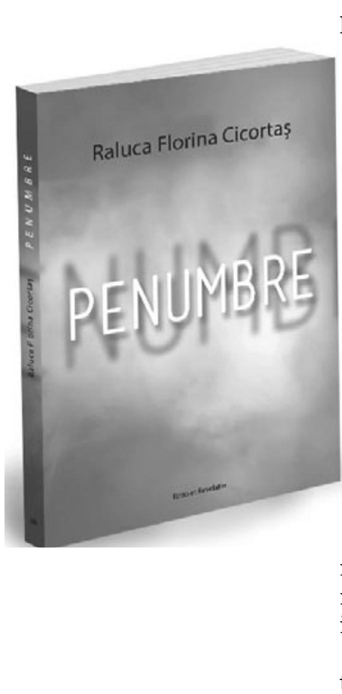
Se recunoaște lesne în rândurile de mai sus noua vecinătate cu cartierul de locuințe Trivale, ridicat pe înălțimea platoului Papucești, din care curg spre pădure poteci, alei sau șiruri de scări. Totodată, mergând de-a lungul străzii Trivale și al gârlei cu același nume care pornesc din pădure, ecoul Trivăii se pierde alene în spiritul agitat al orașului, către vatra acestuia, ajungând pe neștiute până hăt departe, spre apa Argeșului. După luxul de amănunte cu care autorul descrie apoi podul de beton cu balustrade și ornamente, locurile de joacă ori statuia feminină așezată în mijlocul parcului, pașii îl poartă spre geografia esențială a locului, din care i s-a tras și bătrânul nume. Iar prin maniera geologizantă și rectilinie în care desenează suișurile și coborâșurile văilor împodobite cu brazi și stejari falnici, dovedește că a priceput bine împrejurarea naturală din care se va fi născut numirea *Trivalea*, înțelegându-i etimologia străveche: *„În preajma podului și a grotei, mica alee se revarsă într-una mai mare, se arcuiește spre dreapta, se întinde rectiliniu pe sub două șiruri de castani și se întâlnește cu drumul de care se despărțise mai înainte.*

De-acum, la o confluență de văi, drumuri și alei, e mai mult spațiu de jur-împrejur și mai multă lumină. Înfipți în solul colinei cu povârnișuri de piramidă, brazi și stejari de mult par a-și fi rostit îndemnul; care să ajungă mai sus. Aici, trei văi se revarsă și se unesc într-una mai mare - «Trivale» - al cărei nume îl poartă pădurea-parc. Cele trei văi coboară de departe, din adâncul pădurii: două încadrează colina, iar a treia cade perpendicular pe ea." (*ibidem*, p. 59).

Spațiu de vilegiatură transfigurat de contemplație, *„Drumul te poartă apoi în sus, în urcuș abia perceptibil. În pragul unei pante își schimbă îmbrăcămintea de asfalt pe una de piatră cubică de granit. De aici pădurea intră nestânjenită în drepturile ei (până la confluența celor trei văi avea însemne și utilități de mare parc), copaci, arbuști și mărăcinișuri se împletesc inextricabil, până când, spre vârful pantei, te trezești străjuit de trunchiuri și coloane înalte de stejari."* Spectacolul feeric al vegetației creează un sentiment al irealității care emoționează, declanșând mecanismul artisticului. Atât cât poate cuprinde privirea, ochiul descoperă cum natura i se dezvăluie în singurătatea și nesfârșirea ei, îmbrățișându-l cu o priveliște adorabilă ca o oază de armonie și de liniște. Imaginarul se deschide nelimitat realului. Nemărginirea și varietatea pădurii sunt receptate într-o latură fascinantă. Adevărată reverie arcadică, de factură bucolic-virgiliană.

Cu toate concesiile făcute prezentului în cuprinsul cărții, într-o epocă artificial optimistă, interesul artistic al unor pagini ca acestea rămâne totuși inedit. Ca un mic poem în proză, această reprezentare idilică a unuia din locurile emblematice piteștene își merită locul în galeria tablourilor literare care au zugrăvit frumusețea întinderii forestiere, de-a lungul timpului.

PENUMBRE VULNERABILE

Decodificarea și demantelarea *penumbrelor* Ralucăi Florina Cicortaș („Penumbre", Editura Ratio et Revelatio, Oradea, 2023), impun o imersiune atentă în universul ei imaginativ și o panoramare riguroasă a habitatului emoțional, poeta slalomând discret între cele două repere, cele care-i hașurează existența și-i nimbează fantezia creatoare. Raluca vibrează vizual, senzorial și olfactiv la tot ceea ce consideră că merită perceput, stocat, înregistrat, într-un topos care se dorește numai al ei, și este numai al ei, din moment ce-i trasează coordonatele și-i devoalează miracolele, părând mai mereu nedumerită de ceea ce vede, aude, simte, iubește. De aceea numesc universul ei poetic ca fiind unul al miracolelor efemere și al misterelor evanescente , într-un poem recunoscând nonșalant: „Două mirări./ Două ceruri./ Două tresăriri ajunse la țărm". Totul se desfășoară pe un background al confluenței luminii cu întunericul, căci din striațiile acestui aliaj cromatic irizează stările de incertitudine și demersurile căutării a ceva care pare a-i scăpa mereu printre degete, dând impresia că în năvoadele evaziunilor a prins o parte a propriilor incertitudini, dileme sau interogații.

Numai că în urma acestor metamorfoze care țin, parțial, de nebuloasele labirintice ale eului mărturisitor, poeta se transleazá continuu în arealele înserării căci, la urma urmei, ce poate fi o înserare decât o efemeră sau iluzorie penumbră care predispune la vis și reverie, extaz și melancolie, fiind asumată și evaluată în ipostaze dintre cele mai diferite, precum: „rămășițele înserării", „marginea înserării", „luciul și mirosul înserării", „lungi armonii ale înserării", „cot la cot cu înserarea" ș.a.m.d.

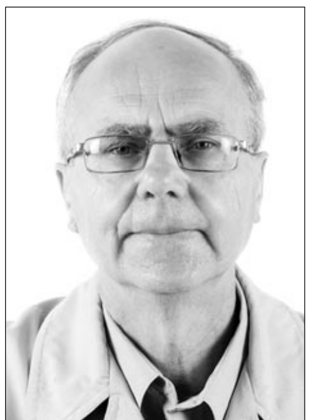
Încă din primul poem, autoarea caută să traseze, să definească teritoriul inefabil și incert al unei penumbre care nu e altceva decât „Un spațiu alb,/ abia schițat,/ ce pare atât de straniu și de cunoscut./ Cu amănunte care dezvăluie/ și ascunde totul,/ de la început la sfârșit". Iată cum poeta își deconspiră refugiul personal, într-o utopie sinonimă unei recluziuni acceptate, asumate, fiind locuită de o singură ființă care nu poate fi altcineva decât actantul creator sau scriptorul mărturisitor. Este, de fapt, locul *amănuntelor primordiale*, pe care autoarea le tolerează în detrimentul acelor glasuri „care vorbesc în/ absența noastră", fiind cele care deopotrivă ascund ceea ce pare irelevant, dar și dezvăluie ceea ce se vrea relevat, știind că, nu de puține ori, mai evidente, mai expresive sunt absențele decât prezențele. Mai mult, poeta ne îndeamnă „Să ne adâncim, o clipă, în foșnetul/ penumbrelor...", ce nu poate fi decât o invitație adresată prezumtivului cititor în matricea visătoriilor sale dominate de legi și canoane numai de ea concepute, numai de ea impuse, amintindu-ne tranșant: „Acesta e visul meu/ din alt vis". Rezultă un fel de reacție în lanț, în urma căreia până și visele germinează unele din altele, asemănătoare unor *semina sapientiae* (semințe de înțelepciune, cum le numeau latinii) aruncate pe solul propriilor interogații, ele fiind ogoarele miracolelor generatoare de text, adică de poezie. Dar nu una redundantă, risipită prin stufărișuri metaforice inutile, ci una concisă, concentrată, care exhibă parcimonios mesajul și stimulează simbolistica semnificației cu tâlcul sublimat, în cele mai multe cazuri, spre sfârșitul poemelor: „Un fel de inconștiență binefăcătoare,/ o evadare de sub cețurile molcome./ Să pornim în larg,/ în această călătorie fără nici un contur./ Ca într-o respirație,/ să străbatem depresiunile nordului,/ răspântiile sudului./ Dar, mai întâi,/ să trecem depresiunea/ dintre două regăsiri/ suspendate". (*Depresiune*).

Dacă intervin momente de sicitate onirică ori derapaje ontologice, inevitabile în biografia unui poet, Raluca apelează anamnezic la „cearcănele alunecoase/ ale amintirii", sperând ca survolarea și sondarea lor vor impune stările de ataraxie emergente de liniște, resemnare, serenitate, atât de necesare actului creator.

Aflată în asemenea staze ale rătăcirii printre lumini și umbre, cu azimutul focalizat spre primul substantiv feminin, la un moment dat excesul de scintilație bulversează și fragmentează acalmia diurnă, ziua devenind „bolnavă de prea multă lumină", contrazicând astfel flagrant atracția poetei spre o mereu aceeași sursă de luminație. Este contemplat mai puțin sinele, cât umbrele și penumbrele lăsate la confluența cu senzații, obiecte, amintiri, năluci, ca din acest impact fugitiv să eclozeze eterate traume personale, serafice reverii izbăvitoare sau declicuri halucinogene impredictibile, mai mult spasmodice decât jubilative, amortizate constant de o luciditate intrinsecă ochiului observator: „Toate aceste tresăriri/ au nevoie de o mărginire,/ de o linie a separațiilor,/ ca de vânt și de ploaie./ Pentru că sunt deja închise în noi,/ ca într-o zbatere sălbăticită a privirii./ Strânse în carapacea înserării./ Așteptăm un alt sunet,/ o altă chemare/ care ne va adânci/ în prăpastia/ altei visări". (*Doar noi*).

Trecerea și petrecerea prin această lume convulsivă nu îi sunt indiferente poetei, și atunci ea pune un diez pe portativul micilor și delicatelor sale disperări (dacă o disperare poate fi delicată), amintindu-și, apoi și amintindu-ne efemeridele care suntem, din moment ce „ne risipim ca niște păsări de ceară", deși, nu de puține ori, meliorismul, în care autoarea își pune mari speranțe, străbate ca un fir roșu întregul construct poetic. Dar nu fără „Riscul de a ne nărui în propria/ înfrigurare" , căci salvarea poate surveni prin exhibarea a ceea ce e mai frumos și mai bun în om, poeta arareori forțându-și propriile limite, și atunci când o face metaforele devin mai stranii, incantațiile mai radicale iar mesajele mai ⟶

Viorel Nica

De pe făgașul benefic pe cel malefic al existenței

Cu Simone van der Vlugt (n. 1966), matura autoare a ficțiunii (apărute în 2019, traduse din neerlandeză în română de Gheorghe Nicolaescu, publicate de Polirom în 2021) *Iubita pictorului,* romanul istoric contemporan cunoaște un reviriment spectaculos, avansează într-o direcție de explorare deosebit de fructuoasă, se postmodernizează într-un chip mai degrabă pertinent decât impertinent, ajunge să-și îmbine „forța euristică" (dacă ni-i îngăduit să facem apel la această sintagmă explicativă, atât de rodnic folosită de Paul Ricoeur în axiolele-i *Eseuri de hermeneutică*) de excepție cu grația modelatoare, se lasă scurtcircuitat de o puternică tensiune feministă, se ridică pe o cotă artistică demnă de luat în seamă, ba chiar de admirat (în eventualitatea că-i sunt apreciate multiplele eforturi creatoare de punere în pagină într-o modalitate mai mult decât scrupuloasă, de nu cumva de-a dreptul impresionantă).

Arestată intempestiv, acuzată de furt și desfrâu, condamnată (în lipsa-i) la 12 ani de detenție, Geertje Dircx a fost trimisă în casa de corecție din Gouda unde s-a cufundat „într-o disperare mută". În timpul detenției și-a amintitit că în 1632 se mutase din satul natal (Edam) în Hoorn spre a îndeplini slujba de ospătăriță la hanul Capul Maurului, că se îndrăgostise de Abraham, „gornist pe corăbii" (căruia i-a mărturisit că tânjea după libertate), cu care se căsătorise (în 1634) și pe care îl pierduse curând din cauza unei furtuni năprasnice. Rămânând văduvă în toiul tinereții își riscase viața întru salvarea unei fetițe (nu și a fratelui ei) căzute în apă, se angajase ca dădacă a copilei salvate. În noua-i postură se simțise bine, se percepuse „ca o sora mai mare", se instruise asistând la lecțiile copiilor. De vreme ce bunii ei stăpâni se confruntaseră cu neajunsuri financiare, se văzuse nevoită să se mute la niște rude din Ransdrop. Din pricina unor neînțelegeri conjuncturale fusese obligată să-și ia viața în propriile mâini. De voie, de nevoie acceptase (în 1642) să lucreze în casa lui Rembrandt din Amsterdam în slujba de dădacă a lui Titus și ca îngrijitoare a bolnavei sale mame (Saskia). De la bun început observase că pe stăpânu-i vestit „îl interesa oricea părere, cea a omenilor simpli poate chiar mai mult decât a patricienilor", că în spațiul domestic rembrandtian „o euforie ciudată" pusese stăpânire pe sine, că „din frumusețea tinerească și proaspătă a Saskiei nu mai rămăsese nimic". După moartea minunatei stăpâne înțelesese cum era „soarta omului" trecător, menit pieirii ireparabile, sesizase că artistul (care apucase să-și portretizeze soția în varii ipostaze) devenise „un om distrus, pe deplin dărâmat", pricepuse „ce necazuri se ascundeau în spatele fațadei elegante" a casei lui Rembrandt mult îndatorate creditorilor voraci. Aflată deseori în proximitatea celui mai mare pictor al epocii, s-a străduit să îl consoleze pe cel ce își pierduse, odată cu consoarta nobilă, și credința, s-a luptat cu „demonii îndoielii". În chip de model al artistului văduv s-a crezut mai mult decât onorată, și-a sporit considerabil stima de sine. Simțindu-se dorită de celălalt, de omul fără pereche, i-a cedat ușor, într-un moment mai degrabă fast decât nefast, devenindu-i concubină loială, nutrind nădejdea (în cele din urmă spulberată) că avea să fie cerută în căsătorie. Acuzată cu insoleță de fratele său (Pieter) c-ajunsese „curva lui", a pictorului infam, că-și renegase prețioasa sa educație calvinistă, că ducea o nevolnică „viață de păcat" și de alunecare pe panta malefică a existenței, s-a neliniștit din cale afară, și-a făcut un crunt examen de conștiință. De îndată ce a primit însă în dar de la Rembrandt prețiosul inel al Saskiei a dat uitării totul, și-a dat seama că era iubită de celălalt, că era prețuită la adevărata-i valoare, ca persoană inestimabilă, câtuși de puțin interșanjabilă, unică. Văzându-se „imortalizată pe pânză" de iubitu-i generos, s-a înfiorat, și-a recăpătat încrederea și respectul față de sine, și-a ridicat moralul grav afectat. Decât că, odată cu apariția unei noi și preafrumoase slujnice (Hendricje) în casă, s-a pomenit copleșită de „invidie femeiască pe tinerețea și frumusețea ei", și-a presimțit destinu-i fatidic. Cum a băgat de seamă că maestrul disponibil o învăță să picteze pe tânăra și nurlia servitoare, s-a mâhnit până s-a îmbolnăvit de ciudă și de supărare. La sugestia și, totodată, la insistențele lui Rembrandt și-a făcut testamentul, lăsându-și bijuteriile lui Titus. Sesizând că omul pe care îl iubea încă (în pofida trădării atât de evidente) nu prea își mai făcea timp pentru ea de la o vreme, s-a indispus amarnic. După ce a aflat chiar din gura lui c-o iubește pe Hendricje cea norocoasă, s-a simțit pur și simplu năpăstuită, expusă derelicțiunii și năruirii implacabile. Supărată pe toate cele ce i se întâmplau anapoda, a plecat din casa lui Rembrandt fără a-i returna bijuteria costisitoare. Întoarsă în satul natal (Edam), a consultat un notar (la sugestia cuiva bine intenționat) de la care a aflat că-i putea cere oficial ilustrului concubin o sumă de bani consistentă, de natură să-i asigure viitorul. Făcând cale întoarsă către Amsterdam, a obținut ceea ce își dorise cu tot dinadinsul. Mistuită de neîncredere, s-a răzgândit și a cutezat să îi ceară lui Rembrandt și mai mulți bani (în 1649). Considerându-se păcălită, i-a intentat proces. La sugestia fratelui dibaci a comis o înșelăciune gravă. Cu „o mică avere în pungă" și-a cumpărat o modestă gospodărie în Ransdorp unde a trăit fericită alături de maică-sa, până în traumaticul moment al arestării și condamnării sale (1650). Pe accidentatul parcurs al detenției neașteptate s-a crezut lăsată „în voia sorții", a respectat regulile corecționale, nu s-a lăsat târâtă în gâlcevi cu celelalte deținute, s-a împrietenit cu Jacomijin, a devenit o „deținută-model", a fost copleșită de deznădejde, încolțită de singurătate, a fost consternată de brutalitatea unor femei, a regretat faptul de a fi trăit în van. Eliberată (în 1665) înainte de termen, și-a găsit adăpost și alinare la minunata Frijin care își dăduse silința să-i sară în sprijin, s-o elibereze mai înainte de a fi răpusă de vreo boală.

Realizat cu mijloace tehnice deosebit de alerte și de eficace, dezvoltat într-o modalitate antrenantă, bazat pe o problematică feministă temeinic calibrată (căreia nu i se permite să degenereze în ostentație frivolă), textul narativ istoric *Schilderslief* de Simone van der Vlugt e o construcție literară însemnată, pregătită să se impună, prin vigoare și tenacitate, în panorama prozei actuale.

→ contondente, scanate într-un ambitus vituperant, pentru ca aerul să devină vâscos, buzele ofilite, labirinturile igrasioase, melancoliile irosite, tăcerile zdrobitoare, străzile moleșite, ierburile veștejite ș.a.m.d.

Contrastează în acest univers relativ senin, interiorizat, transparent, încărcat de vulnerabilități, lipsa aproape totală a erosului care, de obicei, este complementar, de nu consubstanțial, fie și platonic, acestei trăiri aproape adolescentine, al cărei inocență se pliază pe suprafețele meandrice ale iubirii, senzualității, voluptății, seducției și pasiunii.

În acest sens, un răspuns extrem de disimulat și de ambigu, oferă Raluca în poemul „Armonie", unde pare a tranșa definitiv o iubire nedusă până la capăt: „Între noi se interpune/ o pagină nescrisă/ pe care nu o mai/ întoarce/ nimeni".

Concluzionând, este vorba despre o poezie calină, fragilă, cu rare oaze bovarice, cumințită poate prea în exces, de reținerile autoimpuse și teama de a nu-și exagera anxietățile și minimaliza tribulațiile cotidiene, mult opusă orientării liricii feminine de azi, caracterizată prin mizerabilism, derizoriu, post-umanism, super-tehnicism, trans-sexualism, licențiozitate sau chiar pornografie.

Din păcate, forarea mai profundă a propriului eu este relativ rară, iar dacă ea există, e foarte timidă, poeta complăcându-se a-și sonda propriile zbateri doar la nivel epidermic, panoramate și nuanțate la stadiul orizontalității sugestive, fără a scormoni mai adânc zonele abisale, confuze, ale psihicului uman, acolo unde dospește complexitatea și profunzimea frământărilor umane.

Cu toate acestea, poezia solilocvială a Ralucăi Cicortaș nu poate decât încânta, prin sensibilitate, melancolie, diafanitate și mai ales sinceritate, un cititor abuzat de o societate reticentă la inefabil și frumos. Dar tocmai aceste asperități mundane îi reliefează mai apăsat, mai pregnant, candoarea și farmecul lumii în care trăim, suferim și iubim. Următoarea carte se impune a fi mai îndrăzneață, mai sedițioasă, mai nonconformistă, capabilă a disloca și transla fantezia cititorului într-un habitat ale căror anomalii și histrionisme să-i clatine comoditatea, indolența și apatia. Cu puțin curaj, imaginație și lecturi poetice consistente, luând în considerare și abilitățile native ale autoarei, suntem convinși că se poate.

Prin noua sa carte, poeta oferă cititorilor șansa de a-i fi alături pe drumul aproape inițiatic spre *no man's land-ului* ei, imaginar pentru noi, nu și pentru ea. Aceasta pentru că Raluca se adresează, cu poemele ei concise, puținilor, dar aleșilor cititori, confirmând din plin expresia latină *parum est multum.*

LUCIAN SCURTU

Frustrarea cognitivă...

(urmare din p. 18

ascundere, o carapace cu care se învelește cel ce simte că poate fi prins și sufocat de zecile și sutele de tentacule ale societății actuale. În afara competențelor minime necesare pentru specializarea – din ce în ce mai robotizată cerută de meseriile actuale, nimeni nu mai simte nevoia să-și sporească orizontul de cunoaștere, să exploreze misterul universului, să-și pună întrebări ultime. E mult mai comod să nu știi nimic, să nu te intereseze nimic, să nu afli nimic – și de aici, pe cale de consecință, să nu-ți imaginezi nimic. Consecința acestei decăderi a frustrării epistemice este o deplorabilă criză a imaginației, a capacității de a asocia idei și de a găsi soluții noi. Rămâi de multe ori surprins să vezi cât de lipsită de efervescență asociativă este mintea noului om. Cu prețul unei vieți plictisitoare, omul refuză să-și mai „pună creierul la contribuție" – cu o vorbă de pe vremea mea – pentru a găsi rezolvări la probleme vechi sau noi probleme și întrebări. Comoditatea mentală este un câștig care merită toate investițiile sau mai precis toate dez-investirile. Nu contează că rezultatele lipsei de imaginație pot fi fatale pentru că de ea se leagă lipsa de previziune, de anticipare a efectelor negative ale unui tratament sau unui comportament, important este să nu-ți bați prea mult capul, mai ales că – nu-i așa? – ignoranța sau ignorarea pot fi foarte bine folosite ca circumstanțe atenuante în cazul săvârșirii unei erori fatale. Poți fi acuzat în continuare de neglijență în serviciu sau de incompetență, dar în orice caz ignoranța va pleda – ca cel mai strălucit avocat – în sensul nepremeditării faptei, al inexistenței „intenției criminale".

Din câte se vede, un nou *Elogiu al prostiei* așteaptă să fie scris!

1 Rețin ideea, extrem de interesantă, formulată într-o conversație pe marginea acestui subiect de colegul și prietenul meu, Mircea Toboșaru, că există o modalitate încă și mai devastatoare decât cea matematică, demonstrativă, infailibilă de a ți se arăta că nu ai dreptate. E vorba de o o modalitate analogică, aluzivă, metaforică în care o apoftegmă sau un gest reușesc, printr-o sugestie ireductibilă la schemele de raționament, să-ți disloce perspectivele (chiar pe cele mai riguros întemeiate) și să te așeze pe un alt drum.

Comoditatea mentală este un câștig care merită toate investițiile sau mai precis toate dez-investirile.

cronici

Mihai Barbu

Vedere panoramică cu Lumea noastră împărțită, frățește, între *Al 41-lea* și *The Forty One*, poetul Ko Untae și popa Ciocan, un Doctor și mai mulți Nași

În cele din urmă nu ne vom aminti de cuvintele dușmanilor noștri, ci de tăcerea prietenilor noștri. (dr. Martin Luther King)

Bizare existențe acvatice în apele de graniță

Pârâul Polatiște a fost hotarul dintre două lumi, între un Imperiu și un Regat, o graniță păzită cu strășnicie de oameni bine înarmați și rău intenționați, aflați pe ambele maluri. Nenorocirea oamenilor, bucuria peștilor care viețuiau în acea apă blestemată. Ei au murit de bătrânețe, grași și frumoși, în acea apă rece de munte, vijelioasă și limpede precum cristalul. Deși ar fi vrut să trăiască veșnic, ei au sfârșit ca orice pește. Cu burta-n sus aruncând o ultimă privire, întrebătoare, spre constelația aia ce semăna cu un pește...

Sfatul poetului korean către enoriașii popii Ciocan

La biserica popii Ciocan a sosit, într-o bună dimineață, un poet venit tocmai din Korea. Omul s-a prezentat, sunt Ko Untae, încântat de cunoștință, și s-a interesat de ceea ce gândesc enoriașii din parohia părintelui nostru. *Toți mă întreabă care-i calea, dar toți se abat de la ea. Nu știu ce să mă mai fac*, domnule poet, și l-a invitat să le vorbească, ca un apostol venit de departe, oamenilor locului. *Voi, nebunilor, cei care întrebați ce este Dumnezeu ar trebui să vă întrebați ce este viața. Găsiți un port unde înfloresc lămâii, întrebați despre bodegile din port, întrebați despre cei care au băut acolo, întrebați despre lămâi. Întrebați, întrebați până nu mai rămâne nimic de întrebat.* Așa a început depopularea Văii Cărbunelui, prin nesăbuita propunere a părintelui paroh făcută unui poet sosit, tam-nisam, dintr-o altă lume. Oamenii din Vale au plecat să caute acel port unde înfloresc lămâii, unde pot călca nestingheriți pragul bodegilor (fără ca popa Ciocan să-i mai blagoslovească) și unde puteau să intre în vorbă cu bețivii locului. Ai noștri, mare este Dumnezeu și puterea Lui, au găsit și portul și bodegile și bețivii de care le-a vorbit poetul korean. Dar n-au vorbit despre lămâi pentru că pe ei nu i-a pasionat niciodată acest subiect. Pentru că ei toată viața, și mai ales de Ziua nașterii Domnului, au visat doar la portocale...

Nu eu am descoperit faptul că sticla fierbinte arată exact la fel ca sticla rece. Că nu e nicio diferență între ele... Nu zice Cartea sfântă că doar cel căldicel trebuie eliminat? Nici cel fierbinte ca soarele-n pustie, nici cel rece ca gheața din banchizele Nordului”.

Al 41-lea sau despre *Forty One* și *Sorok Pervâi*

Cât am fost mici, am auzit că ***Al 41-lea*** va trebui, neapărat, să moară. El, Vadim, era un soldat credincios trupelor albe și a fost împușcat de iubita sa, Maria Filatovna, o lunetistă din trupele bolșevice. Ea era mai tare ca orice sniper american și nu dădea niciodată greș. Cei 40 de albi omorâți de Maria Filatovna au căzut victime ale tirului său necruțător. Cei doi eșuaseră, împreună, pe o insulă pustie și așteptau, fiecare, să vină ai lor ca să-i salveze. Primii au sosit cei din armata albă, iar Vadim s-a îndreptat spre ei, ca să li se alăture în lupta contra Armatei roșii. Între iubire și datorie, Mariutka nu stă pe gânduri și alege datoria. Așa se face că Mariutka cea roșie îl împușcă pe iubitul ei alb. Totul e ca-n film: în alb și în negru. Nu există nuanțe de griuri într-un război pe viață și pe moarte. Grigori Ciuhrai a ecranizat romanul lui Boris Lavreniov, care a fost pe front de partea revoluției și s-a jurat că povestea spusă de el era adevărată. Doar c-a schimbat numele personajelor. Pe ***Al 41-lea*** îl chema, în film, Vadim Nikolaevici Govoruha-Otrok dar, în realitate, credem că avea un nume mult mai ușor de ținut minte. Când am ajuns oameni pe picioarele noastre, am aflat că, în cealaltă parte a lumii, un fiu îi zicea tatălui său, în momentele lor de maximă tandrețe, ***Forty One***. Fiul, George Bush jr., era președintele american cu nr. 43, iar tatăl său, George Herbert Walker Bush, a fost ***Al 41-lea*** șef al executivului Statelor Unite. ***Mister Forty One*** a fost mult mai norocos decât ***Sorok Pervâi***, omologul său rus, și, într-un fel i-a și răzbunat soarta lui cea crudă. Comunismul a mierlit-o și din pricina lui...

Cei trei oameni care au intrigat Estul

Vă mai aduceți aminte, oameni ai Văii de demult, de minerul Augustus Santo care aplauda mereu, de câte ori ieșea pe stradă, și săruta mâinile tuturor celor care îi ieșeau în cale, de fostul militar Fritz Bulăi care, atunci când ajungea în dreptul Poștei române, bătea pas de defilare și saluta trecătorii cu mâna dusă la un chipiu imaginar, de dl. Ionică Aiordăchioaiei, Agentul nostru 007, a cărui legitimație de serviciu a fost semnată, dată fiind starea precară de sănătate a Reginei, de profesorul Titi Bryonia, directorul de la Clubul copiilor. Știați că această legitimație, ștampilată și vizată la zi, îi dădea posesorului dreptul să acționeze, rapid și eficient, pe o rază delimitată de apa noastră cea leneșă și muntele cel semeț din zarea cea albastră? Sunt sigur că i-ați dat, pe toți, uitării celei negre. Așa cum și lumea din afara Văii noastre habar n-are că actrița Hedi Lamar, star-ul Hollywood-ului de-acum un veac, considerată și cea mai frumoasă femeie din lume, a inventat WiFi-ul. Doar nemții și austriecii, dintre miliardele de utilizatori ai invenției sale, își mai amintesc că miss Lamar s-a născut la Viena și, după ce ei au prizat o doză zdravănă de lecitină, au declarat ziua ei de naștere, Ziua Inventatorului.

Asinul Ciuciu Bellu, despre A doua venire

Asinul nostru crede că o foarte mare parte din orice e un perfect non-sens Eu sunt acea aristocrată uscățivă, Lady Hester Stanhope, care am ținut toată viața în grajdurile mele un cal alb ca laptele, pregătit pentru Messia, la a doua Lui venire. Am scrutat într-una, din zori și până-n amurg, crestele munților cu nerăbdare, dar cu profundă credință doar, doar voi vedea semnele apropierii Lui. Virginia Woolf zicea despre mine că trebuia să fiu un exemplu pentru cei care voiau să pună trecutul în relație cu viitorul și, astfel, să pregătească terenul pentru capodoperele ce stau să vină. Vise deșarte, my dearest Virginia.... Ați aflat, nu-i așa?, că într-una din zile a apărut, la orizont, măgarul Ciuciu Bellu, după cum îl strigau oamenii, care a vrut să ia locul armăsarului meu alb. „Sunt convins că Iisus, și la A doua Sa venire, mă va alege tot pe mine. Binecuvântat este cel care vine în numele Domnului...”, mi-a transmis Ciuciu Bellu și s-a insinuat, deocamdată, lângă armăsarul meu cel alb.

Doctorul și Nașul, niște oameni acolo și ei/ care știu, dureros, ce-i suta (noastră) de lei...

Doctorul Brandabur era un chirurg de succes care, atunci când era vorba de bani, avea niște principii foarte sănătoase. Câștiga bine, chiar bine de tot, dar parcă nu-i era la îndemână să-și cheltuiască banii aiurea-n tramvai. De exemplu, el își lua bilet când mergea cu tramvaiul, dar niciodată când călătorea cu trenul. „Nu ți-e teamă, doctore, că o să te faci, odată și odată, de minunea lumii civilizate, de o să vuiască știrile de la ora 5 că un faimos chirurg din Vale a fost prins călătorind, în mod repetat, fără bilet?” „N-or să mă prindă niciodată. Îi cunosc pe toți nașii. Dacă ești bun platnic, ți se duce vestea din gură-n gură, din gară în gară, din depou în depou, dintr-o regională într-alta alta, până la ultimul naș. Nu eu am descoperit faptul că sticla fierbinte arată exact la fel ca sticla rece. Că nu e nicio diferență între ele... Nu zice Cartea sfântă că doar cel căldicel trebuie eliminat? Nici cel fierbinte ca soarele-n pustie, nici cel rece ca gheața din banchizele Nordului”. „Și cum îi convingi, doctore, că ești un om serios?”, îl întrebau, dându-se de ceasul morții, potențialii pacienți. „Simplu. Le zic de fiecare dată direct, uitându-mă în ochii lor flămânzi, că eu sunt chirurg și că atât eu, Doctorul, cât și el, Nașul, nu trăim din salarii. Nu e păcat, Nașule, să stricăm obiceiul pământului? Un Naș, ascultă-mă pe mine că știu ce vorbesc, este acel om orientat care, dacă vrea, poate să câștige mai mult decât medicul său. Vezi bine, prietene, că sunt un domn, vreau să călătoresc la clasa întâia și, până ajungem în Vale, să nu mă deranjeze nimeni! Ah, era să uit: vezi că la clasa a doua o să dai și de prietenii mei, Inginerul și Profesorul. Spune-le că dl. Doctor îi invită să ia și ei loc, măcar o dată-n viață, la clasa întâia...”

Cum se (re)scrie istoria unei idei

„Trăiesc într-un oraș în care nu vreau să trăiesc. Trăiesc o viață pe care nu vreau s-o trăiesc. Mi-e dor de viața din Londra!” Oamenii din Vale au ascultat spovedania d-nei Virginiei Woolf și au fost convinși că un scriitor nu minte. Măcar atunci când scrie... Așa a început, pas cu pas, migrația vulturenilor spre Insulă. A fost un drum fără întoarcere. Toți s-au ghidat după cartea ei, procurată pe sub mână de la Plăcintăria *La Bulgaru*, ***Spre Far***. Sperau să afle, odată pentru ei, copiii și nepoții lor, unde se află acel *dolce **far** niente*...

Candid Freitz, o salcie total debusolată

De când trupul mi s-a îndoit precum salcia la mal n-am mai ieșit din casă. Sunt zile, luni, anotimpuri și ani de atunci... Voiam ca lumea să-l țină minte pe acel bărbat falnic care a renunțat la munca sindicală, care a intrat în adâncuri pentru a scoate cărbunele la lumină și oamenii din beznă. Mi-ar fi plăcut să fi fost acel scriitor care să-și poată povesti viața așa cum a fost ea, cu bune, dar mai ales cu rele. Dacă n-am reușit să trec atâtea praguri, și pe cel de sus și pe cel de jos, înseamnă că Necuratul mi-a fost împotrivă? Un ortac mi-a sugerat că dacă noi nu ne-am întâlnit, sub pământ, cu el înseamnă că toți trei mergeam în aceeași direcție.

Omul cu ciocanul, între *Satana Puiu* și *Satana Bere*

Pe când Autorul își îndrepta, adesea, pașii, din pricini sentimentale spre Capitala transilvană, orașul de pe Someș era sub o maximă teroare. Prin anii 80 ai secolului trecut, *Omul cu ciocanul*, care semăna leit cu Maurice Chevalier, era un nedovedit criminal în serie. El omora femei, le viola și dădea foc caselor în care acționa. Și-a bătut joc, ani de-a rândul, de milițienii locali care nu l-au putut prinde. I-a venit de hac vestitul Ceacanica, venit din Capitală să de-a o mână de ajutor neajutoraților milițieni provinciali. Justiția nu l-a putut condamna la moarte, ca pe Râmaru din Capitală, și l-a internat la Spitalul de psihiatrie din Ștei. Acolo le explica pacienților că există două feluri de Satane: *Satana Puiu* care era mai bună, mai omenoasă, și *Satana Bere* care te adoarme, te duce undeva (n-a precizat niciodată unde), și te lăsa fără psihic. *Ce înțelegi prin psihic*?, l-au întrebat doctorii. *Prin psihic înțeleg umbra de viață cu care trăiește omul.* La Ștei, *Omul cu ciocanul* a mai trăit, după internare, încă vreo 20 de ani și conversa frecvent cu *Satana Bere*. Peste el a trecut, ca peste noi toți, o Revoluție, dar acest eveniment epocal pentru români nu l-a făcut să se însoțească, nici măcar ocazional, și cu *Satana Puiu*. A murit, așa cum i-a și prezis *Satana Bere*, de o boală a ficatului.

Peste Ocean, Satana Bere nu doarme

Și când a fost în America, Autorul s-a dovedit a fi un cititor pasionat de gazete. Din *Ohio Magazine* a aflat că, doar în ultima vreme, cinci biserici s-au transformat, peste noapte, în fabrici artizanale de bere. Cinci locuri minunate, sună reclama berarilor, unde poți să simți, cu adevărat, că trăiești. Căutați-ne în Celina, Cuyahoga Falls, Grove City, Lancaster și Sharonville și nu veți regreta. E clar că, în toate cele cinci locuri, e mâna lui Satana Bere, a declarat Satana Puiu pentru presa independentă...

SFÂRȘIT

reportaj

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat luna trecută noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

■ Dialogul cu tema „Un artist muscelean <tot teren>", în cadrul proiectului „La Vama Vremii," coordonat de scriitorul și publicistul Nicolae Badiu, avându-l invitat pe artistul Dan Șipoteanu.

■ Prelegerea cu tema „Imerologia creştină şi problema pascală", în cadrul proiectului cultural-educativ „Biografii de excepție", coordonat de muzeograful și scriitorul Octavian Dărmănescu, avându-l invitat pe părintele profesor Lucian Grigore.

■ Conferința cu tema „Tarot şi sincronicitate", în cadrul proiectului cultural „Culisele istoriei – Societăţi secrete şi mari iniţiaţi", coordonat de scriitorul Cristian Cocea.

■ Dialogul cu tema „Cultura locală vs. cultura națională", în cadrul proiectului „Personalităţi Culturale Piteştene", coordonat de scriitorul Jean Dumitraşcu, avându-i invitaţi pe oamenii de cultură Nicolae Mecu și Carmen-Maria Mecu.

■ Lansarea cărţii cu titlul „Oamenii Daciei", în cadrul proiectului sub genericul „De Profundis în Artă, Cultură, Viață...", coordonat de scriitoarea Cristina Onofre.

■ Lansarea romanului „Salvamarul de nisip", de Gabriel Borchină, în cadrul proiectului „Medalion cultural cu Stelian Necşoi", coordonat de cantautorul, scriitorul, artistul plastic Stelian Necşoi, profesor de limba și literatura franceză.

■ Dialogul cu tema „Cultura postmodernă", în cadrul proiectului cultural „Invitaţi la Cafeneaua literară", coordonat de poetul Virgil Diaconu, directorul revistei „Cafeneaua literară", avându-i invitați pe traducătorul Constantin Manea și pe scriitorul Cristian Meleșteu.

■ Spectacolul de folclor „Tradiții muntenești", coordonat de profesorul de canto popular Valentin Grigorescu. În recital: Gheorghița Nicolae, Constantin și Cosmin Gaciu, Silvana Râciu, Polina Gheorghe, Valentin Grigorescu, Nicușor Ioniță, Anuța Arghiroi, Florin Pârlan, Grupul <Mândruțele de la Olt>, Denisa Popescu, Daniel Turică, Diandra Popaiacu, Magdalena Porumbiel, Angelica Stănescu, Amza Angheluș, Georgiana Baciu, Daniela Bărbuceanu, Ana Maria Cîrstina, Gabriela Argeșanu, Mihaela Chirițescu, Andrei Orășeanu, Ana Maria Trandafir, Grupul Vocal Bărbătesc "Rapsozii Bascovului". Dansatori - "Doina Bascovului". A acompaniat Orchestra "Doina Bascovului", dirijor Aurel Popescu.

■ Lansarea volumului de poezie cu titlul "Neastâmpăr de octogenar", de Nicolae E. Braniște, în cadrul proiectului cultural „Hrană pentru suflet", coordonat de președintele Ligii Scriitorilor Români – Filiala Argeș, scriitorul dr. Adrian Mitroi.

■ Dezbaterea cu tema „Anii de juniorat în şah", în cadrul proiectului cultural-educativ „Pasionat de Şah", coordonat de ing. Andrei Rădulescu, instructor de şah la Centrul Cultural Piteşti.

■ Prelegerea cu tema „Adicții de social media", în cadrul proiectului de dezvoltare personală „Omul între Breaking News și Armonia Sufletului", coordonat de Carmen Violeta Popa, psiholog-clinician.

■ Dialogul cu tema „Periplu cultural: <Caravana culturii>, iniţiator Marian Bărăscu", în cadrul proiectului cultural „Hrană pentru suflet", coordonat de președintele Ligii Scriitorilor Români – Filiala Argeș, scriitorul dr. Adrian Mitroi, avându-l invitat pe poetul, prozatorul și ziaristul Marian Bărăscu.

■ Dialogul cu tema „Prezent și viitor", în cadrul proiectului „Personalități Culturale", coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, avându-l invitat pe managerul Muzeului Județean Argeș, istoricul Cornel Popescu.

■ Prelegerea cu tema „Problematica Imanenţei şi Transcendenţei în Teologie, Filosofie și Știință (II)", în cadrul proiectului cultural-educativ „Cultură și Credință în Societatea Contemporană", coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Centrul Universitar Pitești, avându-l invitat pe preotul prof. univ. dr. Ion Popescu.

■ Conferința cu tema „Despre teama de adevăr. Frământări ale unei epoci confuze", în cadrul proiectului cultural-educativ „Colocviile Municipiului Pitești", coordonat de redactorul-şef al revistei de cultură „Argeş", scriitorul dr. Leonid Dragomir, avându-l invitat pe academicianul Mircea Dumitru, profesor de filosofie la Universitatea București.

■ Spectacolul coregrafic cu tema „Sport și atitudine", în cadrul proiectului „Olimpic Argeş Gym cu Nicoleta Andrei", coordonat de antrenoarea de gimnastică ritmică Nicoleta Andrei.

■ Prelegerea cu tema „Dimensiunile spirituale", în cadrul proiectului cultural-motivațional „Arta Devenirii", coordonat de scriitoarea Silvia Grigore.

■ Prelegerea cu tema "Vremi și vremuri la vreme de toamnă", în cadrul proiectului cultural-educativ "Teme Culturale în Emoții Raționale", coordonat de scriitorul, eminescologul, profesorul de limba și literatura română Lucian Costache.

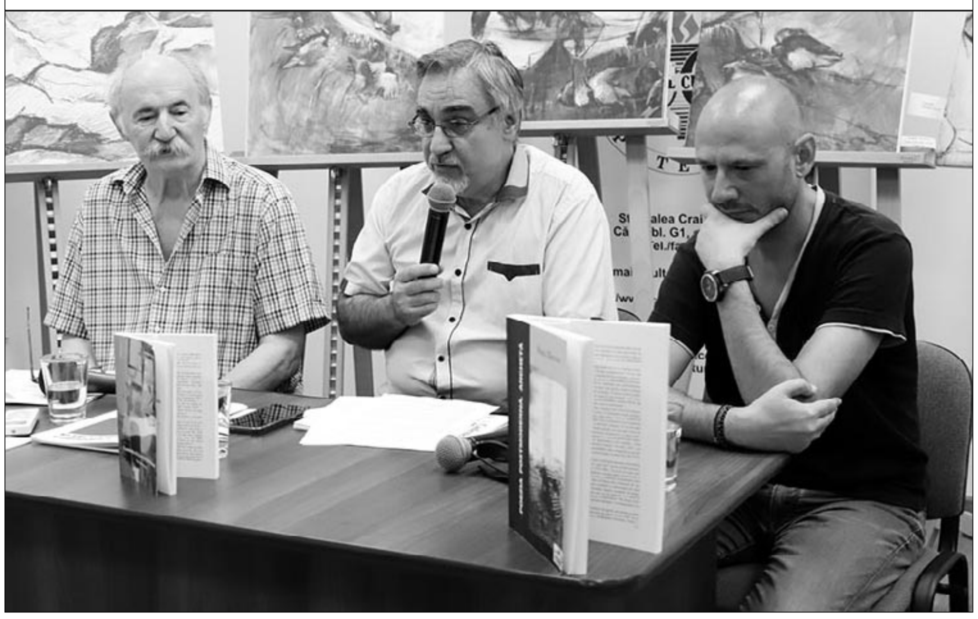
■ Prelegerea cu tema „Alexandru Macedonski (1854-1920)", în cadrul proiectului cultural-educativ „Literatura Română Necanonică", susţinut de scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Iudita Dodu Ieremia.

■ Prelegerea cu tema „Bacovia. O viață ca o zi în amurg", în cadrul proiectului cultural „Biografii triste și destine tragice din istoria literară", susținut de criticul literar, scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Magda Grigore.

■ Vernisajul expoziției de portrete cu titlul „Ochiul lăuntric", de artistul plastic Anton Silviu, în cadrul proiectului „Confluențe literare", coordonat de scriitoarea și profesoara Allora Albulescu, eveniment care s-a desfăşurat sub egida Fundației literare „Liviu Rebreanu".

■ Dezbaterea cu tema „Experimentul Pitești – Reeducare prin tortură", în cadrul proiectului cultural „Clubul literar-artistic Mona Vâlceanu", coordonat de editorul, scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Maria Mona Vâlceanu.

„Invitați la Cafeneaua literară": Constantin Manea și Cristian Meleșteu

„Colocviile Municipiului Pitești", invitat - academicianul Mircea Dumitru

Spectacolul de folclor „Tradiții muntenești"

Dezbaterea „Experimentul Pitești – Reeducare prin tortură"

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB** și **SIMONA FUSARU**

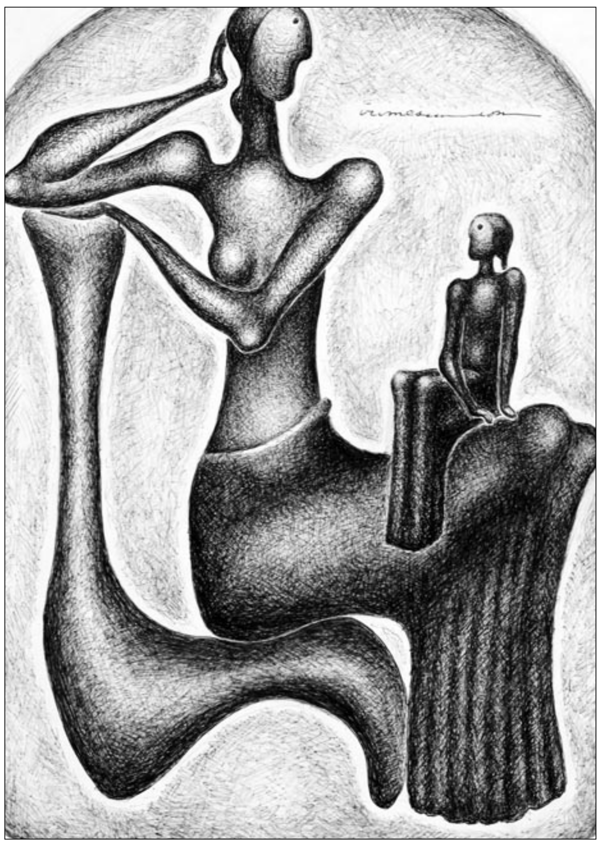
Octavian Mihail Sachelarie

„Drepturile imprescriptibile ale cititorului”

Dacă împărtăşim convingerea lui Alberto Manguel că suntem, în esenţă, „animale cititoare”, „arta lecturii” definindu-ne ca specie, atunci suntem de acord şi cu importanţa unor drepturi şi libertăţi ale cititorului şi cititului. Acestea derivă, în mod natural, din unicitatea omului ca „fiinţă gânditoare”, din bagajul său intelectual, cultural şi psiho-social. Fiecare dintre noi are o personalitate aparte, dorinţe, interese şi sentimente diferite. De aici şi numeroasele interese şi motivaţii ale cititului, ale lecturii ca formă superioară a cititului.

Acceptând această argumentaţie, nu înseamnă că nu ar trebui să existe liste cu „lecturi

fundamentale”, liste care să cuprindă „cărţi de căpătâi” care ne pot forma şi la care am putea apela toată viaţa. În acest sens, scriitorul Radu Pavel Gheo punea în discuţie organizarea unui curs de „Îndrumarea lecturilor” care să fie predat la o facultate umanistă. „Îndrumătorul de lecturi” ar fi o „meserie frumoasă”: *să chemi oamenii la tine şi să le recomanzi lecturile adecvate. Să vină şi să ţi le dezvăluie, ca la psihanalist, iar tu să-i conturezi profilul de cititor şi să-i recomanzi cărţi care în mod sigur or să-i placă.* Acest ipotetic „îndrumător de lectură” ar trebui să pornească, în opinia mea, de la „drepturile imprescriptibile ale cititorului”, aşa cum le formula Daniel Pennac: *1) dreptul de a nu citi; 2) dreptul de a sări paginile; 3) dreptul de a nu termina cartea (de citit); 4) dreptul de a reciti; 5) dreptul de a citi orice; 6) dreptul la bovarism; 7) dreptul de a citi oriunde; 8) dreptul de a citi pe sărite; 9) dreptul de a citi cu voce tare; 10) dreptul de a tăcea (de a nu vorbi despre ceea ce ai citit).* Cu referire la aceste drepturi, în romanul lui François-Henri Désérable, „Un anume domn Piekielny”, personajul principal, care este pe urmele celebrului scriitor Romain Gary, povesteşte că scriitorul Daniel Pennac, pe numele său adevărat Daniel Pennacchioni, în timpul serviciului militar, folosind „dreptul de a citi oriunde”, în cazul său, la toaletă şi oferindu-se voluntar, în fiecare dimineaţă, să facă „infamanta” muncă de curăţare a toaletelor, a citit operele complete ale lui Gogol, *o mie nouă sute de pagini ascunse în buzunarul drept al uniformei sale militare*.

Într-adevăr, cititul, imperativ vorbind, trebuie să fie un drept fundamental al omului, ca fiinţă raţională şi creatoare în acelaşi timp. Drepturile cititorului propuse mai sus asigură posibilitatea lecturii ca dat universal, indiferent de suportul pe care se înfăptuieşte. Ele exclud orice formă de cenzură a lecturii, orice formă violentă de distrugeri de cărţi şi biblioteci.

Personal, aş mai adăuga un drept, acela de a folosi cărţile şi lectura ca *arme în războiul ideilor*. Doamna Tatiana Niculescu, în volumul „Englezul din Gara de Nord.După o poveste adevărată” (Humanitas, 2023) ne spune cum, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, partizanii de pe insula Vis luau lecţii de limba engleză citind fragmente din volumele de buzunar răspândite pe front de „Armed Services Editions”, paraşutate noaptea de avioane care decolau de la baza aliaţilor din Bari. Cărţile, tipărite în SUA, de Council on Books în Wartime (CBW), erau destinate soldaţilor şi ofiţerilor, având deviza *Books are weapons in the war of ideas – cărţile sunt arme în războiul ideilor*. Cărţile erau o reacţie la propaganda nocivă realizată, pe front, dar şi în afara lui, de nazism şi comunism. Astfel, au fost distribuite peste 120 de milioane de exemplare, la care se adaugă alte 30 de milioane de cărţi tipărite în Marea Britanie. Ce regăsim aici? Romanele unor scriitori celebri: Jack London, Mark Twain, Hemingway, Agatha Christie, dar şi lucrări de istorie, ştiinţă, tehnologie, filosofie, politică, poezie, umor. Au fost prezenţi şi Homer, Thomas Mann şi Virginia Wolf, precum şi lucrări – „biografii şi cărţi de autori interbelici despre istoria ţărilor pentru care luptau Aliaţii”.

De la toate aceste argumente emană puterea cărţilor şi importanţa drepturilor fiecăruia dintre noi la citit, la lectură.

Haiku

Cecilia Bîrcă s-a născut în Bucureşti, România, unde şi-a şi petrecut o bună parte din viaţa de până acum şi unde si-a urmat studiile universitare şi postuniversitare, fiind de formaţie jurist. Tot aici a prins gustul lecturii având privilegiul de a copilări într-o mare şi bogată librărie bucureşteană unde scriitori şi poeţi de după anii 60 erau mai mereu prezenţi. Astfel, istoria, filosofia, arta, în special literatura a captivat-o mai întâi ca cititor apoi a păşit pe calea creaţiei. Scrie poezie, proză scurtă, reflecţii filosofice, poezie de sorginte niponă - haiku, tanka, sedokka, katauta -, căutând în permanenţă o acurateţe şi o calitate specială a scriiturii.

Chiar după ce a fost remarcată şi apreciată ca poet, suficienţa bucuriei actului de creaţie a caracterizat-o mai mereu - etalarea şi adunarea scrierilor pentru a fi publicate nebucurându-se din partea autoarei de alocarea timpului necesar.

Activând şi evoluând de patru-cinci ani in cadrul grupului Romanian Haiku, Cecilia Bîrcă a participat cu poeme la numeroase concursuri unde a obţinut premii sau evidenţieri valoroase.

A fost mereu prezentă (inclusă) în volumele antologice ale grupului ,,Romanian Haiku” şi ,,Autori de haiku din România”. Poeme de-ale sale au atras atenţia, apărând şi în volume de critică, eseistică şi promovare a haikuului publicate de coordonatorul grupului, profesorul şi maestrul în domeniu haiku, domnul Corneliu Traian Atanasiu.

*

paşi prin vechiul sat -
un funigel fluturând
singurătatea

*

furtună în amurg -
arborii de mătase
netezind cerul

*

cu creta pe-asfalt -
pe palmele nepoatei
tot curcubeul

*

petale-n vârtej -
schiţând paşi de dans
un om al străzii

*

un ochi de apă -
cerul prea strâmt pentru
mărul înflorit

*

tunete-n munte -
o nalbă-şi lipeşte floarea
de rucsacul meu

*

raiul de-acasă -
atâtea zâmbete-ncap
în micul tablou

*

frunze de toamnă -
bunul îşi lasă ograda
în voia luminii

*

Calea Lactee -
scuturând bidineaua
plină de var

*

suflarea mamei -
la porţile cerului
o ciocârlie-n zbor

Valeria Tamaş. Haikul este o poveste, povestea fiecăruia dintre noi marcându-ne trecerea.

El este respiraţia unei clipe. Uneori cineva o surprinde şi o aşează în cuvinte.

Uneori cuvintele te aleg să le faci nemuritoare. Noi suntem doar slujitorii cuvintelor.

Natura este însăşi viaţa, numai prin ea şi datorită ei se poate scrie lăsând şi pentru alţii inefabila poezie a trecerii noastre pe pământ.

*

toamnă târzie -
doar scaietele rămas
în alt anotimp

*

vechiul cerdac -
doar câte-o nucă
mai coborând treptele

*

sfârşit de sezon -
până şi frunzele
gata de plecare

*

nori plumburii -
numărând în oglindă
firele albe

*

primii muguri -
bătrânul mângâindu-şi
nepoţii pe creştet

*

cină frugală -
pe o bucată de pâine
ultima rază

plimbare pe Corso -
o rafală de ploaie dă jos
toate măştile

*

ploaie de vară -
cu umbrela închisă
atras de siluete

*

trei stropi de ploaie -
puşi pe căpătuială
până şi norii

*

ziua pe ducă -
cu felinarele aprinse
păpădiile

Rubrică realizată de FLORIN GOLBAN

Vlad Alui Gheorghe

Polifonic

Maraton fără linie de finish

Dacă ai simțit și tu asta, poate că știi. Uneori e prea mult zgomot, e prea multă lumină, sunt prea multe de rezolvat, prea multe de avut grijă, prea puțin timp pentru toate, multe promisiuni și angajamente. Uneori nu mai ai timp să vezi

ce e cu tine, n-ai timp să mai știi pe unde ai venit și pe unde ar trebui să ieși, nu mai știi cine răspunde la telefon când suni sau când primești apeluri, n-ai idee de ce te mai trezești și de ce te mai întorci acasă. Și după o vreme în care toate se tot întâmplă zi de zi, că nu mai știi care e noaptea asta și care e fosta noapte, încerci cu greu să te oprești. Nu îți iese din prima, și parcă niciodată nu te oprești cu totul. Și atunci fugi, îți arunci telefonul de perete, lași toate în urmă și dispari cum poți mai bine într-un loc fără semnal la telefon, fără faruri, doar cu o liniște exploziv de asurzitoare. Și din acea liniște, dacă ești atent și o asculți cu atenție, poate ieși ceva foarte frumos și satisfăcător. Liniștea asta pare că a fost căutată de Paul Manolescu, solistul de la Eyedrops, când a pus cap la cap alături de restul formației, albumul *Găsit. Rătăcit. Regăsit. Pierdut.*

Eyedrops cântă de mult timp, și au ieșit în evidență odată cu lansarea albumului *Prezent,* un album care a dat lumii hit-ul *Bicicleta*, o piesă care e încă fredonată de tot publicul lor la concerte, și nu numai, o piesă care a rămas ca un imn pentru cei care se întorc dimineata spre casă după o noapte de bătălii teribile pe teritorii minate de plăceri de tot felul, fredonând „E gol orașul-acum”.

Noul album *Găsit. Rătăcit. Regăsit. Pierdut.* vine după o pauză destul de lungă a formației, o pauză care a prins undeva la mijloc și perioada pandemică care a fost, ce-i drept, o pauză generală pentru mai toată lumea din mediile artistice. Cu acest album, și cu revenirea spectaculoasă, Eyedrops ne-au demonstrat încă o dată că povestea lor e departe de a fi gata, și că mai au multe de demonstrat.

Nu știu dacă au gândit-o așa, sau nu, dar parcursul lor îmi amintește puțin de povestea de super succes a lui Justin Vernon, care după o serie de decepții personale și profesionale s-a retras la o cabană în pădure, și preț de câteva luni a încercat să-și pună ordine în viață, să scrie și să cânte. Și după toate astea a apărut albumul For Emma, forever ago, și de acolo Bon Iver a devenit unul dintre cele mai importante proiecte indie din lume.

Albumul de față se desfășoară ca un parc de distracții unde nimic nu pare a fi pus la întâmplare, un parc unde formația te așteaptă la intrare și te îndeamnă să intri fără frică, ca într-un loc cunoscut unde niciodată n-ar trebui să te simți stingher: „Bine ai venit, hai să greșim împreună/ Hai să încercăm cu tot ce avem la îndemână.” (Greșim împreună)

Și după ce intri, totul pare atât de familiar, atât de aproape, încât orice vers se apropie de tine îți vorbește ca o scoică pe care o iei de pe plajă și-ți povestește tot ce n-ai sperat vreodată. Piesa *Am nimic* se remarcă prin natura confesivă, fiind un rezumat al ultimilor ani când pare că a existat o nesiguranță care a obturat toate intențiile trupei: „M-am dus departe/ Cât de departe am putut/ N-am zis nimic/ Oricât de tare a durut/ Uit pas cu pas/ Din ce-a mai rămas. (...) Și oricât de departe îți par a fi/ Să știi că n-am uitat/ Oricât de încet m-ai auzi/ Tot ți-am cântat/ Am totul atunci când n-am nimic/ Tot căutând m-am rătăcit/ O să stau lângă tine/ Poate dau și de mine cumva.” (Am nimic)

Flash-back-urile din vremuri imateriale în care totul se întâmpla rapid se decantează puțin câte puțin, dar totul încă pare într-o ceață care refuză să se ridice: „O dimineață lentă și un răsărit ratat/ Ce oameni frumoși, dar ce păcat.” (Ultima noapte) Totuși, există un punct în care ceața dispare și rămân niște vorbe care se scrijelesc la infinit în cap ca o presupusă greșeală din care nu vrei să înveți nimic: „Toată lumea fruntea sus, orice ar fi/ N-ai voie să glumești sau să faci prostii/ Cu toții trăim marele succes/ Cu toții ne grăbim, cu toții facem exces.” (Ultima noapte) Refrenul acestei piese pare o rezolvare posibilă, naivă și sentimentală, astfel că prin amânarea somnului prelungești o plăcere pe care ai dori să o ții acolo cât se poate de mult: „Mai avem doar o noapte și n-o s-o dorm/ Dacă tot am stat până acum hai să n-o stricăm cu somn/ Mai avem doar o noapte și n-o s-o dorm/ Dacă tot am tăcut până acum n-aș vrea să-ți vorbesc prin somn.” (Ultima noapte)

Există un substrat *beat* foarte pronunțat în albumul *Găsit. Rătăcit. Regăsit. Pierdut.* Amintirile de călătorie, însemnările din timp de pace și război, vise explicate sau nu, sau alte vise cu sens sau fără, toate sunt încorporate în piesele care fac din acest album un memento al unor vremuri tulburi, vremuri ca niște valuri pe care nimeni nu s-a zbătut să le îmblânzească în vreun fel. Toate mișcările, toată nebunia și toată liniștea dintre ele se regăsesc frumos aranjate pe albumul *Găsit. Rătăcit. Regăsit. Pierdut.*, album care vine și ca răspuns la întrebarea pe care n-a pus-o nimeni, dar care plutea în aer de ceva vreme „Există viață și după *Bicicleta*?. Da, există.

Adrian Vasiliu

Muzică și muzichie

DJ Chirilă

Mi-am făcut un obicei pe care sper să mi-l pot ține, și anume acela de a participa, cel puțin o dată pe an, la un eveniment muzical în țara mea. Pentru că sunt multe trupe care-mi plac în continuare și pentru că sunt și destule care au potențial să-mi placă. Și pentru că muzica românească este o parte integrantă a identității mele, că doar cu ea am crescut. Așa că m-am bucurat tare mult că am avut ocazia să particip la un concert de zile mari, al uneia dintre trupele care chiar înseamnă ceva în România. Locul era și el unul emblematic, că nu oricine cântă la Arenele Romane. Mai ales că s-a și nimerit să ajung la concertul anual VAMA venind chiar din locul meu preferat de pe litoralul românesc, care a și dat, de altfel, numele trupei inițiale. Am venit cu nostalgie, dar și din curiozitate, pentru că eu pe Tudor Chirilă nu-l mai văzusem în concert de mai bine de 20 de ani, de când venise la Pitești cu Vama Veche și cu piesele care atunci erau noi, iar acum sunt clasice. Locul în sine nu mi s-a părut prea schimbat de acum vreo opt ani, când am fost ultima oară acolo, cu bunele și cu relele sale. Dar cu o acustică greu de atins în România. Și-am apreciat asta mai ales în timpul celor două recitaluri de deschidere. Primul dintre ele, cu o artistă care-și spune Iova, nu m-a dat pe spate cu piesele în engleză, dar cred că are ceva potențial, acolo, dacă rămâne pe limba lui Eminescu și-o lasă baltă pe cea a lui Shakespeare. Al doilea recital, însă, a fost ce trebuie, pentru că pe scenă era Alexandra Căpitănescu, favorita mea de la cea mai recentă ediție a Vocii României, pe care, de altfel, a și câștigat-o. Muzică proaspătă, poate nu chiar pe placul festivalurilor la modă în patria mumă, dar de viitor. Viitor de care se preocupă, chiar dacă în alt registru, și Tudor Chirilă și trupa sa, ale căror acorduri de început au fost acompaniate de Cor cu Dor, un ansamblu alcătuit din copii talentați și foarte expresivi. Și tot despre copii, fie ei victime ale războaielor de azi, fie subiecte ale presiunii școlii românești de astăzi, au fost și unele dintre piesele din prima parte a concertului. După care au apărut și surprizele, de genul Delia cântând la flaut și Smiley cântând o piesă Simplu de ziua lui, după care a primit și tortul de rigoare de la prietenul și vecinul lui. Dar cea mai mare surpriză, pentru mine, a fost să-l regăsesc pe Tudor Chirilă în postură de DJ, cu remixuri demne de Tomorrowland la piese clasice. După care mi-am amintit că următorul concert al trupei era fix la Untold, unde știm ce se preferă. Finalul a fost, însă, cel mai important, pentru că au venit piesele clasice Vama Veche, cântate mai mult cu inima de atunci decât cu instrumentele zilelor noastre. Am plecat impresionat, pentru că nu multe mai sunt spectacolele emoționante din ziua de azi. Și mi-am promis să revin, nu neapărat pentru ego-ul artistului, ci pentru ceea ce-mi transmite atunci când lasă să se audă ce e cu adevărat important.

Nota redacției:

O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb, tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală.

Din acest motiv, vă rugăm să trimiteți materiale originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc. Revista **Argeș** primește doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând, cu notele de subsol la finalul textului, nu în josul paginii).

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEȘ** răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale.

Materialele aduse în redacție nu se înapoiază.

Număr ilustrat cu grafică de ION IRIMESCU.

Consilier artistic: IOAN MARCHIȘ
Corectură: JEAN DUMITRAȘCU

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteți abona pentru anul 2024, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Pitești**
- Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului**
Redactor-șef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacție: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MIRCEA BÂRSILĂ, JEAN DUMITRAȘCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iași

Valentin Protopopescu

Metafizica arenei

Tenisul între puritate şi dubla măsură

Jannnik Sinner, numărul unu mondial şi lider al clasamentului ATP, campion la Melbourne şi Flushing Meadows în acest sezon, mi-a făcut întotdeauna impresia unui tînăr bine crescut, solid educat, timid, respectuos şi mai ales animat de un indiscutabil simţ al fair-play-ului. Ceva din echilibrul omului de la munte, căci provine din Tirolul de Sud, zona italiană, s-a transmis şi în atitudinea acestui sportiv excepţional. Iar faptul că a reuşit să-şi actualizeze şi chiar să-şi depăşească potenţialul, graţie colaborării cu Darren Cahill, depune mărturie despre calitatea sa mentală, tehnică, tactică şi atletică. Faptul că Daniil Medvedev l-a condus cu şase la zero în meciurile directe, iar în prezent scorul este de şapte la şase în favoarea rusului atestă capacitatea de autodepăşire şi forţa de a controla complexul de inferioritate dovedite de tenismenul italian.

Din aceste pricini, cînd am auzit prima oară despre faptul că în martie la Indian Wells a fost depistat pozitiv la interval de o săptămînă cu o substanţă din categoria anabolizanţilor, *clostebol*, m-a surprins cu asupra de măsură. Ceva nu cadra cu profilul lui Jannik, nici al lui Darren. Iată de ce în aceste rînduri nu voi căuta să-l critic pe italian sau pe cei din echipa sa, ci îmi voi exprima mirarea cu privire la reacţia instituţiilor din domeniu care gestionează fenomenul

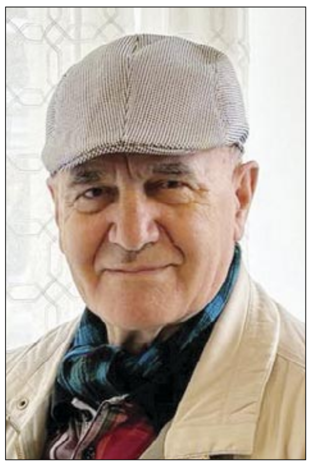
dopajului. Ideea cel mai des formulată critic se referă la *dubla măsură* folosită şi de ITIA, şi de ATP, şi de WADA, şi de tribunalul independent care a jucat cu celeritate maximă speţa italianului. Totul pe fondul unei tăceri care seamănă foarte mult, iertat să fiu, cu *omerta*, legea discreţiei care domneşte în mafie. Principalul argument folosit de Sinner şi de oficiali a fost că, tratatîndu-şi o rană cutanată cu un unguent pe bază de clostebol, jucătorul din San Candido nu a manifestat vreo intenţie de a încălca regulile, iar cantitatea descoperită în sînge era atît de minusculă, că nu l-ar fi ajutat deloc în a-şi îmbunătăţi performanţele.

Logica speţei e una banală: dacă Jannik era nevinovat, de ce i s-au luat banii şi punctele cîştigate la Indian Wells? Iar dacă era vinovat, de ce nu a fost suspendat în aşteptarea procesului, recursului şi eventual a înfăţişării la TAS? Una din două, *tertium non datur*. Fie cal, fie măgar, nicidecum amîndouă concomitent. Mai mult, tăcerea de o jumătate de an păstrată cu sfinţenie atît de instituţiile tenisului, cît şi de tenismen şi de cei din staff-ul său sugerează o anumită formă de vinovăţie, de ascundere sub preş a întregii întîmplări. Federer a spus-o foarte clar: *nu cred că este vinovat, dar de ce nu a fost suspendat la fel ca oricare alt tenismen, în aşteptarea verdictului*? Pe scurt, ITIA, ATP, WADA şi Sport Resolutions sînt pentru unii mumă, iar pentru alţii ciumă. Cariera Simonei Halep a fost distrusă, ea fiind ţinută pe tuşă aproape doi ani. La nici o lună de la testul doping efectuat la US Open, românca a primit decizia de suspendare, deşi, la fel ca Sinner, şi-a susţinut nevinovăţia. Fiecare speţă este diferită, Jannik susţinînd că în 24 de ore a comunicat ITIA şi tribunalului sursa substanţei prohibite. La româncă, a durat mai mult, ştim aventura de care Candice Gothier, fizioterapeuta lui Mouratoglu, era răspunzătoare, prin utilizarea unor substanţe contaminate cu roxadustat. De ce Sinner a fost crezut pe cuvînt, iar Halep, nu? De ce speţa Simonei a fost imediat dată publicităţii, iar asupra cazului Sinner tăcerea a durat şase luni? Ce era atît de secret?

Fireşte, cîţiva tenismeni italieni de circuit challenger i-au devenit avocaţi din oficiu compatriotului lor. Marco Bortolotti a fost suspendat, însă speţa sa a fost la fel de secretă precum cea a liderului ATP, pînă la finele procesului. Stefano Battaglino s-a apărat identic cu Sinner, dar întrucît fizioterapeutul lui nu a depus mărturie, a fost suspendat patru ani. Pas de mai înţelege ceva... Bortolotti a plusat: „(...) dacă alegi să te dopezi cu clostebol, eşti un adevărat idiot, pentru că nu e un steroid real care îţi îmbunătăţeşte performanţa." Răspunsul lui Lucas Pouille, fost număr zece mondial, mi se pare însă extrem de elaborat, marcat de un bun simţ logic fără cusur: *„Aici, avem un lider mondial care a fost prins într-un mod foarte ciudat. De peste zece ani călătoresc cu un kinetoterapeut, de fiecare dată înainte de a-mi face un masaj şi după ce îl face, se spală pe mâini. De asemenea, mi se pare ciudat că totul iese la iveală abia acum. Din momentul în care ai fost testat pozitiv, trebuie să păţeşti ca toţi ceilalţi, trebuie să fii suspendat. E evident că nu sîntem toţi în aceeaşi barcă. Mai presus de toate, am impresia că sîntem luaţi drept idioţi. Acum, ca prin minune, Sinner nu ia punctele de la Indian Wells, nu-şi ia banii, dar poate continua să joace. Este uimitor! Dacă eşti suspendat, de ce să ţi se ia doar punctele şi banii... e special, nu-i aşa? Vorbim despre steroizi printr-un spray pe care îl punem pe o rană. Când am o rană deschisă, mă duc să cumpăr mercurocrom şi un dezinfectant şi gata."*

Alexandru Jurcan

Oglinda socială și estetica urâtului

N-am văzut filmul *Nu aștepta prea mult de la sfârșitul lumii* de Radu Jude atunci când a rulat pe ecrane (cu câțiva spectatori). Nu-mi puteam adapta programul la cele aproape trei ore de vizionare. Practic, aici e marele defect, în redundanță și lungimi adesea fastidioase. Am reușit să-l văd acum... acasă, grație unor prieteni francezi, extrem de entuziasmați de film. Da, e *funny*, doar că eu trăiesc zilnic realul din film. E o oglindă socială... „purtată de-a lungul unui drum"(Stendhal), cu estetică baudelairiană. Trebuia să-l văd, chiar dacă are multe digresiuni. O frescă de proporții, un realism social acut, referințe culturale, inteligență caustică. Plus înjurături la fiecare pas. Așa suntem? Dezumanizare, prostie, vulgaritate, violență, corupție, umilință – totul încape în filmul lui Jude. Oare doar așa suntem noi? Nicio culoare, nicio speranță? Oare ce aspect negativ n-a fost abordat?

Angela (Ilinca Manolache) e asistentă într-o agenție multinațională de publicitate. Filmează victimele accidentelor de muncă. Stă la volan, mestecă gumă, are tatuaje vizibile, dar și rochie cu sclipici. O circulație deficitară, monstruoasă pe străzi. O vedem conducând și înjurând minute în șir, uneori interminabile. Înțeleg, *road-movie*, dar puțin mai rapid. Asta face filmul lui Jude: te enervează, dar îl înțelegi, apoi îi admiri structura, logica, tot. Blocuri mizerabile, muzică rebarbativă, limbaj licențios. Din când în când vedem secvențe din filmul *Angela merge mai departe*, cu Dorina Lazăr. Comparație? Filmul din 1980 e color, iar Jude filmează în alb-negru. De la dictatura comunistă, la una capitalistă. N-am făcut progrese?

Vedem tot felul de handicapați. Suntem noi așa? Dar crucile de-a lungul șoselelor... din cauza enormelor accidente de circulație? Oare suntem un popor de tâmpiți? De ce crucile sunt filmate color? Aflăm din nou că politicienii sunt corupți, străinii ne iau pădurile, unii morți trebuie dezhumați... Mereu adevăruri incomode. Apoi Sandu Ciorba cu „nu te da, nu te da!" și videoclipurile Tik Tok ale lui... Bobiță... de fapt e tot Angela, în defulări de o vulgaritate agresivă. Tot felul de *mise en abyme*, începând cu filmul din 1980, presărat ostentativ și uneori fără legături bine închegate.

Filmarea finală te scoate din minți: 45 de minute în care nu se schimbă cadrul, se repetă la infinit discursul bărbatului paraplegic. Mai trebuie înlocuite cuvinte, o cenzură necesară, nu-i așa? Există doar libertatea înjurăturilor, ca să aflăm cu cine e comparat sexul femeii, dar și altă utilitate a margarinei... Nu, nu sunt pudibond, ba chiar mi-am notat înjurăturile... traduse în franceză (cum era subtitrarea), doar că „ajunge o măciucă la un car de oale". Vai, m-am contaminat, era să scriu altceva în loc de „măciucă"! Ies pe stradă și constat același limbaj, dar mi se pare... normal... după vizionarea filmului. *A bon entendeur, salut!!*

actualitate

Șapte dintr-o lovitură

■ DESPRE ELITE. Într-un interviu din "România literară", Teodor Baconschi face elogiul elitelor bogate și bine educate, cele care-și permit "satisfacții estetice particulare" și "experimentează vieți intime rafinate". Dar să nu credeți că n-au și ele probleme! De exemplu, din cauza invidiei, sunt nevoite să se ascundă sau să se amestece cu tot felul de parveniți. "Într-o lume globalizată, sunt condamnate să se urce pe yacht-uri și în jet-uri private și cu parteneri de afaceri extrași din lumea post-sovietică sau din felurite petro-monarhii care, acum 100 de ani, pescuiau perle în Golful Persic sau mânau capre în Asia Centrală". Doru vorbește din experiență: elitista Elena Udrea, icoana politică la care se închina el mai an, a fost nevoită să accepte afacerile unui marinar și, ca să scape de invidia mahalalei imunde, s-a ascuns un pic la Rahova! ■ POVEȘTI TRANSGENDER. În Franța și Canada au apărut, uneori la edituri prestigioase, tot felul de cărți pentru copiii curcubeului. De exemplu "Mă numesc Julie", de Caroline Fournier, în care un băiat "se simte" fată și, ca să scape de prenumele masculin, îl scrie pe o hârtie, merge în pădure și, sub protecția unui dragon bun la suflet, îl îngroapă la rădăcina unui copac. Alt basm, "Cocoșelul care voia să fie găinușă", de Carin Paquin, povestește cum cocoșelul George, care nu se simțea bine în compania confraților ci numai printre puicuțe, hotărăște să se epileze, să-și taie pintenii și să renunțe la cucurigu, integrându-se astfel în coteț. Așteptăm volumul doi, în care George o să facă și ouă ■ IDEOLOGIA ȘI VALOAREA. Nu-i nici un secret că regimurile autoritare îi cenzurează pe autorii disidenți, oricât ar fi de valoroși din punct de vedere estetic. Regimurile democratice sunt mai subtile. Ele îi promovează pe obedienți, indiferent de valoarea artistică. Astfel, de când cu războiul din Ucraina, occidentalii vorbesc despre Gogol și Cehov, în detrimentul lui Pușkin și Dostoievski, ceea ce mai treacă-meargă. Însă în România este în vogă Mihail Șâșkin și a căzut în dizgrație Evgheni Vodolazkin. O fi bine? ■ GENERAȚIA SLOW. Un recent sondaj de opinie arată că tinerii CLUBUL ȘTEFAN CEL MARE. În Evul Mediu, boierii și țăranii valahi nu mâncau aceleași lucruri, susțin istoricii perioadei. În timp ce hrana săracilor era modestă și monotonă, incluzând terciuri și fierturi de porumb sau ovăz, ciorbe de verdeață sau mămăligă cu lapte, cei bogați își permiteau pâine de grâu, carne de vită, porc și miel sau vânat. În aceste condiții, bolile aveau și ele caracter de clasă - țăranii cu ciuma, lepra și scorbutul, bogații cu pelagra și sifilisul. Cam cum li se spune astăzi bolnavilor de gută: Bine ați venit în Clubul "Ștefan cel Mare"! ■ DIVA SCARANDIVA. Renumita soprană Angela Gheorghiu a provocat o nouă controversă internațională. În timpul unei reprezentații a operei „Tosca", la Seul, artista a întrerupt bisul colegului de scenă, tenorul coreean Alfred Kim, oprind orchestra și publicul care aplauda. "Scuzați-mă, acesta este un spectacol, nu un recital! Nu mă respectați!", s-a justificat cântăreața. Comportamentul ei a generat imediat un val de huiduieli și numeroase cereri de restituire a banilor de pe bilete. Diva, diva scarandiva! ■ GENERAȚIA SLOW. Un recent sondaj de opinie arată că tinerii români din Generația Z (născuți în jurul anului 2000) nu mai vor să muncească din greu în corporații, refuzând promovările și banii. "Pentru noi, succesul constă în a sta cât mai mult în afara biroului, fără laptop și mail, călătorind și dormind opt ore pe noapte", declară unul dintre acești "zoomeri". Sondajul mai arată că 97% dintre cei intervievați se simt epuizați și 86% - stresați, așa că își propun să o ia mai ușor, iar 35% încă locuiesc cu părinții. Bravo, pensionarilor! ■ EFEMERINDE. Fanii seriei fantesy "Cântec de gheață și foc" mai au de așteptat până când George R.R. Martin va termina ultimul volum. Recent, scriitorul a declarat că romanul "Aripile Iernii" merge greu, deoarece scenariile TV și alte programe la care participă îi mănâncă tot timpul. Desigur, cu mari recompense financiare. Deh, efemerinde!